

petrol-iş
Türkiye Petrol Kimya Lastik İşçileri Sendikası

İki aylık dergi
HAZİRAN 2008
SAYI: 27

Kadın

Bazen bir ay,
bazen altı ay
çalışıyoruz

Aileme daire
alıp dönecektim

Petrol-İş'te kadınlara
yönelik eğitim

Çeşitlerimiz
tükeniyor
yakında aç
kalacağız

İstihdam paketi:
Kadınlar için değişen
bir şey yok

İÇİNDEKİLER

Merhaba (3)

Petrol-İş Sendikası 26. Dönem 2. Olağan Başkanlar Kurulu Toplandı:
TPAO ile BOTAŞ Birleştirilmeli! (4)

İstihdam Paketi Meclis'ten Geçti
Kadınlar İçin Değişen Bir Şey Yok (5)

AKP'nin Demokrasi Anlayışı
1 Mayıs Alanı Emekçilere Yasak (9)

Aktif Üye Eğitiminde Kadınlar:
Eğitim Aidiyet Duygumuzu Geliştirdi (10)

Hava-İş Sendikası Genel Başkan Yardımcısı Eylem Ateş:
Kadınlarla Bütünleşmemiş Hiçbir Hareket Başarılı Olamaz (15)

DÜNYA SENDİKALARINDAN

Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu'nun (ITUC) Guatemala Dosyası
Kadın Cinayetlerine Karşı Sendika Kampanyası (18)

Güneş Altında Pancar Çapası ya da Mevsimlik Kadın İşçiler:
Bazen Bir Ay, Bazen Altı Ay Çalışıyoruz (20)

Nürnberg'den Bir Göç Hikayesi
Aileme Daire Alıp Dönecektim (24)

Sendikamız ile Toplumsal Araştırma ve Eğitim Merkezi'nin (TAREM) Kadın Üye Eğitimleri
Petrol-İş'te Kadınlara Yönelik Eğitim (27)

TARİHTEN KADIN SESLERİ

Kathe Schmidt Kollwitz:
Yoksulları, Savaş Acılarını, Ayaklanmaları Resmeden Kadın (28)
Hazırlayan: Doç. Dr. Serpil Çakır

SENDİKAL BİLİNÇ

Ekmeğimizin Kokusu ve Rengi (30)
Hazırlayan: Yard. Doç. Dr. Betül Urhan

Petrol-İş Kadın Dergisi Kadın Öyküleri Yarışması'nda Üçüncülük Ödülünü Alan Hamide Gönen
Hayatımı Yazdım Roman Oldu (32)

Kentteki Azınlık: Kadınlar (35)

KÜLTÜR-SANAT

Yaşasın Renk! Bedri Rahmi Eyüboğlu Sergisi (38)
Sömürgeciliğe Karşı Portreler/Pınar Yolaçan'ın Meryem Sergisi (39)
Hazırlayan: Behice Çağlar

Feriköy Pazarı'nda Organik Tarımcı Bir Kadın:
Çeşitlerimiz Tükeniyor Yakında Aç Kalacağız (40)

HAKLARIMIZ

Evli Kadının Hakları (42)
Hazırlayan: Petrol-İş Sendikası Hukuk Müşaviri Av. Serap Özdemir

SAĞLIK

İst. Tıp Fakültesi Kemik İliği Bankası Koordinatörü Doç. Dr. Sarper Diler:
Hastaların Ayakta Kalması İçin Kemik İliği Bankası'nın Yaşatılması Lazım (44)

EVET, MUTFAKTA BİRİLERİ VAR!

Mutfağımızın Sağlıklı ve Lezzetli Yabanisi: Semizotu (46)
Hazırlayan: Selgin Zırhlı Kaplan

Merhaba

Zorlu bir Mayıs ayını daha geride bıraktık. Ülke ve dünya gündemi yoğun buna paralel olarak Petrol-İş'in, kadın ve erkek üyelerinin de gündemi yoğun...

Küresel ekonomi ABD'de ki kriz nedeniyle sallantı geçiriyor, işten anlayanlar gelişmekte olan ülkeler içinde Türkiye ve Macaristan'ı krizden en çok zarar görecektir olarak değerlendirmiyor...

İşçi sınıfının ve onun örgütlerinin bu zorlu döneme ayak uydurmaları gerekiyor.

Petrol-İş Sendikası Başkanlar Kurulu 21-22 Mayıs arası Batman'da toplandı ve önemli kararlar alındı. Gündem sayfamızdan ayrıntıları takip edebilirsiniz.

Guatemala dosyasıyla dünyadaki kadın işçilerin derdlerine ve çözümlerine ortak oluyoruz.

İstihdam paketi Meclis'ten geçti bilirsiniz, kadın istihdamını arttırmaya yönelik çaba olduğu söyleniyor hükümet tarafından biz böyle bir durum görmedik. Konuyla ilgili çalışma yapan ve mücadele veren iki kadın örgütünün istihdam paketi hakkındaki görüşlerine yer verdik...Kadınlara neler getiriyor veya onlardan neleri alıyor ayrıntılarıyla görebilirsiniz.

1 Mayıs'ı Taksim'de kutlamak isteyenlerin bayramı savaşa dönüştürüldü... Biz de olay yerindeydik...

Sendikal eğitimlere katılan kadın sayısında önemli artış var... Şile'deki eğitime katılan Petrol-İş üyesi kadınlarla eğitimi, kadınlara yararlarını konuştuk... Biz çok yararlandık fikirlerinden...

Ülkemizde çalışan kadınlar arasında en alttakileri oluşturan mevsimlik kadın işçilere yer veriyoruz bu sayımızda. Sendikası, sigortasız, üç kuruşa çalışan ve yollarda yaşamını yitiren kadınlara... Çok çaba harcayacak yaptığımız söyleşideki suskunluklar koşulları hakkında bir fikir edinmeniz mümkün.

Almanya acı vatan, denirdi bir zamanlar... Yurt hasretinin geri dönme hayallerinin yerini artık vatandaş olma kaygıları almış. Ya kadınların yerlerinden kopma hikayeleri Naciye Hanım bizi çok etkiledi... Onun kendini varet-

me mücadelesini övünçle dinledik ve kaleme aldık...

Sendikal alana aktif olarak çalışan çok az kadın vardır... Yönetimlerde ise hiç bulunmazlar... Size bir istisnayı tanıta-
cağız bu sayımızda; Eylem Ateş... Adı ve soyadını tam temsil ediyor Eylem Hanım. Hava-İş Sendikası'nın Genel Başkan yardımcısı... Çok genç ve çok akıllı...Sendikal hareket ve kadın sendikacı olma deneyimlerini paylaştı bizimle...

Geçen yıl bir Kadın Öyküleri Yarışması düzenlemiştik, yarışmada üçüncü olan Hamide Gönen ile yaptığımız söyleşiye de ilgiyle okuyacağınızı umuyoruz...

Ortaoğlu Teknik Üniversitesi'nden şehir plancısı iki genç kadın, Melis Oğuz ve Neslihan Atatimur, kentlerdeki kadınları azınlık durumuna sokan planlama politikalarını incelemişler. Kendilerine çok teşekkür ediyoruz...

Kültür sanat sayfalarımız yine dopdolu...

Uzmanlarımız ise bildiklerini paylaşmaya devam ediyorlar...

Sağlık haberini konuk bir gazeteci arkadaşımız yazdı.

Yemek sayfalarımız ise gerçekten de doyurucu ve tam yazlık...

İnsanın hayatında güneşin olması çok iyi.... Ama güneş ışınlarının fazlası zararlı biliyorsunuz... Umarım bu yaz kavrulmayız...

Zaman çok çabuk geçiyor... 19 Mayıs'ta sendikamızın değerli eğitimcisi, işçi sınıfının Süleyman hocası aramızdan ayrıldı bir yıl oldu. Onu buradan saygıyla anıyoruz.

İşçi ve emekçilere saldırılar bitmiyor. Bunun son örneği, TÜMTİS sendikası üye ve yöneticilerinin "sendikanın üye sayısını artırarak haksız çıkar elde etmek amacıyla suç örgütü oluşturmak" suçlamasıyla 20 Kasım 2007 tarihinden beri hapse tutulmalarıydı.

Sendikamız Petrol-İş'in de içinde bulunduğu ve birçok sendikayla uluslararası sendikal hareketin de desteğiyle gerçekleştirilen dayanışma kampanyası olumlu sonuç verdi. Tutuklu TÜMTİS yöneticileri geçtiğimiz günlerde serbest bırakıldı.

Gelecek sayımızda buluşuncaya dek sağlıklı ve mutlu kalın...

Petrol-İş Kadın Dergisi

Haziran 2008 / Sayı 27

Petrol-İş Merkez Yönetim Kurulu
Mustafa Öztaşkın / Genel Başkan
Mustafa Çavdar / Genel Sekreter
İbrahim Doğangül / Genel Mali Sekreter
Nimetullah Sözen / Genel Örgütlenme ve Eğitim Sekreteri
Mehmet Güray / Genel Yönetim Sekreteri

Türkiye Petrol Kimya Lastik İşçileri Sendikası
adına sahibi:
Genel Başkan Mustafa Öztaşkın

Yazışleri Müdürü
Mehmet Yılmaz

Genel Yayın Yönetmeni
Necla Akgökçe

Editörler
Necla Akgökçe, Selgin Zırlı Kaplan

Tasarım ve Uygulama
Selgin Zırlı Kaplan

İdare Yeri:
Altunizade Mah. Kuşbakışı Cad. No: 25 Altunizade 81180
Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 474 98 70 (10 hat)
Faks: (0216) 474 98 67

Baskı:
Bileşim Matbaası
Bileşim Yayıncılık, Fuarçılık ve Tan. Hiz. San. ve Tic. AŞ
Barbaros Cad. No: 11 4. Levent / İstanbul
Tel: 0212 324 44 43

Web Adresi: www.petrol-is.org.tr

e-posta: merkez@petrol-is.org.tr

Yerel Süreli Yayın
(Petrol-İş Dergisi'nin özel ekidir.)

Haziran 2008'de basılmıştır.

TPAO ile BOTAS birleştirilmeli!

Türkiye ve dünyada öne çıkan ekonomik, politik olayların, bunların sendikal alana yansımalarının değerlendirildiği, çözüm önerilerinin tartışıldığı Petrol-İş Başkanlar Kurulu Toplantısı 21-22-23 Mayıs 2008 tarihlerinde Batman'da yapıldı.

Sendikamızın demokratik işleyiş mekanizmalarının en önemli göstergelerinden biri olan Petrol-İş Başkanlar Kurulu, 21-22-23 Mayıs 2008 tarihlerinde Batman'da toplandı. Üç gün süren toplantıda birinci gün dünya ve Türkiye'deki ekonomik gelişmeler ışığında geliştirilecek sendikal politikalar tartışıldı.

Toplantının ikinci ve üçüncü günlerinde topluca Batman Şubemize bağlı olarak faaliyet gösteren Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'nın Batman-Batı Raman, Batman-Raman ve Nusaybin-Çamurlu petrol arama ve üretim bölgeleri ziyaret edildi. İlk ziyaret, ülkemizde çıkarılan petrolde en yüksek paya sahip olan Batı Raman Bölgesi'ne yapıldı. Burada üyelerimize hitaben bir konuşma yapan Genel Başkanımız Mustafa Öztaşkın, yaşanan siyasi, ekonomik ve sosyal sorunlara, sendikal hareketin yaşadığı sorunlara değinerek bu konularda üyelerimize bilgi verdi. Öztaşkın, Batı Raman'da çalışan üyelerimize hitaben yaptığı konuşmada, TPAO'nun Yeni Petrol Kanunu çıkartılmak istenerek güçsüzleştirilmeye çalışıldığını, Petrol-İş'in ise buna karşı tüm gücüyle mücadele ettiğini söyledi. TPAO'nun parçalanması ve yok edilen, arama, sondaj, üretim, boru hatlarıyla taşıma, rafinaj, petro-kimya ve akaryakıt pazarlamasından oluşan dikey entegre yapıya yeniden kavuşabilmesi için TPAO ve BOTAS'ın birleştirilmesinin gerektiğini ifade eden Mustafa Öztaşkın "TPAO'nun özelleştirilmesi hiçbir şekilde düşünülmemelidir, TPAO'yu güçsüzleştirecek olan her türlü yasal düzenlemeden kaçınılmalıdır." dedi.

Hasankeyf'in kurtarılması için destek

Toplantının üçüncü günü Ilisu Barajı Hidro Elektrik Santrali'nin mevcut proje ile inşa edilmesi halinde, tamamen sular altında kalarak yok olacak antik kent Hasankeyf'e de giden Başkanlar Kurulu, Belediye Başkanı A.Vahap Kusen'i makamında ziyaret ederek bilgi aldılar, antik kenti gezdiler. Binlerce yıl birçok medeniyeti barındıran antik kent Hasankeyf'in yok olmasını kabullenmenin mümkün olmadığını söyleyen Kusen, Hasankeyf'in 1. ve 2. derece sit alanı olarak tescil edildiğini ve Unesco kültür mirasına aday olduğunu söyledi. "Elbette barajın da getirileri var,

Biz ne Ilisu'ya ne de başka baraja karşıyız." diyen Kusen, Hasankeyf'i yutmaya-
cak bir baraj projesinin veya projelerinin hayata geçirilmesi gerektiğini bildirdi. Genel Başkanımız Mustafa Öztaşkın da ziyaret sırasında yaptığı konuşmada, Petrol-İş olarak Hasankeyf'in kurtarılması için her türlü desteğin verileceğini söyledi.

Toplantıdan sonra yayımlanan sonuç bildirisinde ise Türkiye Bakü, Tiflis, Ceyhan Projesi ile petrol ve gazın dünya pazarlarına ulaşmasında kritik bir rol oynayacağı tespiti yapıldıktan sonra "Kaynak savaşlarında emperyalistlerin ülkemizi bağımlılaştırmak istemelerine karşı uyanık olunmalı ve Türkiye'nin istikrarsızlaştırılmasında en büyük rolü üstlenen ABD ile kurulacak ilişkilerin eşit ve bağımsız ülkeler arası bir ilişki olmasına azami dikkat edilmelidir." denildi.

Limter-İş'in yanındayız, Yörsan ürünleri tüketmiyoruz

Petrol-İş Sendikası'nın örgütlü olduğu işyerlerinin sorunlarının da ele alındığı sonuç bildirisinde özelleştirmeci hükümetler tarafından bugüne dek güçsüzleştirilmeye çalışılan TPAO'nun, daha önce yok edilen arama, sondaj, üretim, boru hatlarıyla taşıma, rafinaj, petro kimya ve pazarlamadan oluşan dikey entegre yapısına yeniden kavuşturulması gerektiği, son derece kârlı bir alan haline gelen petrol üretimi için TPAO öncü öncülük yapabileceği belirtilerek: "Bu konuda yasal düzenlemeler TPAO'nun elini güçlendirecek ve

ulusal politikalara uygun olarak yapılmalı, Batman, ülkemizin kamu yararına uygun bir petrol politikası için üs haline getirilmeli ve Batman'da kurulan üniversitede, bu politikaların üretildiği kürsüler oluşturulmalıdır."

Bildiride ayrıca Petkim'in özelleştirilmesi konusunda da Petrol-İş'in geri adım atmayacağı, toplu sözleşmelerde kazanılmış hakları korumaya özen göstereceği ve esnek üretimi öngören maddeleri de kabul etmeyeceği dile getirerek "Önümüzdeki dönemde kamudaki toplu iş sözleşmesi politikamız yeni değerlendirmelere tabi tutulacak, özel sektörde ise işyerlerinin özelliklerine göre ilkelerimizden taviz verilmeyen bir politika izlenecektir." denildi.

Sonuç bildirisinde sendikal mücadelede dayanışmanın önemine değinilerek Tuzla'daki işçi cinayetleri kınandı, bu alanda mücadele eden Limter-İş Sendikası'na destek iletili. "Yörsan ürünlerinin boykotu"na Petrol-İş'in de katıldığı ve üyelerin Yörsan ürünleri tüketmediği de bildiride yer alan önemli bir dayanışma örneğiydi.

Bildirinin son bölümünde 13 Mayıs'tan beri grevde bulunan Neşe Plastik çalışanı tüm arkadaşlarımıza destek mesajı yer alıyordu: "Arkadaşlarımızın grevi, daha önceki tüm grevlerimizde olduğu gibi, tüm Petrol-İş üyelerinin de grevidir. İşverenin en kısa zamanda hatasından döneceğini ve huzurlu bir ortamda yeniden üretimin başlayacağına inanıyoruz."

Not: Dergimiz baskıya verildiği sırada Neşe Plastik'te anlaşmaya varılarak sözleşme imzalandı.

İstihdam paketi meclisten geçti:

Kadınlar için değişen bir şey yok

Hükümetin istihdam paketi işçinin, işsiz sosyal haklarını buduyor. Ya kadınlar? Kreşleri kaldırıp, deneyimli kadın işgücünü istihdam dışına iten ve ev içi emeği hesaba katmayan, “İstihdamı artırma girişimi”nin samimiyetine inanmak için kadınların herhangi bir nedenleri yok.

İstihdamı artırmak iddiasıyla hazırlanan ve patronlara yeni kolaylıklar getiren İstihdam Paketi, 15 Mayıs 2008'tarihinde Meclis Genel Kurulu'nda kabul edildi.

Yasayla, patronların kreş açma zorunluluğu ortadan kaldırıldı. Bunun yerine patronlar bu hizmeti, dışarıdan satın alacak. Ayrıca 150 ve daha fazla kadın işçi çalıştıran işverenlere anaokulu açma yükümlülüğü getiren Milli Eğitim Temel Kanunu'nun ilgili maddesi de yürürlükten kaldırıldı. Kadınların istihdam konusunda en büyük engeli olan çocuk bakımının işverenin insafına kalması, hükümetin, kadın çalışmasını bu yasayla teşvik ediyoruz, iddiasının da doğru olmadığını da açık kanıttı.

Küresel kapitalizmin Türkiye biçtiği ucuz işgücü rolü, istihdam paketinde de açıkça görülüyor. Bu ülkede kadın ve genç işçiler hep en ucuz işgücü oldular. Beş

puanlık hazine desteğinin bunun dışında bir anlamı varmış gibi gözüküyor. Genç ve kadın işgücü, bir yandan da örgütsüz işgücü demektir.

İş piyasalarında cinsiyetçiliğin evde cinsiyetçi işbölümünün ortadan kalkmasına yönelik herhangi bir çözüm üretmeyen istihdam yasası bu biçimiyle kadınlar için bir çözüm olamaz.

Kadın örgütleri istihdam yasasında kadın çalışmasına yönelik girişimlerin yetersiz olduğu noktasında hemfikirler. Bu konudaki eleştirilerini yazdıkları metinlerle, bildirilerle ve kampanyalarla dile getirdiler. Biz, konuyla ilgili olarak Petrol-İş Kadın Dergisi'nin de yer aldığı Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi'nin (KEİG) hazırladığı araştırmaya ve Sosyal Haklar için Kadın Platformu'nun görüşlerine bu sayımızda yer veriyoruz.

Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi (KEİG):

Kadın istihdamının artırılmasına yönelik bütünsel politikalar oluşturulmalı

Türkiye'de, kadınların ücret ve gelir karşılığı yapılan işlere katılımının çok düşük olduğunu artık herkes biliyor. Türkiye işgücü piyasasının en temel sorunlarından biri yüksek işsizlik ve kayıt dışı istihdamın yanı sıra kadın işgücüne katılım oranının Ocak 2008'de yüzde 22.3 ile dünyadaki en düşük oranlardan biri olmasıdır. Türkiye kadın ekonomik faaliyet oranı açısından, 130 BM üyesi ülke arasında 2000'li yıllara ait veriler ile yapılan sıralamada en alttan 10.sırada, OECD ülkeleri arasında ise en altta yer almaktadır. Kişi başına düşen gelir ve sanayileşme düzeyi gibi göstergeler açısından karşılaştırılabilir Meksika, Güney Kore gibi ülkelere oranla da açık farkla geride kalmaktadır. Bu konu, yazılı basında ve televizyon kanallarında sık sık gündeme geldi; işçi ve işveren kuruluşları, hükümet organları, uluslararası kuruluşlar, AB uzmanları bu konuda raporlar, değerlendirmeler hazırladılar.

Durumun değiştirilmesi gerektiği, kadın istihdamının artırılmasının birçok açıdan önemli olduğu hükümet organları da dahil olmak üzere değişik kesimler tarafından sık sık dile getirildi, getiriliyor. Ne var ki, bütün bu söylenenlere rağmen, şimdiye kadar iktidara gelen hükümetlerin hiçbiri kadınların istihdamını artırmak için kararlı ve dönüştürücü bir tutum içine girmedi, bu yönde politikalar uygulamadı. Son dönem AKP hükümeti

de bu eğilimi devam ettiriyor.

Kadın örgütleri ve kadın kurtuluş hareketi mensupları, kadınların gerek evlerinde gerek koca veya babalarının tarlalarında ve işyerlerinde herhangi bir ücret almadan fazlasıyla çalıştıklarını yıllardır dile getirdiler. Ücret ve gelir karşılığı işlerde kadın istihdamının artırılmasının önünde ise temel olarak iki tür engelin olduğunu da durmadan tekrarladılar: Engellerden biri, kadınların ev işleri, çocuk, yaşlı, hasta ve engelli bakımı gibi işlerden sorumlu tutulmaları. İkincisi ise, dünyaya geldikleri andan itibaren ve yaşamın her alanında cinsiyetçi ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaları. Bu nedenle, kadınların eğitim düzeyleri erkeklere göre daha düşük, bu nedenle kadınlar evlerinden dışarı çıkıp bir işyerinde çalışmıyorlar, yine bu nedenle kadınlar işyerlerinde erkeklerle aynı değerde işleri yaptıkları halde

daha az ücret alıyorlar ve hak ettikleri mevkilere gelemiyorlar. Bu nedenle sendika yönetimlerinde yer almıyorlar, bu nedenle, işyerlerinde tacize uğruyorlar. Ve tabii ki, yine bu nedenle, günümüzde uygulanan iktisadi politikaların bir sonucu olarak, istihdam yaratmayan ekonomik sistemden erkeklerden çok kadınlar zarar görüyor. Yaratılan işlerin büyük çoğunluğu ve özellikle iyi koşullar içerenleri erkeklerle veriliyor.

Bu engeller ortada dururken, kadın istihdamının artırılması için göstermelik değişikliklerin bir işe yaramadığını artık hepimiz biliyoruz. Kadın istihdamının önündeki engellerin tümünü, bütünsel bir biçimde, karşısına alan güçlü politikalar, programlar ve kampanyalar uygulanmadığı sürece dönüşümün gerçekleştirilmesinin mümkün olmadığını da.

Son günlerde AKP hükümetinin Meclis'ten geçirdiği çalışanlarla ilgili yasa değişikliklerine baktığımızda ise şu görülüyor: AKP hükümeti, istihdamın artırılması için bir çaba içinde olabilir; ancak bu bizim istediğimiz tür bir istihdam artışı değil. En genel düzeyde, vatandaşları sosyal güvenlikten yoksun, kötü çalışma koşulları içinde, uzun saatler, düşük ücretlerle çalıştırılan bir ülke istemiyoruz. Bunun da ötesinde, kadınların evdeki iş yüklerinin ve erkeklerle olan bağımlılıklarının daha da arttığı bir ortamda kadın istihdamını sayısal olarak artırmaya çalışmanın kadınların sadece daha da fazla ezilmelerine yol açmak anlamına geleceğini söylüyoruz. Son dönem istihdam politikalarının çizdiği tablo, bize, kadınların erkeklerle eşit koşullarda ve özgür insanlar olarak yaşayabilecekleri bir toplumsal düzene doğru yol almadığımızı anlatmaktadır.

İş Kanunu ve bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması hakkında kanun tasarısı taslağı, her şeyden önce ne hazırlanması ne de meclise gelmesi sürecinde kamu tartışmasına yeterince açılmamıştır. Bu durum, iş gücü piyasaları, sosyal politikalar kadın istihdamı ve genç istihdamı alanında kuramsal ve uygulama düzeyinde çalışan birçok kişi ve kurumun bilgi ve deneyimlerinin yapılan düzenlemelere yansımaları engellemekte ve yukarıda tespit edilen olumsuz sürecin devamını getirmektedir.

Süreç içinde düzenlemeler yapılırken sadece işverenin üzerindeki yüklerin hafifletilmesi amacının güdülmesi açıkça yanlıştır. İstihdam politikası, kadın ve erkek bireylerin çalışma haklarının kullanımını genişletmeli ve çalışma yaşamında sosyal hakların kullanımına dönük imkanları desteklemelidir. Özellikle kadın ve gençlerin istihdamının artırılması bir hayır meselesi değil, toplumsal eşitliğin ve refahın artırılması ve geliştirilmesi meselesinin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu bakış açısı, ülkemizde işgücü piyasasının kronikleşmiş sorunlarının çözümüne de yardımcı olacaktır. Özellikle kayıtdışı istihdamın azaltılması temel hedefi çerçevesinde alınan önlemler, işgücünün istihdam ilişkisi içerisinde bilinçli ve seçeneklere sahip bir vatandaş olarak desteklenmesini gerektirmektedir. Nitekim, kayıt dışı istihdam alanı, işsizliğin yoğun olduğu ülkemizde talebi olduğu kadar arzı da olan bir piyasadır. Bu nedenle, işsizlik baskısını azaltacak önlemlerin getirilmesi gerekmektedir. Bu gerekçelerle, yasa tasarısının genel gerekçesinde, istihdamın teşvik edilmesi hedefinin yanı sıra özellikle kadın istihdamının teşvik edilmesi ve çalışanların ve işgücü piyasasının güçlendirilmesi açıkça yer almalıdır.

Bakım Hizmetlerinin Düzenlenmesi

Türkiye'de yapılan araştırmalar ve saha çalışmaları göstermektedir ki, kadınların düşük istihdam oranının arkasındaki en önemli nedenlerden biri, başta çocuk bakımı olmak üzere, ailenin bakıma muhtaç yaşlı, özürlü, hasta bireylerinin bakımının neredeyse tamamının kadınların ev içindeki ücretsiz emeği üzerinden çözülmesidir. Bu konuda ne sosyal devlet ne işveren ne de genel olarak erkekler sorumluluk üstlenmemektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 2008 yılında yayımlanan Zaman Kullanımı Anketi sonuçlarına göre Türkiye'de kadınlar ortalama olarak günde 5 saatlerini bu tip bakım hizmetleri ve ev işlerine ayırmaktadırlar. Haftanın 7 günü günde 5 saatten toplam 35 saatlik, yani neredeyse tam zamanlı bir çalışma mesaisini, emekleri için hiçbir karşılık almadan yapan 20 milyondan fazla yetişkin kadın vardır; bunlardan 12 milyonu kendilerini tam zamanlı ev kadını olarak tanımlamaktadırlar. Uluslararası karşılaştırmalar ışığında, Türkiye, kadınların ücretsiz mesaisinin en yüksek, okul öncesi eğitim ve kreş oranının ise en düşük olduğu ülkelerden biridir.

Kanun taslağında kadın istihdamının önündeki bu dev soruna yönelik olarak tek önerilen çözüm, işyerinin kreş açma zorunluluğu konusunda dışarıdan hiz-

met almasına olanak tanıyan, esneklik getirici bir düzenlemeye yer verilmesidir. Bu düzenleme çerçevesinde bakıldığında, işverenin istihdamla ilişkili yüklerinin azaltılması hedefinin işgücü piyasasının ve çalışanların güçlendirilmesi hedeflerinin önüne koyulması, tasarının genelinde çelişkili önerilerin yer almasına da neden olmaktadır. İşverenin sırtındaki yükleri kaldırmak ve böylece daha fazla genç ve kadın istihdamını sağlamak için, işverenin üzerinden SSK prim ödeme zorunluluğunu kademeli olarak Hazine'ye devredilirken, kreş ve emzirme odası açma yükümlülüğü de kaldırılarak, bu görev taşeron şirketlere bırakılmaktadır. Bu uygulama, sistemde gereksiz araçlar yaratmaktadır. Dolayısıyla, toplam maliyeti arttıracak niteliktedir. Aynı zamanda işverenin kreş ve emzirme odası hizmetlerini, en ucuz sağlayacağı söylenilmekle beraber, hizmetin kalitesine dair ve sunulduğu yerin işyerine yakınlığı konusunda hiç bir düzenleme de önerilmemektedir. Bu değişiklik, kadın istihdamını işveren için daha ucuz kılarken çalışma hayatını kadınlar için daha güçleştirecek bir uygulama önermektedir. En fazla 13 hafta olabilen ücretli analık izninden sonra tekrar işe başlayan bir kadın işçi için emzirme odası ve kreş hizmetlerinin işyeri içinde olması ve belirli bir kalitede sunumu, kadın işçinin işe devam edip etmeme kararı açısından ve bebeğin ve annenin sağlığı yönünden merkezi öneme sahiptir.

Tüm bunların ötesinde de kadınların tek başlarına üstlendiği bakım hizmetleri yükünün toplumsal bir sorumluluk olarak kamu-işveren-erkekler yani toplumun ilgili tüm taraflarınca ortak paylaşılmasına olanak sağlayacak düzenlemeler acilen yasalaştırılmalıdır. Bu bağlamda, İş Kanundaki 150 kadın işçi çalıştıran işyerlerine kreş açma zorunluluğu getiren madde kadın ya da erkek 150 işçi çalıştıran işyerleri olarak değiştirilmelidir. Sadece kadın çalışanlar temelinde işverene kreş açma zorunluluğu getirilmesi, çocuk bakımını salt kadınlara ait bir sorumluluk olarak gören cinsiyetçi bakış açısının kanunlara yansımalarıdır. Kanunda bu şekilde yapılacak bir düzenleme ile işe almada kadınlara karşı ayrımcılık temeli oluştu-

ran bu madde, anayasa eşitlik maddesi ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası insan hakları sözleşmeleri ile uyumlu hale gelecektir.

Çalışan işçi sayısı açısından madde kapsamı dışında kalan işyerlerinde çalışan ebeveynlerin çocuk bakımı hizmetleri açısından desteklenmelerine yönelik olarak belediyeler, Milli Eğitim Bakanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu gibi ilgili kurumların 0-6 yaş arası çocuklar için düşük ücretli ve kaliteli hizmet sağladığı kreşler ve okul öncesi eğitim kurumları açmaları için gerekli düzenlemeler Avrupa Birliği normları paralelinde acilen yapılmalıdır.

Ebeveyn izni acilen yasalaştırılmalıdır. Böylece sadece çocuk sahibi olan işgücündeki kadınların değil, işgücündeki erkeklerin de ebeveynlik sorumluluklarını eşit olarak paylaşmasına olanak sağlanacaktır.

Hasta ve yaşlılar için SHÇEK ve belediyelerin işbirliğiyle bakım hizmetleri verecek kurumlar kurularak yaygınlaştırılmalı, verilen hizmetler bu tür bakım hizmetlerine ihtiyaç duyanların gelir düzeyine göre fiyatlandırılmalıdır.

Sosyal Sigorta Prim İndirimi

Kanun taslağının geçici 3.maddesinde öngörülen kadın istihdamını (ve genç istihdamını) desteklemeye yönelik sosyal sigorta prim indirimi hedeflediği amaç açısından olumlu bir girişim olmasına rağmen, birçok acıdan sorunlar da içermektedir ve bu sorunları giderecek şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. İşverenin genç erkek işçiyi kadınlara tercih etme olasılığı yüksektir. Bu yüzden kadınların istihdamına yönelik prim indirimlerinin sağlayacağı maliyet avantajlarının gençlere oranla daha yüksek olmasını sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmelidir.

Bunun dışında, sosyal sigorta prim indirimine ilişkin teşviklerin (aynı zamanda GAP bölgesinde istihdam teşvikleri de dahil olmak üzere) tek kaynağı olarak işsizlik sigortası gösterilmektedir. İşsizlik Sigortası Fonu'nu asıl işlevinin ötesinde harcamamaya ve Sosyal Güvenlik Fonu'nda karşı karşıya olduğumuz felaket

senaryoları ile sonuçlanmamasına özen gösterilmeli; gençler ve kadınlar gibi istihdam teşviğine gereksinim duyulan fonlar için gerekli kaynaklar işsizlik sigortasının dışında aranmalıdır.

Kadın İstihdamını Artırmaya Yönelik Diğer Gerekli Düzenlemeler

Kadın istihdamını artırmak için 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 23. maddesindeki 15 bent halinde sayılan gelir vergisinden istisna tutulan ücretler arasına kadın emeğine dayalı olan çeşitli ücret tipleri dahil edilmelidir. Aynı şekilde 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 5. maddesinde istisna tutulan kazançlar arasına kadın istihdamı ile ilgili dahil edilebilecek hususlar konusunda çalışma yürütülmelidir. Keza, 10.maddedeki hesaplanan kurum kazancının tespitinde, mükelleflerin indirebileceği giderler arasına kadın istihdamının artırılmasına katkı sunan sosyal hizmetlere yapılan destekler ve yardımlar da dahil edilmelidir.

4857 sayılı İş Kanunu'nun eşit davranma ilkesini düzenleyen 5.maddesinde ayrımcılığın ayrıntılı yasal tanımı yapılmalı, 5. maddenin birinci fıkrasında sözü edilen "iş ilişkisi" kavramı "işe alınma" aşamasını düzenleyecek şekilde değiştirilmelidir. Ayrımcılığın kapsamı genişletilmelidir.

500 ve üzeri işçi çalıştıran işyerlerinden işverenler üzerindeki spor tesisi kurma yükümlülüğünün kaldırılması, işverenin işçiye olan sorumluluğunun giderek sadece bir ücret ilişkisine dönüşmesi, işverenin sosyal sorumluluğunun giderek azaltılması anlamına gelmektedir. Spor tesislerinin işçi aileleri ve çocukları açısından gerekliliği göz önüne alınmalı ve bu yükümlülük kaldırılmamalıdır.

Özürü İşçi Çalıştırmaya İlişkin Düzenlemeler

Tasarıda önerilen özürülere ait kota uygulamasında özürülüler kendi başına bir kategori olarak ele alınmıştır. Ancak burada özürü kotasının yarı yarıya kadın ve erkek özürü alınacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Özürü çalıştırma zorunluluğuna ilişkin Madde 30'a ilişkin düzenlemeye "Özürü olarak işe alınan işçilerin yarısının kadın olması sağlanmalıdır." hükmü eklenmelidir. Böyle bir düzenleme yapılması, toplumda dezavantajlı konumda olan özürü kadınların çalışma hayatına kazandırılmasına yardımcı olacaktır.

Taşeron Şirketlerle İlişki

Kayıtdışı istihdamla mücadeleyi ön-gören 1.madde değişikliği önerisinde, genel olarak sorumluluk aracı şirkete yüklenmektedir. Bu gereklidir, ancak yerli değildir. Sorumluluk aynı zamanda

işini alta ihale ederek kâr sağlayan esas işverene de yüklenmelidir. Ayrıca, tasarıda önerilen alt işveren beyanının esas işveren tarafından da ve ikinci kez yapılması da zorunlu tutulmalıdır. Böylece esas işveren şirket de denetim sürecine katkı sağlayabilecektir. Ek olarak, aracı şirkette çalışan işçilere, esas işverenin, kendi işçilerine sağladığı sosyal tesislerden yararlanma hakkı ve diğer sosyal haklar da tanınmalıdır. Böylece, iş yeri güvenliğinin ve işyeri sağlığının taşeron işçiler açısından da geliştirilmesine dönük bir adım atılmış olacaktır.

İİ İstihdam Kurulları ve İŞKUR Faaliyetleri

Tasarıdaki 4.madde ile 25/6/2003 tarihli ve 4904 Sayılı Türkiye İş Kurumu Kanununun İİ İstihdam Kurulları ve görevlerine ilişkin 13.maddesinin değiştirilmesi öngörülmektedir. İİ istihdam politikalarını saptamakla yükümlü İİ İstihdam Kurulları, sadece kamu sektörü ve özel sektör temsilcilerinden oluşmaktadır. Bu kurullar, toplumsal tarafları içerecek şekilde genişletilmeli, böylece etkililiği ve etkinlikleri artırılmalıdır. Söz konusu maddede İİ İstihdam Kurullarına katılımları öngörülenler arasına o ilde bulunan sendika temsilcileri, istihdam, kadın ve özürülüler alanında çalışan sivil toplum kuruluşu temsilcileri de eklenmelidir. Kurulların, faaliyetlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetmeleri sağlanmalıdır. Kurulun görevleri arasına o yörenin işverenlerine İŞKUR'un ve MEB'in mesleki ve vasıf artıcı kurslarından sertifika alan kadın elemanları tercih etmeleri konusunda yönlendirme yapması eklenmelidir.

İŞKUR tarafından verilen istihdam garantili ve diğer meslek eğitimlerine katılımda ve meslek danışmanlık hizmetlerinden yararlanmada kadın ve erkek eşitliğinin sağlanması gözetilmelidir. Buna yönelik olarak İŞ-KUR'un kadınlara ulaşmak konusunda ayrıca çaba göstermesini sağlayıcı düzenlemeler yapılmalıdır.

Yapılan çalışmalar ortaya koymaktadır ki kadınlara yönelik istihdamı teşvik etme amaçlı meslek eğitimleri ve diğer programların etkin olabilmesi açısından bir ön koşul kadınların teknik eğitim ile işgücü piyasası becerilerinin geliştiril-

mesinin ötesinde yasal ve insan hakları konusunda bilgi, bilinç ve donanımına sahip olmalarıdır. Zira kadınların işgücüne kısıtlı katılımlarının nedeni gerekli işgücü piyasası becerilerine sahip olmamalarının ötesinde, toplumsal cinsiyet rolleri kısıtlamalarıdır; hak ihlalleri, şiddet, hareket özgürlükleri önündeki engeller ve bunlara karşı çıkma konusunda gerekli donanımına sahip olmamalarıdır. Buna yönelik olarak İŞKUR tarafından verilen meslek eğitimleri ve danışmanlık hizmetleri, kadınların sadece teknik anlamda meslek becerileri kazanmalarının

ötesinde, güçlendirilmesine, cinsiyetçiliğe karşı hak bilinci kazanmalarına yönelik bir boyutu da içerecek şekilde ele alınmalıdır.

Buna yönelik olarak, İŞKUR tarafından verilen hizmet ve eğitimler ile SHÇEK toplum merkezleri ve aile danışma merkezleri tarafından kadınlara yönelik verilen güçlendirme ve kadının insan hakları eğitimleri arasında koordinasyon sağlamaya yönelik düzenlemeler yapılmalıdır. Böylece kurumun kadın istihdamını arttırmaya yönelik çabaları etkinlik kazanacaktır.

GÖRÜŞ

Kadın istihdamını teşvik değil, sermayeye ucuz işgücü

Sosyal Haklar İçin Kadın Platformu, SSGSS tasarısına karşı yürütülen eylemler içinden doğan bir platform. Platform sözcülerinden Hülya Osmanağaoğlu ile görüştük.

Kadın istihdamı artırmaya yönelik önlemler denilen önlemlerin, kadınlara yönelik değil de sermayenin ucuz emek ihtiyacını düzenlemek için alınan önlemler olduğunu görmek lazım ilk olarak. Amaç bu. Daha fazla kadın ve genç işgücünü istihdama sokacağız, sözleri işin cilası. Kadın ve genç çalıştıran işveren lehine SSK primlerinde yüzde 5 tutarında

indirim ve bu indirimin 5 puanlık tutarının hazineden karşılanacak olması, genç kadınların istihdamını artırır mı bilinmez ama kıdemli, deneyimli, yıllardır çalışan kadınların işsiz kalmasını doğuracağı kesin. Beş yıl sonra kadın istihdamın artacağı ise çok şüpheli. Ama kesin olan bir şey daha var, o da; daha yüksek ücret alan daha kıdemli kadınların istihdam dışına itilmesi.

Bu durumda, toplamda kadın istihdamın artacağını söylemek saflık olur. Yine istihdam paketinde kreş hakkı kadınlara ait bir hak olmaktan çıkarılıyor ve piyasa koşullarına teslim ediliyor. Zaten bir dizi engellemelerle kullanımı istisna haline gelen kreş hakkını, iyice kullanılmaz kılıyor bu paket. Yaşlı, çocuk, hasta bakımı-

nı kapsayan ve kadınlarla tanımlanan bakım emeği kadınların ücretli emek gücüne katılmasının önünde en büyük engelken, hali hazırda bu engeli aşır, kreş hakkını kullanan bazı kadınlar açısından da bu haklarının gasbı anlamına geliyor, önerilen değişiklikler. Erkek egemenliğine ve kapitalizme karşı kadın dayanışmasını yükseltmemiz gerekiyor.

Kadınların talepleri*

- H** Eşdeğerde işe eşit ücret !
- H** Kadın işi erkek işi ayrımını dayatan cinsiyetçi iş bölümüne son.
- H** Kadın sağlığına zarar vermeyen tüm iş kollarında yönetim mekanizmaları dahil kadınlara en az yüzde 30 kota uygulansın.
- H** Kadın çalışan-erkek çalışan ayrımı yapılmadan 100 kişinin çalıştığı her işyerine kreş açılsın. Daha az sayıda işçi çalıştıran işyerleri devlet ve yerel yönetimlerce açılan kreşleri, çalıştırdığı işçi oranında finanse etsin.
- H** Doğum sonrası ebeveyn izni uygulaması derhal yasalasın ve erkeklerin bu izni kullanmasını özendirecek tedbirler alınsın.
- H** Kadınların sendika aidatları maaştan kesilen vergilerden düşülsün..

- H** Sendikalarda her düzeyde, temsilcilik seçimlerinde, merkez kadrolarda, profesyonel sendikacıların belirlenmesinde kadın kotası uygulansın.
- H** Kadınları ev dışında ücretli çalışmaya teşvik etmek için ücretlerinden kesilen vergi oranı kademeli olarak düşürülsün.
- H** Yaşlı ve hasta bakımı sosyal devletin yükümlülüğünde örgütlensin.
- H** İşkur tarafından verilen istihdam garantili meslek eğitimlerine katılımda kadın erkek eşitliğinin sağlanması gözetilmeli ve bu eğitimlerle danışmanlık hizmetleri kadınların ezilen bir toplumsal kesim olarak haklarına ilişkin bilinç yükseltmeyi de içermeli.
- H** İşkur tarafından sağlanan istihdam garantili meslek eğitimleri sadece işsizlik sigortası kapsamındakilere değil tüm kadınlara açık olmalı.
- H** İl istihdam kurullarına sendika ve meslek örgütü temsilcileriyle birlikte kadın örgütlerinin temsilcileri de katılmalı.

- H** Özürlü ve hükümlü çalıştırma zorunluluğu yüzde 50 kadın kotası uygulamasını içermeli.
 - H** Eğitim sistemi kadın hareketinin/kadın örgütlerinin denetiminde ve önerileri doğrultusunda cinsiyetçilikten arındırılsın.
 - H** Zorunlu temel eğitim 12 yıla çıkarılsın. Yüksek öğrenim parasız hale getirilsin.
 - H** Yüksek öğrenime yerleştirmede kadın öğrencilere kota uygulansın.
 - H** Erkek egemenliğinin barınma ve geçinme sorunlarına etkisi göz önünde bulundurularak kadın öğrencilere yüzde otuz daha fazla karşılıksız öğrenim kredisi verilsin.
 - H** Kadınların zorunlu fazla mesailerle ve vardiya düzenlemeleriyle çalıştırılmasına hayır.
 - H** Ücretlerde kesintiye gidilmeden iş saatleri azaltılsın. 35 saat çalışma haftası uygulamasına geçilsin.
- * Platform bildirisinden

AKP'nin demokrasi anlayışı: 1 Mayıs alanı emekçilere yasak

Geçen yıl olduğu gibi 2008 1 Mayıs'ında da Taksim emekçilere kapatıldı. Bu sene farklı olarak, kapalı mekanlara, sendikalara, hastanenin acil servisine de biber gazı atıldı. Emekçi bayramı sona erdiğinde Şişli ve Taksim civarı savaştan yeni çıkmış gibiydi...

Marşta söylendiği gibi, 1 Mayıs işçi ve emekçilerin bayramı. Newyork'tan Moskova'ya kadar dünyanın her yerinde sendikalar, siyasi partiler, sivil toplum örgütleri, kadın örgütleri, çevre örgütleri, meslek örgütleri çoğu kez sendikalar önderliğinde şehrin büyük meydanlarında bir araya gelerek taleplerini ifade ederler, şenlik havasında kutlarlar 1 Mayıs'ı.

Baskıcı rejimlerin hakim olduğu birkaç ülkede sorun olur 1 Mayıs etkinlikleri. Son yıllarda bunların sayısının epey azaldığını söyleyebiliriz.

Hepimizin bildiği bir istisna da Türkiye... Bu yıl sendikalar bir araya gelerek 1 Mayıs'ı Taksim'de kutlama kararı aldı. Hükümet yetkilileri buna izin vermeyeceklerini söylediler. Sendikaların her türlü uzlaşma çağrısı yanıtsız kaldı. Türk-İş'in son anda kararından cayması emekçiler açısından pek de sürpriz olmadı. Holiganlara, yeni yıl kutlamalarındaki kadın tacizcilerine açık olan meydan, emekçilere kapandı...

Bu elbette basit bir meydan kapatma olayı değildi. Taksim'in emekçiler açısından özel önemi var... 1980 öncesi İstanbul'da kutlamalar hep burada yapılıyordu... Ama 37 kişinin yaşamını yitirdiği 1977 1 Mayıs'ından sonra Taksim Meydanı artık 1 Mayıs Meydanı oldu.

Unutmanın erdem, hafızanın ise arıza belirtisi olarak değerlendirildiği bir dö-

nemde bir toplumda yaşıyoruz. 1 Mayıs 1977'nin dizilere konu olmasının dışında bir manası var bu ülkenin işçi sınıfı ve her türden muhalifleri için.

Yönetenler kendi tarihlerini toplumun genelinin tarihi olarak meşrulaştırıp, bayramlarla, kutlamalarla, şenliklerle günlük yaşantımızın içine durmadan ve artan bir biçimde akıtıyorlar. Oysa ezilenlerin de bir tarihi var. İşçi sınıfının, emekçilerin ve onun örgütlerinin kendi tarihlerine sahip çıkıp, direniş deneyimleri ve pratiklerini hatırlamaları, kaydetmeleri geçmişe saygının yanı sıra geleceği kurma açısından da anlamlı ve zorunludur.

Dolayısıyla 1 Mayıs ve Taksim Meydanı kutlamaların orada yapılmasına izin verilmesi halinde bile önemini ve değerini koruyacaktır. Orada insanlar öldü, orada işçi bayramını, kutlamak için gelen bu ülkenin en vicdanlı kadın ve erkeklerinin üzerine kurşun yağdırıldı.

Emekçiler tüm bunların kendi tarihlerine ait olduğunu ve hatırlamadan, hesaplaşmadan da geleceğin inşa edilemeyeceğini biliyorlar. Taksim ısrarı boşuna değildi. Sendikalar kutlama için Şişli'de toplanma kararı aldılar. Oradan Taksim'e yürünecekti. DİSK üyesi 1500 işçi birgün öncesinden Şişli'deki DİSK binasında toplanmıştı. 1 Mayıs günü ilk saldırı onlara yapıldı. Saatlerin 06.00'ı gösterdiği sırada, sendika

önünde toplanan işçileri dağıtmak için üzerlerine boyalı su sıkıldı, biber gazı atıldı. İstanbul dışından getirilen polis güçleri binanın içine de gaz bombası atmakta sakınca görmediler. Yüzlerce işçi yaralandı. Bundan sonra polis tüm yolları kapadı. Şişli'nin ana caddelerinde ve arka sokaklarında yan yana gelen beş kişi görseler hemen biber gazı boca etti üzerlerine... Şişli Etfal Hastanesi'nin Acil'ine atılan biber gazı, halkına karşı savaş açmış bir hükümetin neler yapabileceğinin göstergesiydi. Savaşta dahi hastanelere bomba atılmazdı.

O gün, Şişli, Şişli'den Taksim'e çıkan ara caddeler, Taksim'de bir sıkı yönetim görünümü vardı. Biber gazı ve bombalardan sokak ve caddeler kesif bir bulut içindeydi, silahlar atıldı, tazyikli boyalı su sıkıldı, öldürmeye koşullanmış robokoplar yakaladıklarını kıyasıya döv- düler, çizmeleriyle çiğnediler.

Polis ve devlet güçleri acımasızdı, med- yada yaygın söylem ile "orantısız güç kullanıldı."

Milletvekilleri, siyasetçiler devreye girdi, sendikalar ısrar etti... Saat 11.00'a geldiğinde DİSK Başkanı Süleyman Çelebi, güvenlik gerekçesiyle Taksim'e çıkılmayacağını bildirdi, sendika önünde toplanan kalabalığa... Bazı sendikacılar ve siyasi parti temsilcileri her yıl olduğu gibi Taksim'e gidip ölenlerin anısına Kazancı Yokuş'una karanfil bırakabilecekti... Sendikacılar "İşçilerin olmadığı yerde biz de yokuz" diyerek Taksim'e çıkmadılar. DİSK'in önündeki kitle dağıldıktan sonra da Şişli sokaklarında ve Taksim'in arka sokaklarında Polis, eylemci koşuşturmaları devam etti. O gün İstanbul devletin hangi sınıfın çıkarlarını savunduğunu da tekrardan hatırladı. AB standartlarını, AKP'nin demokrasi anlayışını kavrıdı... Kavranılması gereken diğer bir durum da demokrasi anlayışını sınıf çıkarlarının belirlediği idi.

Ama bizim açımızdan bir başka sorun daha vardı: Sendikalar da, siyasi partiler de emekçileri yan yana getirmede yetersiz kalmışlardı.

Bir daha ki seneye daha örgütlü dola- yısıyla daha güçlü olmamız gerekiyor. Ezilenler ancak ve ancak bir araya geldiklerinde, taleplerini ortaklaştırıp örgüt- lendiklerinde bir güç haline gelirler.

Aktif üye eğitiminde kadınlar: Eğitim aidiyet duygumuzu geliştirdi

Teşvik edilince kadınların yapamayacağı yoktur. Zübeyde, Figen, Deniz ve Meryem, sendikamızın elemeli, üç aşamalı aktif üye eğitimine katılan kadın üyelerimizden bazıları. Onlarla sendikal eğitimi, sendikada görev almayı, eğitime kadın olarak katılma hallerini konuştuk.

Necila Akgökçe

Sizi tanıyalım, nerede çalışıyorsunuz, yaptığınız işi anlatır mısınız?

Zübeyde Çataltepe: Gebze Şubesi'nde örgütlü Mecaplas'ta operatör olarak çalışıyorum. İşçiyim esasında Fransız şirketi olduğu için bize operatör diyorlar. Lise mezunuyum. Bizim iş yerinde hemen hemen herkes lise mezunu zaten.

Mecaplast'ta operatör olarak çalışmak ne anlama geliyor, ne tür iş yapıyorsunuz?

Toyoto, Renault, Ford araba parçalarının plastik aksamlarını üretiyoruz. Ben

de üretimde bunların montajını yapıyorum...

Montajda çalışan başka kadın var mı?

Zaten montajda çalışanların hepsi kadın. Parçalar ağır olduğu için yalnız sevkıyat bölümünde erkekler çalışıyor. Geri kalan işlerde kadın erkek ayrımı yok, herkes her işi yapabiliyor. Sendika girdikten sonra iş koşulları epey düzeldi. Rahat çalışıyoruz yani. 2.5 yıl oldu sendikal olalı ama sendikal örgütlenme süreci beş yıla yayıldı. Üç yıldır sendikal çalışmamız

vardı, ilkin adını sendikal çalışma koymadık, örgütlenmek işyerinin koşullarını düzeltmek istiyorduk. Her hafta düzenli olarak bir araya geliyorduk. Dört kişilik bir çekirdek grup vardı, daha sonra çoğaldık. 200'ün üzerinde işçi çalışıyor, son alınan işçilerle birlikte kadın işçi sayısı 90'ı buldu.

Nasıl geldiniz eğitime siz mi istediniz?

İşyeri temsilcisine haber verilmişti. Bizim işyerimiz Gebze'de 8 Mart dolayısıyla ön plana çıktı. Ka-

dınların ağırlıklı ve aktif olduğu bir işyeri. Eğitime iki kişi gidecek, dedi, temsilci arkadaşımız, ama biz kadın komisyonunda bulunan altı arkadaşımız da gelsin istedik. Sonunda dört kişiyle sınırlı kaldı. İki kadın da önümüzdeki dönemde katılacak.

Evlisiniz bir de çocuğunuz var, eğitime gelirken çocuğu kime bıraktınız, bu, bir sorun mu sizin açınızdan, sorunsu nasıl çözülür?

Şanslıyım çünkü çocuğuma kayıinvalidem bakabiliyor. Ama Fatma Güldere diye başka bir kadın ar-

Zübeyde Çataltepe

kadaşımız var. Onun hem kendi ailesi hem de eşinin ailesi Gebze'de oturuyor. Büyük sıkıntı doğdu. Çalışırken eşiyle vardiya değiştirerek çocuğa bakabiliyorlar. Memleketten anesi geldi ona çocuğunu baktırdı ve ancak birinci eğitime katılabilirdi. Bu kez ayarlayamadı. Benimkine eşim ve kayınvalidem bakıyor.

Rahatsızsınız yani?

Evet, ama nasıl rahat olacaksınız ki? İlk ödevim "kadınlar sendika yönetimine" idi, orada da yazdım zaten, çocuğumun yanında olduğu bir çözüm olsaydı daha rahat olurdu tabii ki. Yani kadınlar sendika yönetimine derken, kadınların oraya gelmesi için bazı olanakların da yaratılması gerekiyor.

Petrol-İş erkek ağırlıklı bir sendika, burası bir erkek ortamı, geliyor-sunuz birkaç gün kalıyorsunuz, peki bunlar bir sorun oluşturuyor mu?

Benim için sorun olmuyor. Ama işyerinde pek çok kadın açısından bunun caydırıcı olduğunu düşünüyorum. Bir sıkıntı yaşı-

yorlar. Erkek üye eğitime giderken evine geliyor, eşine ben eğitime gidiyorum, diyor. Onun hesap verdiği tek kişi eşidir. Eşi karşı da olsa ister istemez kabul ediyor. Kadınlara gelince, önce eşinden izin alacaksınız, o çok güç. Çünkü eşlerin çoğu şöyle bakıyor, eşim bir otelde kalıyor, eğitime katılanların çoğu erkek... Benim eşimin ne işi var orada? Zihniyet bu. Sonra mahalle, nereye gidiyorsun, diye soruyor. Yüzüne karşı söylemese de arkadan yargılıyorlar, senin ne işin var otelde? Evlendiğin kişinin akrabaları, kendi akrabaların, ailen... İşyerinde hemcinslerin bile bunu yüzüne karşı söylemese dahi düşündüklerini hissediyorum. Fedodal değer yargıları kadınların elini ayağını bağıyor.

Bu noktada eğitimin asıl amacının ne olduğunu anlatmak bize düşüyor. Döndüğümüzde onlara öğrendiklerimizi anlatmalıyız ki onlar da görsünler, anlasınlar. Ben tüm bunları aşmış bir kadın olduğum halde yine de bir tedirginlik yaşıyorum.

Nasıl, örnek verebilir misiniz?

Eğitime ilk geldiğimde, karar vermişim, çocuğun bakımını ayarlamışım, bavulu hazırlamış eşimle birlikte terminale gidiyorum. Ama buna rağmen bir tarafım gidiyor, bir tarafım gitmiyor. Evlendiğimden beri ailemden ilk kez uzaklaşıyorum. Çocuğum geride bırakmışım. Tatile gitmişliğimiz vardı ama pansiyonda kalmıştık, ilk defa bir otelde kalacağım, bu bile tedirginlik yaratıyordu bende. Rahatsız edici bir tarafı vardı mutlaka.

Sizi tanıyalım isim, soyad nereden katıldınız eğitime?

Figen Turan: Batman'da Türkiye Petrolleri'nde personel servisinde çalışıyorum. Muhaberat'ta evrak, teftişlerine bakıyoruz, memurluk yani yaptığımız iş. Turizm Otelcilik Meslek Yüksek okulundan mezunum. Diyarbakır Silvanlıyım.

Buraya geliş sürecini siz de biraz anlatır mısınız?

Evli değilim ailemle yaşıyorum. Ailem hiç problem çıkarmadı. Ben aileden yana şanslıyım. Çalıştığım işyerinde kadınlar pek öyle rahat değiller, belki evli olmalarından ötürü ya da biraz gelenekçilik hakim olduğu için. Bizim dışımızda bir arkadaşımız daha var, o da bir dahaki sefer gelecek. Diğer kadın arkadaşlarımız çok da gelebilecek durumda değiller.

Sendikal eğitimler ve özellikle de kadınlara sendikal eğitim konusunda neler düşünüyorsunuz?

Sadece kadın için değil tüm işçiler için eğitimin gerekliliğine inanıyorum. Beş yıldır çalışıyorum ben. TPAO'da işe alındıktan hemen sonra sendikaya

üye oluyoruz. Üye olurken sendikaya bir gitmişim... Hepsi o kadar. Onun dışında sendikayı bilmiyordum, hiçbir bağım yoktu. Temsilcimizin, eğitim var, gitmeyi düşünür müsünüz? Sorusuyla karşılaştığımda, "tamam" dedim hemen. Bu eğitim vasıtasıyla sendikayı tanıyorum yani. Sendikal eğitimle kendimi sendikaya daha yakın hissetmeye başladım. Bundan sonra aktif roller de alabilirim. Çok faydalandım, bende sendika bilinci oluşmaya başladı ve aidiyet duygusu uyandı.

Sizin işyerinde kadın sayısı ne kadar?

TPAO'da 2 bin kişi çalışıyor, bunlar arasında ancak yüz kadar kadın vardır. Sendikayla çok ilişkili değildik esasında. Bu konuda hem bizim eksikliğimiz var, hem de sendikanın. Kadınlara bir mesafesi var evet ama erkeklere de çok yakın olduğunu düşünmüyorum açıkçası sendikanın. Bu eğitimlerle bu durum aşılabilecek gibi gözüküyor... Keşke herkes eğitimlere katılabilse.

Eğitilmeye katılmak ve sendikacılığı öğrenmek istiyorsunuz yani?

Evet kesinlikle. Sendikacılığı da öğrenmek istiyorum.

Yönetici kadrolarda yer almak ister misiniz peki?

Bende çok alt yapı boşluğu var. Belli bir düzeye geldikten, gerekli donanımına sahip olduktan sonra neden olmasın? Sendikanın her düzeyinde görev alabilirim.

İşyerinde ayrımcılığa uğradığınızı düşünüyor musunuz?

Biz büro çalışanıyız 657'ye tabi olarak memur gibi çalışıyoruz esasında pek sorun yok o anlamda.

Kentte var mı?

Evet, kentte var. Ben daha önce Diyarbakır'da yaşıyordum, Batman'da yaşamaya başladıktan sonra Batman'daki kadın intiharlarını çok daha iyi anlamaya başladım. Baskı yoğun, müdahale var. Esnaf dahi sana müdahale etme hakkını kendinde bulabiliyor, seni yargılayabiliyor. Kentte kadın olmak zor yani.

Sizi eğitime kim yönlendirdi ?

Meryem Bayraktar: Novamed işçisiyim. Genelde temsilciler yönlendiriyor. Ben Fatma Özüm'ün yönlendirmesiyle geldim.

Mücadele içinden geldiniz siz temsilci olmak ister miydiniz?

Evet, isterdim ama bu seçimlerde olmadı. Esasın da biraz da arkadaşların ısrarı üzerine adaylığımı koydum ama olmadı.

Sendikal çalışma içinde yer almaya niyetiniz var, yani?

Evet, sendikal çalışma içinde yer almak isterim.

Şu anda çalışma şartları nasıl, sendikasıyla ilişki ilerledi mi, içerideki durumu biraz aktarabilir misiniz?

Çalışma şartlarımız iyi, düzeldi. Girdiğimizde diğer arkadaşlarla ilişkimiz çok kötüydü. Bizimle konuşmuyorlar, oturduğumuz yere oturmuyorlardı, biz oturduğumuzda kalkıyorlardı. Yavaş yavaş mesafe kırılmaya başladı. Aynı işyerinde saatlerce birlikte oluyorsunuz sonuçta. Biz hoşgörülüyüz, pozitif yaklaşıyoruz çevremize, birlikte çalıştığımızın bilincindeyiz. Konuşmaya sohbet etmeye başladık ufak ufak. Ortam ılıman olmaya başladı. Ama birbirimize alışmak için zamana ihtiyacımız var.

Novamed'de bir eğitim yapıldı mı?

Yok, hayır, orada bir eğitim yapılmadı. Beş ay oldu biz içeri gireli, buraya geliyoruz işte. İstiyoruz ama, bir plan çizmemiz gerekiyor. Çünkü yeni işçiler alınacak, bizim sayımızı azaltmak için line'nı büyütecekler, başka bir line daha açacaklar. Bize iyi davranılıyor ama böyle çabalar da yok değil. Şu anda 350 kişiye 450-500 kişi olacağız. İşimiz zor. İşten çıkanlar, evlenenler oldu, 70 kişi kaldık.

Siz evli miydiniz ?

Şu anda bekarım. Evlendim ayrıldım. 12 yaşında bir oğlum var.

Kime bıraktınız?

Babaannesine bıraktım.

Buraya gelirken engelle karşılaştınız mı, eğitimlerden ne umuyorsunuz, sendikal yapı içinde görev almak istiyor musunuz?

Evet, sendikal yapı içinde görev almak istiyorum ve bu konuda kendime de güveniyorum. Çünkü ben çok azimliyimdir. Grevde de herkes beni örnek olarak gösteriyordu. Tek başıma yaşıyorum, bir çocuk büyütüyorum. Mücadeleciyimdir, kolay vazgeçmem. Babam da Eğitim-Sen üyesi mücadelecisi ve bilinçli bir insan, annem de öyledir. Böyle bir ortamda yetiştim. Ailem bana hiçbir zaman, niye böyle yapıyorsun, niye şöyle davranıyorsun, dememiştir. Hep desteklemiştir. Eğitim ortamını da beğendim. Burada herkes bize arkadaşça yaklaşıyor. Soruyorlar mesela çoğu zaman, sizin grev yapıyorsunuz, diye, ben de cevaplıyorum.

Eğitimden memnunsunuz?

Evet memnunum. Ama

Figen Turan

şubelerde de eğitim yapılmalı bence. Kadınların içinde çalıştığım için biliyorum. Kadınlarda korku var. Toplumda kadınlara karşı "Niye sendikaya girdin, ne işin var" diye baskı yapılıyor. Örgütlenme eğitimi göreceğim, diyorum, onu gizli örgüt gibi değerlendiriyorlar. Sonra onlara açıklamak zorunda kalıyorsun, sendika nedir, aktif üyelik nedir gibi, anlatıyorsun. O zaman "haa tamam" diyorlar. Biz orada 70 kişiyiz, 1 Mayıs'ta etkinliğe gelen kadın sayısı ancak beş kişiydi. Aile baskısı da var, ama o kadar grev yaptınız "maddi açıdan ne aldınız" diye soruyorlar bize... Her şeyi parasal olarak değerlendiriyorlar. Sendika fabrikaya girdi, biz zaten maddi kazanım açısından çıkmamıştık, içerideki çalışma koşulları yüzünden, onurlu bir çalışma yaşamı istediğimiz için çıkmıştık, diyoruz. Ama pek anlamıyorlar galiba. Fabrikaya döndüğümüzde, sendikasıyla hamilelerini 'line' oturtmuşlardı, biz içeri girdik, iki saat toplantı yaptık, bunun düzelmesini

sağladık. O zamandan beri hamileler 'line'de çalışmıyor. Sendikasıyla hamileleri de çalışmıyor. Çünkü bir arkadaşımız orada çalışırken, düşük tehlikesi oldu, hastaneye kaldırıldı. Karnına değişiyor kadının ve line'nın çalışma koşulları ağır bir kadının yapabileceği gibi değil. Bizim çalışanlara çok yardımımız oluyor ama tabii bunu somut olarak görmeleri zaman alacağı benziyor.

Zübeyde: Esasında bu tür eğitimlerin şubelerde de yapılması gerektiğine ben de inanıyorum. Şimdi biz burada öğreniyoruz ve gittiğimizde arkadaşlarımıza anlatacağız. Ama bizim anlatmamız başka, oraya gidilmesi başka. Kadınların sendika ile bağları yok. Biz beş arkadaş, altı arkadaş sendikaya gidip geliyoruz, ama ne kadar aktarabiliriz ki her şeyi. Bu bağ bizim üzerimizden değil de bir öğretim üyesinin veya hocanın bize gelip kadın haklarını anlatması, sendikanın yararlarını anlatması biçiminde olursa daha iyi olur.

Sizi tanıyalım, nereden geldiniz?

Deniz Aydemir: Ben de Batman TPAO'danım. Personel'de çalışıyorum. Lise mezunuyum, bekarım, A-çık Öğretim'e devam ediyorum.

Eğitime gelirken bir zorlukla karşılaştınız mı, sendikada aktif görev almak ister misiniz, neler düşünüyorsunuz?

Ben 8 yıldır çalışıyorum ve ilk defa böyle bir eğitime katılıyorum. Benim isteğimden ziyade sendikanın böyle bir teklifle yanıma gelmesinden kaynaklandı gelişim. Öneri sendikadan geldi.

Size başka bir soru sorayım, kadın hakları konusunda neler düşünüyorsunuz, ne düzeydeyiz?

Türkiye'de kadın olmak zor. Batman'da kadın olmak biraz daha zor. Ailem iyi benim, buraya gelirken hiçbir sorunla karşılaşmadım, kısıtlama yaşamadım. İşyerinden de bir sıkıntımız olmadı. İlk geldiğimizde biraz tedirgindik nasıl bir ortamla karşılaşacağımızı bilmiyorduk. Ama iki kişi olmamız bir avantajdı.

Eğitim nasıldı sizce?

Eğitim çok verimli geçti. Kendi işyerimizde sendikanın örgütlenme faaliyetleri için neler yapmalıyız, ödevimizdi. Bazı konular üzerine düşündüm ve öğrendim. Bir de slogan vardı. 9 slogan içinden seçtik ödevleri. Ben "parasız eğitim, sağlık, güvenli gelecek" sloganını seçtim. Onun üzerinden bir şeyler yazdım. Batman'da kadınlar sendikaya uzaklar, bunun kadınlarla da ilgili olduğunu söyledi arkadaşımız. Biraz daha değişik düşünüyorum. Bana sendika kadınlara uzakmış gibi geliyor. Kadınlara yönelik çalışmalara biraz

daha ağırlık verilebilir, diye düşünüyorum. Son zamanlarda kadınlara daha sıcak bakılıyor gibi geliyor bana. Daha da ağırlık verilebilir bence.

Peki özel bir kadın eğitimi istiyor musunuz?

Bence gerekli.

Figen: Ben özellikle talep ediyorum. 8 Mart etkinlikleri yapılır mesela, kadınlara yönelik, orada konuşmayı yapanların hepsi erkektir. Kadınlar gününde. Traji komiktir yani. Beş, altı kişilik grup olur içlerinde sadece bir kadın vardır. Ve biz kadınların tümü onları öylece dinleriz.

Sendikada aktif görev almak ister misiniz, temsilci olmak ister misiniz?

Deniz: İsterim. Sendikayla son zamanlarda yaptığımız konuşmalardan onların da bu konuda ılımlı olduklarını ve bize yardım edebileceklerini gördüm. Batman için TPAO için böyle bir şeyin de gerekli olduğunu düşünüyorum. İlk eğitime benle Figen katıldık, haberdar olan arkadaşlar da katılmak istediklerini bildirdiler esasında. Şube Hülya arkadaşımızı seçti o da gelecek. Yani bizim oradan katılmak isteyen arkadaşlarımız var.

Zübeyde: Birinci eğitimde "işyerindeki örgütlülüğü nasıl güçlendiririz"di ödevimiz ben geri döndüğümde, bir akşam ikinci vardiyadayken kadın arkadaşlarla bu meseleyi konuştum. Onların olumlu olumsuz tepkilerinden hareketle neler düşündüğünü çıkarmaya çalıştım. Orada şu mesele ortaya çıktı. Örgütlendiğimiz dönemde şubenin bizimle bir bağı ilgisi vardı, ama sözleşme bitti herkes köşeye çekildi, iletişimimiz yok denildi.

Meryem Bayraktar

Ama daha sonra bu yakınlıkta haksız olduklarını gördüm. Bizim o arada bölge eğitimimiz vardı. O eğitimlere temsilcimiz tek tek insanların ismini yazdı. Kadın arkadaşlara özellikle ben ısrarcı oldum katılmaları için. Eğitim olsun diyen arkadaşlar işim var filan dediler. Talepleri var ama o feodal yapıyı yıkamıyorlar.

Evdeki işleri, çocuk bakımını ayarlamak zorunda oldukları için gelmiyor olabilirler mi?

Tabii. Bizim işyerinde sabah sekiz, akşam beş buçuk vardiyası, akşam beş buçuk ta alıp gece üçte bıraktığın bir vardiya sistemi var. Çocuklu kadınları ele alın. Gece üçte işten çıkıyorsun, dörtte eve varıyorsun, yatıncaya kadar beş oluyor. Kadın saat 7'de kalkıyor, oğlunu hazırlıyor okula yolluyor. Sekizde kızı kalkıyor. Kızla ilgileniyor, öğle saatinde oğlu okuldan geliyor. Onun yemeğini veriyor sonra kızını yatırıyor. O yatarken oğlunu ilgileniyor. Akşam tekrar işe dönüyor. Günde iki üç saatlik uyku ile ayakta duruyor pek çok kadın.

Benim o yüzden bu arada üzerinde sıklıkla durduğum konu kreş. İşyerlerinde kreş şart. Kadınların çalıştığı işyerlerinde kreş şart. Çoğu kaynanasına, annesine bırakıyor çocuğunu.

Yeni istihdam paketinde işverene yük diye kaldırıyorlar biliyorsunuz?

Bizim işyerimizde kreş hiç olmadı. Şubede de konuştuk onlar da olumlu baktılar. Temsilcilerle de konuştuk. Yeni sözleşmede döneminde yaşadığımız sıkıntıları ve taleplerimizi diye getirmeyi düşünüyoruz. Mücadele etmek lazım.

Benim eşim de sendikalı olmak istedi, Petrol-İş'e üye oldular. İşveren onları bir ay içinde işten çıkardı. Arkadaşlar korkmuyor musunuz, aç kalmaktan diyorlar. Ben bunları aştığımızı düşünüyorum, benim de, eşimin de çevremdekilerin de bunu aştığına inanıyorum. Gün susma günü değil.

Eşimin çalıştığı işyerinde çoğunluğu kadın işçi idi ve hamile kaldıkları için işten çıkarıyorlardı. Var mı böyle bir zihniyet. Yasala-

Deniz Aydemir

ra bakıyorsunuz SSGSS' de mezarda emeklilik filan bunlar tabii ki çok ağır şeyler. Bunlar çocuğumuzun geleceğini de etkileyecek. Ama bana en ağır gelen kundaktaki bebemin en doğal hakkı olan anne sütüne dokunmaları. Emzirme izninin altı aydan bir aya indirilmesi. Altı aylıkken bile ben kullanamamıştım. O zaman kirada oturuyordum, sadece eşimin maaşı ile geçinemiyorduk. İşe döndüğümde çocuğumu da emzirmek zorundaydım. Emzirmedeğim takdirde süt kesilecekti. Ben termosla sabahları buz koyardım evden onu işyerine götürürdüm, elektrikli bir süt sağma makinesi aldım arkadaşlar çaya çıkardı, ben 15 dakikamı soyunma odasında süt sağarak geçirirdim. Yemek paydosunda 10 dakika da yemek yer, yine süt sağardım. Çocuğuma altı ay elimde termosla süt taşıdım. Onları ertesi gün babaannemiz çay kaşığı ile bebeğime yedirdi çünkü biberonla emdiğinde çocuk emmeği bırakıyormuş. Ben kadınların inandıklarında daha direngen

olduğunu düşünüyorum. Kadınlar inandıklarına, emeğine, ekmeğine ermekten daha çok sahip çıkıyor. Biz daha sorumluyuz. İşten çıkıp servise bindiğimde evde neler yapacağımı sıralıyorum. Ama eşim serviste benim düşündüklerimi düşünmüyor. Erkekler kadınlar gibi yetiştirilmiyor. Kadınlar tüm sorumlulukları sırtına alarak yetiştiriliyorlar.

Eğitimden yararlandınız mı?

Birinci eğitim çok iyi geçmedi de ikinci ve üçüncü eğitim iyi geçti. Çünkü kendim de okudum biraz araştırdım. Bireysel okuduğunda bu kendinde kalıyor. Ama burada eğitim aldığı anda bir sorumluluk da alıyorsun üzerine, öğrendiklerini anlatmak, paylaşmak zorunluluğu hissediyorsun.

Sizde, bir kadın komisyonu vardı sanıyorum?

Evet, dört arkadaştan oluşuyor, hepimiz burada eğitim aldık. Diğer arkadaşlarımız da gelip döndükten sonra, kadın eğitimi ile ilgili bir şeyler yapmayı düşünüyoruz.

Sadece bizim fabrikada değil civar fabrikalarda da Petrol-İş üyesi 150 kadın var. Onlarla iletişim kurarak geniş bir panel yapmak iyi olabilir. Kendi fabrikamızla sınırlı kalmamamız gerekir.

Eğitimden döndüğünüzde ne yapmayı düşünüyorsunuz?

Figen: Şubat ayında biz ilk eğitime çağrıldık. Şimdiye kadar sendika neredeydi diye düşündüm. Sendika vardı şüphesiz oradaydı ama ben kendimi dahil hissetmiyordum. Hemen sonra eğitimler başladı. Buradan gittikten sonra aldığım bilgiler doğrultusunda kendimi geliştirmeyi düşünüyorum. En azından bir petrol-iş sayfası var, internette sık kullanılanlara ekledim ve oradan takip ediyorum, olan biteni... Bundan sonra kendimi daha da geliştirip aktif olmayı düşünüyorum.

Görev alacaksınız yani kararlısınız?

Evet alacağım. Düşünüyorum. Biraz daha birikim bir parça da özgüven gerekiyor. Net konuşmamam o yüzden. Bu eğitim imkanı bizden başka arkadaşlara da verilmeli. Şubelerde eğitimin gerektiğine ben de inanıyorum. Ayrıca kadına yönelik bir eğitim de olmalı.

Ne tür konuları kapsamalı sizce kadın eğitimi?

Kadınların haklarını kapsamalı, kadını güçlendirmeye, özgüvenini sağlamaya yönelik eğitimler de yapılmalı. Çünkü bizim bölgedeki kadınlarda -kendileri içlerinde çok sağlam bir duruşu olmalarına rağmen- eşim ne der, çevre ne der, başkası ne der, mantığı çok gelişmiş. Batman'da bunların aşılması gerektiğine inanıyorum,

bunlar da belki eğitimle, bilinçlenme ile aşılabılır, diye düşünüyorum.

Kadın dergisi elinize geçiyor mu okuyor musunuz, içerik nasıl zenginleştirilir?

Figen: Düzenli geçmiyor. Çok takip etmiyordum ama artık takip ederim. Bizim işyerine toplam 10 tane gelmiyor. Bir edebiyat köşesi olabilir mesela.

Peki siz?

Deniz: Ben de pek takip etmedim. Derginin içeriğini bilmediğim için de bir yorum yapamıyorum.

Eğitimler hakkında neler söyleyeceksiniz siz?

Ben kendi adıma çok faydasını gördüm. Batman'a döndüğümüzde de arkadaşlarla öğrendiklerimizi paylaşıyoruz. Her gidişimizde yapıyoruz bunu. Eğitimlerin biraz daha yaygınlaştırılması lazım. Bu eğitime ben işe girdiğim ilk zamanlarda gelmek isterdim. Daha önce gelmediğime üzülüyorum açıkçası.

Figen: Ben bu eğitimle sendika ile aramdaki mesafenin azaldığını hissediyorum.

Peki sizin dergiyle ilgili bir öneriniz ya da eksikliğini hissettiğiniz bir şeyler var mı?

Zübeyde: Ben bir mektup sayfası olsun istiyorum dergide. Kadın üyelerimiz burada sıkıntılarını, sendikadan taleplerini yazabilmeliler. Derginin birkaç kadının yaptığı dergi değil de bütün üyelerin el birliği ile yaptığı bir dergi olmasını isterdim.

Köşe yazıları olabilir. O ay kadınlar açısından önemli gündemlerin ele alındığı. Birkaç kadın arkadaş yazdıktan sonra arkasının geleceğini düşünüyorum.

Kadınlarla bütünleşmemiş hiçbir hareket başarılı olamaz!

Eylem Ateş Türkiye’de halihazırda bir işçi sendikasının merkez yürütmesinde yer alan dört kadından biri: Hava-İş Sendikası Genel Başkan Yardımcısı. Onunla ülkenin, emeğin, sendikaların ve kadınların gidişatını konuştuk.

Hava-İş Genel Başkan Yardımcılığına nasıl seçildiniz, o süreci biraz anlatabilir misiniz?

Uzun yıllar Türkiye deki özel havayolu şirketlerinde kabin memuru olarak çalıştım. Daha sonra çalışmaya hayatımı ülkedeki en büyük

ve sendikacı, örgütlü tek havayolu olan THY’de devam ettirme kararı aldım. THY’de başlayan istihdamım sürecinde de yaptığım ilk iş sendikaya üye olmaktı. Çalışma hayatıma kabin memuru olarak devam ederken aynı zamanda hava-iş sendikasının işyeri tem-

silciliği sıfatını da beraberinde yürüttüm. Yaklaşık dokuz yıllık temsilcilik sıfatım sendikamızın son genel kurulunda genel başkan yardımcılığına seçilinceye kadar devam etti. Adaylığımı koymam konusunda çalışma arkadaşlarım ve temsilci arkadaşlarım beni yüreklendirdiler. Çalışma hayatımda kendimi hep işçi olarak tanımladım. Bu yüzdendir ki tavrım hep işçilerin çıkarlarının yanında örgütlü mücadele etmekten yana oldu. Yaşamımda değişen tek şeyin adımın önündeki sıfat olduğunu düşünüyorum. Duruşum yine ve hep işçi sınıfının kurtuluş mücadelesinin içinde, işyerlerinde, sokaklarda ve alanlarda onlarla birlikte yan yana mücadele etmek şeklinde olacaktır.

Kadın olmak ve büyük bir sendikanın yürütmesinde olmak nasıl bir şey, zorluklar ve varsa avantajlar neler?

Yaşadığımız ülkenin, toplumsal kabullenişlerin gerçekliğinden uzak ve farklı bir yaşamışlıklar silsilesi değil yaşadıklarım veya karşılaştığım zorluklar. Ayırt edici nokta buna karşı ne kadar dirençli olduğunuzla ilgili. Kadın olarak kendinizi ifade etmek ve bunda ısrarlı bir tavır sergilemek ikinci cins olduğunuz bir toplumda tabii ki zor. Sendikaların genel merkez

yönetimlerinde ve genel faaliyetlerinde kadın katılımı her dönem eksik kalmıştır. Bunda belirleyici temel faktör toplumsal roller olduğu kadar sendikaların politikalarında kadın katılımını artırıcı programların ihmal edildiği gerçeği de vardır. Konfederasyonlarda ve onlara bağlı sendikalarda kadın yönetici sayısı ya hiç yoktur ya da istatistiklere konu olacak kadar azdır. Kadınların istihdam piyasalarındaki mesailerini takiben başlayan ev mesailerini, yaşlı, çocuk bakımlarının sorumluluğu, ev içindeki her türlü sorumluluğun kadınlar üstünden yürümesi sendikalara aktif katılımı son derece güçleştiriyor. Kesin çizgilerle belirlenmiş toplumsal roller yasalar önünde de perçinlenmeye devam ediyor. Gerek emek örgütlerinin tüm itirazlarına rağmen yasalaşmış bulunan SSGSS ve gerekse yeni istihdam paketi kadını daha çok eve ve erkeğe bağımlı hale getireceğinden kadınlar kendilerini ifade edebilecek ve özgürleştirecek alanlardan daha uzunca bir süre uzak kalacaklardır. Öte yandan ülkedeki sendikalar, emek ve sivil toplum örgütleri politikalarıyla kadınları kucaklayamadıkça işçi sınıfı ve muhalefet hareketi iktidarların bu konulardaki politikalarına bağımlı, onların şekillendirdiği doğrultuda ve güdük bir biçimde yürüyecektir. Sendikaların program ve tüzüklerinde kadın katılımını artırıcı özel uygulamalar olmalı ve kadına temsili konusunda pozitif ayrımcılık sağlanabilmelidir. Politikalarını kadın katılımından yoksun bırakmış ve kadın katılımını hak ettiği şekil-

de dikkate almamış hareketlerin, mücadelelerin salt kurtuluşu mümkün görünmüyor. Bütün bunların farkında olarak bulunduğum noktayı eksikliğini hissettiğim bu konularda politika üretmeye ve hayata geçirmeye çalışarak da değerlendirmem gerektiğini düşünüyorum. Sendikanın yönetiminde kadın olarak karşılaştığım en büyük sorunun her kadının başına gelebilecek en temel sorun olduğunu düşündüğüm "rüştü ispat" konusu oldu. Hem kadın hem kabullenilen sendikacı profilinden görece genç olarak herkesten daha fazla çaba göstermem gerekti. Bunları yaparken içinde bulunduğum durumu, bir mecburiyet değil de inandığım değerler uğruna mücadele etmek olduğunu düşündüğümünden son derece eğitici bulduğum bir süreç olarak kabul ettim. Avantaj olarak bana kadın ve sınıf mücadelesinin önünü açacak ve yardımcı olacağını gördüğüm, sonuçlarını aldığım her türlü çalışmanın, gelişmenin mutluluğunu yaşamak kalıyor. Bundan daha anlamlı bir avantaj düşünemiyorum.

Kabin memuru olarak çalıştınız bir dönem ve kabin memurları genellikle kadın, nedir kabin memurunun hakları ve sorunları?

Kabin memurluğu görüldüğünün aksine son derece ağır şartlarda yürütmek zorunda kaldığınız bir meslek. Yakın zamana kadar daha çok kadınların rağbet ettiği bir meslek iken son zamanda erkek istihdamı da son derece artmış durumda. Ama genel olarak cinsiyeti belli yani, hemşirelik, öğretmenlik gibi kadınlaşmış meslek gurubuna girdiği söylenebilir. Esnek ve değişken çalışma saatleri, günlerce evden ve aileden, sosyal çevreden uzak kalma, uzun süren mesai saatleri, yoğun yaşanan jet-lag, uykusuzluk ve tüm bu düzensizliğin sonunda

gelen kümülatif yorgunluk, stres sayılabilecek temel sorunlar. Tabi buna uçak içinde özellikle kadın kabin memurlarının yaşadığı sözlü tacizleri de eklemek mümkün. Bu konuda havayollarında "sorunlu yolcu yönergesi" dediğimiz uluslararası geçerliliği olan bir yönergeyi sendikamızın girişimi ile bir süre önce hayata geçirdik. Yani uçak içinde kabin ekibini işini yapmasını ve uçuş emniyetini olumsuz etkileyecek tavırlar içinde olan yolcuyu polis nezaretinde uçaktan indirme hakkı var. Bu direkt olarak tacizden korumasa da yaptırım gücü ve caydırıcı etkisi bulunan bir uygulama. Bunun dışında bebek sahibi kabin memuru üyelerimiz doğumdan kaynaklanan tüm yasal izinlerini kullandıktan

sonra çocukları üç yaşına basıncaya kadar yatı dediğimiz farklı şehirlerde konaklamalı görevlere planlanamıyorlar ki bu da toplu sözleşme ile kazanılmış bir hak olduğundan sadece THY'de geçerli. Özel havayollarında örgütlenme ve sendikalaşma olmadığından bu şirketlerde çalışan kabin memurları bu haklardan faydalanamıyorlar. Hatta yakın bir tarihe kadar birçok özel havayolunun iş sözleşmelerinde kadın kabin memurlarına evlenme yasağı bile bulunuyordu. Bugün için bu uygulamalar olmamakla beraber gerek çalışma saatleri ve gerekse sosyal haklar ve ücretler anlamında THY'nin çok gerisindeler. Özellikle çalışma saatleri konusunda toplu sözleşmenin belirlediği "uçucu

ekipler için mesai sınırlandırması” ülkedeki sivil havacılık otorite-
lerinin düzenledikleri talimatlardan
da ileride, uluslararası ve bilimsel
değerlere yakın şekilde hazırlan-
mıştır. Burada belirleyici temel et-
ken ise THY’de sendikanın varlığı
olmuştur.

Hava-İş’te kadınların sendikalaşma oranı nedir, düşükse sizce bunun nedenleri

Sendikamızın kadın üye oranı ge-
nel üye profilimizin hemen hemen
yarısını oluşturmaktadır. Örgütlü
bulunduğumuz THY ve Teknik Aş
de kapsam dışı çalışanların ha-
ricinde bütün çalışanlar üyemiz.
Oransal olarak bir sıkıntı yaşama-
makla beraber her sendikada ya-
şanan ve yukarıda da özetlediğim
sebeplerden dolayı faaliyetlere
katılım konusu tam olarak aşıl-
bilmiş değildir. Tam olarak diyorum
çünkü eksik olmakla birlikte bir
çok organımızda (amatör yönetim
kurulu üyesi, denetim, disiplin,
temsilcilik) kadın üyelerimiz görev
yapmaktadır.

Sendikanızda bir kadın örgütlenmesi var mı, kadınlara yönelik çalışmalar nasıl yürütülüyor?

Ayrıca bir kadın örgütlenmesini
eksiksiz bir şekilde henüz hayata
geçiremedik. Yönetime seçildi-
ğimde yaptığım ilk şey bir kadın
komisyonu kurmak oldu. Bu ko-
misyonla bir kış boyunca her hafta
sonu, taciz, toplumsal rol paylaşı-
mı, medeni hukuk ve kadın hakları
gibi konularda kadın derneklerinin
katkısıyla eğitimlerimizi sürdürdük.
Daha önce bireysel katılımımızın
olduğu 8 mart mitingine bu yıl ilk
kez hep birlikte hava-iş li kadınlar
olarak pankart açarak katıldık ve

hep bir ağızdan sloganlarımızı
haykırdık. Son olarak temel sen-
dikal eğitimlerimize “kadınlar ve
sendikalar” konusunu ekleyerek
sendikayla ilk defa tanışan veya
ilk defa böyle bir eğitimi alan işçi-
lere kadın konusunda temel olarak
kabullendiğimiz kavramalar konu-
sunda eğitimler vermeye başladık.
Bütün bunların yeterli olmadığını,
çalışmalarımızın kesintisiz deva-
mını sağlamak ve katılımı çoğalt-
mak için daha çok vakit ve enerji
harcamak gerektiğinin farkında-
yım. Ama önemli olan bir kurumda
bu kabullenişleri ve gereklilikleri
bir politika olarak sağlamaya çalış-
maktı ki sanırım bir parça da olsa
bunu başardık.

Sendikalarda kadın sayısı az ve kadınla- rın sendikal çalışmalara ilgi göstermediği söyleniyor. Bir kadın sendikacı olarak sizce sendikalarla kadınlar arasındaki mesafe nasıl aşılabılır?

Ne kadar demokratik yapılar olursa
olsun sendikaların aynı zamanda
erkek egemen yapılar olduğu ger-
çekliğini de unutmamak gerekiyor.
Bunun yegane suçlusu erkekler ol-
madığı gibi kadınları suçlar bir dille
onların “her şeye rağmen” bu yapı-
ların dışında durduğunu söylemek
de hata olur. Bu bir gerçekliktir
ve sorumlusu içinde yaşadığımız

güçlerini kapitalizmden, emek
sömürsünden alan patriyarkal
sistemdir. Kuşkusuz bu ülkedeki
bütün sendikacılar adına değildir
söylediklerim ama kendi adıma da
olsa söylemekten vazgeçmeyece-
ğim bir olgu var: O da kadınlarla
bütünleşmemiş hiçbir hareketin
başarılı olamayacağı gerçekliğidir.
Sendikaların gerek kullandıkları
dilde gerekse yapılanımlarında
erkek egemen argümanları bitir-
me zamanı gelmiştir. Kapitalizmin
ve emek sömürsünün bayrak
taşıyıcılarının politikalarını sürekli
yeniledikleri bir çağda sendika-
larında kendine çağın gerisinde
kalmayan yeni programlar üretip
hayata geçirmesi, aciliyet içeren
bir zorunluluktur. İşçisine ve sınıfa
yabancılaşmış, kendini geliştire-
meyen, kadın sorununu yok sayan
zihniyetlerin toplumsal bir değişim
yaratacağını beklemek hata olur.
Kadınlar olarak yasa yapıcıların,
yönetenlerin, söz söyleyenlerin
hep erkekler olduğu gerçeğini
görerek bunun değiştirilmesini ta-
lep etmemiz ve daha da önemlisi
vazgeçmeden birlikte mücadele
etmemiz gerekiyor. Kuşkusuz bu-
günden yarına olmayacak işlerdir
bunlar ama ısrarcı ve takipçisi
olacağımız politikaları beklemek,
bunları beraberce belirleyebilmeyi
talep etmek hakkımızdır. ♀

Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu (ITUC) Mart 2008 haber bülteni bir Guatemala dosyası hazırlamış. Kadınları ilgilendiren haberler çoğunlukta bunlardan ikisini dikkatinize sunuyoruz...

Kadın Cinayetlerine Karşı Sendika Kampanyası

Guatemala' da kadına karşı şiddet, 2007 yılında 500'dan fazla kadının öldürülmesiyle en üst noktasına ulaştı. Orta Amerika ve Karayipler Sendika Enstitüsü'nün desteğiyle sendikalar, 2007'nin sonunda, kadın hakları mücadelesine destek vermek ve kadınlara yönelik şiddetle savaşmak için dev bir kampanya düzenlediler.

Derleyen: Gökçe Çataloluk

"Kadın Cinayetlerini Durdurun" adlı sendika kampanyasından sorumlu Guatemala Sendikalar Konfederasyonu görevlisi **Irma Judith Montes**, "Guatemala'da şiddet kadınlar kadar erkekleri de etkiliyor. Fakat istatistikler kadın kurbanların sayısında çarpıcı bir artış olduğunu gösteriyor. Geçen yıl ülkemizde 500'ün üzerinde kadın öldürüldü. Bu, günde birden fazla kadının öldürülmesi anlamına geliyor" diyor.

Evlilikte Şiddet

Guatemala, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne (CEDAW) ve Kadınlara Karşı Şiddetin Önlenmesi, Cezalandırılması ve Ortadan Kaldırılması için Ame-

rika Konvansiyonu'nu imzaladı, ancak kadınlar hala çeşitli biçimlerde şiddete maruz kalıyorlar. Kadınlara Yönelik Şiddete Karşı Ağ (Red de la No Violencia Contra la Mujer) temsilcilerinden Giovanna Lemus ise "Guatemala toplumu kadına karşı şiddeti normal karşılıyor", diye yakınıyor. Evlilik içi şiddet de kadın cinayetleri kadar yaygın. Guatemala'da yayımlanan El Pais gazetesinin 2006 yılı Eylül'ünde yaptığı bir ankete katılan kadınların sadece yüzde 17'si evde şiddete maruz kalmadıklarını bildirdiler. Yetkililer kadın cinayetlerinin çoğunun uyuşturucu kaçakçılığı ya da organize suçlarla bağlantılı olduğunu iddia etseler de, Giovanna

Lemus Guatemala'daki kadın cinayetlerinin evlilik için şiddet temelli olduğunu söylüyor. Vakaların üçte birinde, kadınlar akrabaları olan bir erkek tarafından öldürülmüşler.

İşyerinde Ayrımcılık ve Kötü Muamele

Sendikacı Judith Montes "Ev içi şiddet sürekli artıyor. Zayıf cinsiyet olarak değerlendirilen bu yanlış düşüncenin bedelinin ödüyorlar." diyor ve işyerindeki ayrımcılığa da vurgu yapıyor: "İşyerinde, kadınların amirleri tarafından kötü muameleye maruz kalması vaka-yı adiyeden sayılıyor. Erkeklerle aralarında ücret dengesizliği olduğu da bir gerçek. Davranış kalıplarının değiştirilmesi ise kadınlar için dahi çok zor. Diyalog kurmak bir zorunluluk... Herkesin bu ayrımcı

sistemin ortadan kaldırılması gerektiğini anlaması için bilinç yükseltme çalışması yapılması gerekiyor ve biz, bununla ilgili bir şeyler yapmaya karar verdik."

Faillerin Cezalandırılması

Uluslararası Af Örgütü Temmuz 2006 raporu Guatemala'daki kadın ve genç kız cinayetlerinin yüzde 70'inin soruşturulmadığını ve vakaların yüzde 97'sinde ise tutuklama yapılmadığını gösteriyor. 2007 Kasımı'nda başlatılan kadına yönelik şiddete karşı sendika kampanyası kapsamında, tüm ülkede çalışma atölyeleri düzenlendi.

Bu atölyelerin etkilerini değerlendirmek için henüz çok erken olsa da ilk sonuçlar cesaret verici görünüyor. Kampanyayı düzenleyenlerin hedeflerinden biri kadın cinayetlerinin ayrı bir suç olarak ceza kanunda tanımlanmasını ve kadınlara karşı suç işleyenlerin kovuşturulmasını ve mahkemeye çıkarılmasını sağlamaktır. Ayrıca kadınlara yönelik şiddetin, evde, işyerinde, sokakta yani yaşamın her alanında ortadan kaldırılması için her tür çabanın gösterilmesi gerektiğini söylüyorlar.

Irma Judith Montes

Kamu Sektöründe Analık Hakkı Tehdit Altında

Guatemala'da özel sektörde analık hakkı büyük oranda göz ardı edilirken, kamu sektöründe de durum pek parlak değil. Analık izni kanunda öngörülüyor ama bu temel hakka saygı isteyen sendikacılar tehdit ediliyor ve sürekli bir biçimde saldırılara uğruyorlar.

Havacılık Sendikası Genel Sekreteri ve Kamu Hizmetleri Federasyonu Genel Sekreter Yardımcısı **Imelda Lopéz**, "Terörist ve devlet düşmanı olduğumuz söyleniyor. Bizi bastırmak, ilerleme karşıtı gibi göstermek istiyorlar." diyor. Pek çok tehdit almasına ve neredeyse hayatına malolan bir saldırıya uğramasına rağmen kamu sektöründe analık hakkının korunması için verilen mücadelenin öncülerinden biri olan Imelda, Guatemala'da kamu kurumlarında, bir sendika lideri olmanın kesinlikle hoş karşılanmadığını söylüyor.

İş Akitlerinde Yasadışı Bir Madde

Imelda, sendikaların ülkenin yeniden yapılandırılmasının bir parçası olduğuna da vurgu yapıyor. Kendi sektöründe kadın-erkek arasında ücret eşitliği, makul çalışma şartları ve analık hakkı için kampanyalar yürütüyor. Devlet kurumları kadınları işe alırken genellikle, iş akdine, ücretli analık izninden feragat ettiklerine ilişkin bir madde ekliyor. Böyle bir madde aslında tamamen yasadışı ve Guatemala Anayasası analık iznini garanti altına almış. Imelda Lopéz, "Guatemala, Analık Korumasına ilişkin ILO Konvansiyonunu onayladı." diye açıklıyor durumu "fakat pek çok ihlalle karşı karşıyayız. Yakın zamanda hamile kalan üç kamu görevlisinin

devlet tarafından iş akitleri feshedildi. Örgütümüz derhal savunmalarını hazırladı ve bununla eşzamanlı olarak kadın sendikacılara yönelik zulüm de başladı. Ben de pek çok kez hedef seçildim. Bir seferinde arabamı yaktılar, neredeyse ben de yanıyordum. Hala hayatta olmam bir mucize." Saldırıları üstlenen olmasa da, Imelda bunları sendikanın işçileri korumak için giriştiği eylemlere bir cevap olarak görüyor. Guatemala'da kamu sektöründeki nispeten talihli işçilerin ortalama maaşı 150 dolar civarında. Terazinin diğer ucundaysa imtiyazlı bir sınıf son derece yüksek maaşlar alıyor. "Yozlaşma had safhada. Biz duruma sessiz kalmadık ve bu da onların hoşuna gitmedi. Onlara göre en iyi sendikacı ölü sendikacıydı. Ama kiminle karşı karşıya olduklarını bilmiyorlardı."

Kara Listeler, Güçlü Bir Engel

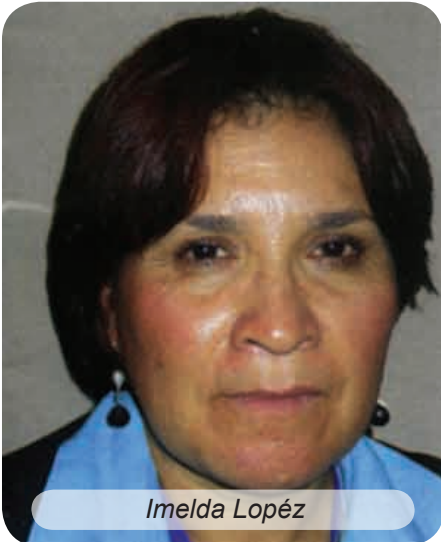
Baskılar sendikal örgütlenmeleri de etkiliyor. Kamu sendikalarında çok az genç var. Pek çoğu, sendikaya girerse işini kaybedeceğinden korkuyor. Kara listeler de caydırıcı etki yapıyor. Aslında ilke son derece basit...Bir işçinin sendikaya üye olduğu anlaşıldığında ismi, ayrıntılı bilgilerle beraber (adres, akrabalarının isimleri, çocukları..) bir listeye yazılıyor. Bu liste yani "tavsiye edilmeyenler" bir sendikanın kuruluşunda yer almış, bir sendikal hakkını kullanmış ya da haklarını talep etmek için idari ya da hukuki bir yola başvurmuş bütün işçilerin isimlerini içeriyor ve işveren ile devlet kurumları arasında tedavüle giriyor. Liste, işçileri tehdit, caydırma amacıyla çeşitli zamanlarda kullanılabilir. Bu güçlülere rağmen Imelda Lopéz pes etmiyor. "Kadınları ve gençleri hedef alan bilinç yükseltme kampanyaları yürütmek gerekiyor ki haklarını bilirler." Imelda, hukuku uygulamanın cezasız kalan bunca suça, yani "dokunulmazlığa" en iyi cevap olacağını düşünüyor. Maalesef kişisel çıkarlar ve sistematik yozlaşma işleri karmaşıktırıyor. Fakat Ocak 2008 de

yapılan "Dokunulmazlığa Karşı Sendika Konferansı" umudunu yenilemiş: "Uluslararası dayanışma bize devam etme gücü verdi. Hepsinden önemlisi Guatemala Hükümeti'ne uluslararası topluluğun gözünün üstlerinde olduğu mesajını güçlü bir biçimde ilettiler. Bu, dokunulmazlığa karşı savaşıma çok önemli bir katkıdır."

Guatemala: Bir Orta Amerika Ülkesi

Guatemala, Orta Amerika'da Kıstas bölgesinde bir ülke. Kuzeyde Meksika, doğuda Belize ve Honduras, güneyde El Salvador'la komşudur. Ayrıca doğuda Karayib Denizine, batıda Büyük Okyanus'a kıyısı vardır. Başkenti Guatemala'dır. Nüfusun yarısından fazlası Amerikan-Kızılderili karışımıdır. Geri kalan kesimi ise İspanyol-Kızılderili melezi olan Mestizo'lar'dır. Halkın çoğunluğu Hristiyanlığın Katolik mezhebine bağlıdır ve İspanyolca konuşur.

Imelda Lopéz

Bazen bir ay, bazen altı ay çalışıyoruz

Her yıl yaz başlarında çıkıyorlar yollara... Güney'e, Ortaanadolu'ya, Karadeniz'e... Oturdıkları yerde belki de rahatça sokağa çıkamayan, kimileri okul çağında olan gencecik kızlar, ekmek parası peşinde dolanıyorlar. Mevsimlik kadın işçiler, en yoksul, en güvencesiz, en düşük ücretli çalışanlar. Birileri artık onları duymalı...

Necia Akgökçe

Bu sayıda kadın çalışmasının farklı bir biçiminin sorunlarına tanıklık edeceğiz. Onların sendikaları, sigortaları, güvenceleri hiç bir şeyleri yok. Yalnızca kuru bir yevmiye alıyorlar: Mevsimlik kadın işçilerden bahsediyoruz. Her ilkbahar sonu her yaz başı kamyon römorklarında tıklım tıklım otobüslerde memleketterini terk edip, pancara, domatese, fındığa, patatese giden, gidiş ve dönüş yollarında kazalarda yaşamlarını yitiren mevsimlik kadın işçilerden. Eskişehir

civarında bir kasabanın uzak köylerinden birine gidiyoruz onlarla konuşmak için. Bizi oraya yönlendiren Çiftçi Sendikaları Konfederasyonu (Çiftçi-Sen) Genel Başkanı Abdullah Aysu oldu. Civar köylerden birinin muhtarı Zeki Bey de sağılsun bize çok yardımcı oldu, önceden dayıbaşlarıyla konuştu. Ama hepsinin aniden işi çıkmış(!) Ancak bir dayıbaşı izin verdi, işçilerle konuşmamıza. Çok gençler hatta bazıları daha çocuk. Soyadlarını yazmayacağımıza

söz verdik... Çok konuşkan değillerdi, anlaşılır bir şeydi ağızlarının tutukluğu. Köyün dışında pancar tarlalarının yanında çadırlarda kalıyorlardı... Vesile, Salime, Saliha, Helin ve diğerleri yani en çok ezilenler... Otobüsle, özel arabalarla, büyük otoyollardan tatile veya bilemem nerelere giderken tarlalarda gördüğümüz yüzleri kapkara genç kadınlar, onların hikayelerinin bir bölümünü bulacaksınız bu söyleşide. Sorulmayan sorulara, tek sözcüklü cevaplara... susmalara ve susmalara dikkat etmenizi öneririm, hikayenin en büyük kısmı oralarda çünkü...

Siz tanıyalım, isminiz nereden geliyorsunuz?

İsmim **Vesile**, 10 gün oluyor geleli. Şırnak'ın Cizre ilçesinden geliyoruz. Altı ay kalmayı düşünüyoruz. İstiyoruz ama, belli olmaz, Allah bilir. Buraya minibüsle geldik. Benim ismim **Saliha**, ben de Cizre'den geliyorum. Hepimiz bir aileyiz zaten. Akırayız yani. 15 yaşındayım.

Buraya ilk mi geliyorsunuz?

Evet ben ilk defa geliyorum. Ama başka yerlere gidiyoruz. Ben seviyorum çalışmayı, biraz da değişiklik oluyor.

Şu anda ne iş yapıyorsunuz?

Daha başlamadık ama çapa işi var. Her işi yapıyoruz, fındık topluyoruz, patatese gidiyoruz.

Ne kadar ücret alacağınızı biliyor musunuz?

Vallahi bilmiyoruz yani tam belli değil.

Tuvalet, banyo ihtiyacınızı nasıl karşılıyorsunuz?

Var, bakın orada. Biri banyo, biri tuvalet... (çevresi kalın naylonla kaplı tahta direklere çatılmış iki küçük kulübeyi gösteriyorlar)

Siz tek mi geldiniz?

Yok ağabeyim var, abim, kardeşim, ben üçümüz birlikte geldik. Ağabeyim gelmeden biz gelemiyoruz. Ona ihtiyaç var.

Okula gittiniz mi hiç?

Evet, gittim ben. Beş sene gittim. Sonra bıraktım.

Nasıl geçiyor burada hayat?

Hava değişimi oluyor valla, bazen piknik gibi bir yer.

Çalıştığınızda nasıl peki?

Valla o da çok iyi, birbirimizi tanıdığımız için iyi çalışıyoruz. Gülerек konuşarak...

Yemekleri kim yapıyor, nasıl yapıyorsunuz?

Çalışmadığımızda kendimiz yapıyoruz. Çalıştığımızda aşçımız vardır o yapar. Biz tuttuk onu. Ekmek, çay her şeyi o yapıyor. Orada ocak var.

Herkes çalışıyor mu peki?

Çocuklar hariç herkes çalışıyor.

Çocuklara kim bakıyor?

Aşçı bakıyor, bir kısmı onun çocuklarıdır zaten.

Yaşlı hanım peki?

O da çalışıyor bizim gibi. Torunuyla gelmişler.

(Yaşlı kadının torunu geliyor)

yanımıza kocaman kara gözleri pırıl pırıl gülüyor, okulu kırmış bir çocuk gibi.)

İsminiz?

Benim ismim Helin.

Kaç yaşındasınız, okula gittiniz mi?

13 yaşımdayım. Dörde kadar okudum.

Ne iş yapacağınızı biliyor musunuz?

Onun Türkçesini bilmiyorum... (gülüşmeler.... çapa... çapa) Çapa imiş....

Bir de siz anlatın nasıl geçiyor gününüz?

Güzel geçiyor. Burada hayat evden daha güzel.

Evde neler yapıyordunuz?

Evi temizliyordum, bulaşıkları yıkıyordum, kardeşlerime bakıyordum.

Kaç kardeşiniz var?

Dört tane...

Daha önce geldiniz mi buraya?

Yok, ben ilk geldim...

Daha önce de çalışmışsınız herhalde, tanıyabilir miyiz sizi?

Ben, **Salime**, 18 yaşımdayım.

Önceden nerelerde çalıştınız?

Adana, Nevşehir, Ordu, Manisa değişik yerlere gittik yani.

Ne tür araçlarla gidiyorsunuz?

Değişik araçlarla gidiyoruz. Minibüsle, otobüsle, kamyonla...

Kamyonla nereye gittiniz?

Adana'ya gittik.

Pamuğa mı?

Yok, domates, salatalık toplamaya. Yani sebze toplamaya gittik.

Burada ne yapacaksınız?

Pancarda çalışıyoruz. Şimdi, seyrelticeğiz, çapasını yapacağız. İleride kaldıracacağız.

On gündür buradasınız, daha ne kadar kalırsınız?

Bilmem havanın durumuna bağlı. Hava kötü olursa, iş olmazsa gideriz başka bir tarafa.

Eve ne zaman dönersiniz?

Tahminime göre kasıma kadar dönemeyiz. Buradan Düzce'ye gitmeyi düşünüyoruz.

Nereye gideceğinizi kim belirliyor?

Dayıbaşı, yani elçi mi diyorsunuz siz o belirliyor.

Siz de Cizreli'siniz herhalde?

Evet ama biz köyündeniz.

Geçen yıl ne kadar ücret alıyordunuz?

Adana'da domateste çalıştık günde 15 liraya. Bazı yerlerde 18'e çıktığı oluyordu.

Burada masrafınız oluyor mu?

Evet oluyor tabii. Yiyecek, içecek, elbise... Ama çoğunu biriktiriyoruz.

Bu çevredeki kasabaya ya da çalıştığınız yerlerdeki büyük şehirlere gittiğiniz oluyor mu?

Evet gidiyoruz. İş sonu alışveriş için gidiyoruz. Kendimize kıyafet filan alıyoruz. İşe geliyoruz ama kendimize bakmayı ihmal etmiyoruz...

Buralarda bir sezon boyu kazandığınızı para yetiyor mu, kışın?

Yok vala yetmiyor. İdare ediyoruz, diyeyim.

Yol parası, yiyeceği siz karşılıyorsunuz galiba?

Evet, kendimiz karşılıyoruz. Köyden getiriyoruz, buradan alıyoruz.

O zaman 15 milyon tam olmuyor?

Evet çok az kalıyor bize.

Siz kaç kişi geldiniz ?

İki kişi geldik.

Erkek kardeşinizle mi?

Yok kız... Biz ikimiz geldik.

Aileler sıkır kızları genellikle, sizi sıkıyorlar mı?

Yook git diyorlar. Mecburen geliyoruz. Para kazanıyoruz burada. Güvenirler bize. Altı senedir geliyoruz, çıkmadı bir sorun.

Burada çalışanların hepsi kadın mı?

Yok erkekler de var. Onlar sulama yapıyorlar mesela.

Cizre'de kalsaydınız çalışacak mıydınız?

Evet. Köyde iş var valla.

Siz okula gittiniz mi ?

Ben beşe kadar okudum. Okula gitmek istiyordum ama durumumuz kötüydü devam edemedim.

Kaç kardeşsiniz ?

Çook... Üç kız, yedi oğlan. Aynı anneden. Annem hastadır.

Siz evlilik konusunda ne düşünüyorsunuz?

Şahsen evlenmeyi düşünmüyorum, ama mecburuz, her insan evlenir bir gün.

Kaç yaşından beri çalışıyorsunuz?

11 yaşından beri çalışıyorum. Seneye göre değişiyor çalışmamız. Bir ay çalıştığımız oluyor altı ay çalıştığımız oluyor.

Sizin isminiz?

Makbule benim ismim.

Kim büyük aranızda?

Ben ondan bir yaş büyüğüm 19 yaşımdayım. Söyleyecek bir şey yok valla...

Kaç kişi geldiniz toplam olarak?

15 kişi geldik minibüsle.

Yukarıda çalışan bir grup daha var, onlar nereden gelmiş biliyor musunuz?

Onlar da Cizre'den gelmişler. Ama onlar üç aydır çalışıyorlarmış.

Tanıyorsunuz musunuz?

Bazılarını tanıyoruz.

Çalışmayı biraz anlatın, sıcakta...

Valla şimdi sıcak olmadığı için iyi. Ama ileride ne olur bilmem.

Zor bir iş mi çapa yapmak?

Zor. Ama pancarda hiç çalışmadım. Bilemiyorum.

Ne kadar ücret alacağınızı biliyor musunuz?

Evdeyken 20 YTL filan deniyordu. Belediye belirliymiş galiba.

Siz kaç kadar okudunuz?

Beşe kadar aynı nedenden ailemiz zor durumda olduğu için okuyamadık.

Babanız çalışıyor mu?

Yok... Babam artık yaşlı çalışmıyor. Biz bakıyoruz annemize babamıza...

Daha önce çalışıyor muydu?

Çobanlık yapıyordu. Sadece çobanlık yapmıştır, başka işi yok.

Size gelelim...

Ben **Birsen**. Ağabeyim ve ablamla geldim.

Ağabeyin kaç yaşında?

16 yaşında.

Kimin annesi nine babanızın mı, annenizin mi?

Babamın üvey annesidir.

Parayı kazanıp babaya mı veriyorsunuz?

Evet, babama veriyorum. Harçlık alıyorum ama. Buradan hoşlandım...

Salime: Bir de çalışsak daha iyi olacak ama... Sıkıntıdayız... Çalışmamız lazım çünkü.

(Yağmur yağdığı için 2 haftadır çalışmamışlar.)

Çalışmadan ne yiyip içiyorsunuz?

Köyden bayağı yiyecek getirdik. Altı aya yetecek kadar yiyecek var. Kuru, sulu her türlü yiyecek yapıyoruz. Dışarıda ocak var orada.

O yazsın dediler, okuma yazmayla aranız iyi galiba?

Ben okurum, dergi gazete elime ne geçerse okurum.

Sizinle konuşabilir miyim?

Aynur: Yok, o konuşmaz...

Neden?

Dedesinin dedesi ölmüş de ondan... **(gülüşmeler)**

Sizi tanıyalım?

Ben Nesibe... Üç senedir çalışıyorum...

Nerelere gittiniz?

Adana'ya gittim, Karadeniz'e fındığa gittim...

Ne kadardı fındığın yevmiyesi geçen sene?

18-19 YTL arasındaydı.

Babanız çalışıyor mu?

O da çalışıyor ama tek başına yetiştiremiyor erkek çocuk yok da...Var da küçük daha onlar çalışmıyor. Okula giden bir kız kardeşim var. Okul kapanınca o da gelecek.

Söyleşicinizin özel notu: Diğerlerini bilemem, Aynur benden ya da misyonumdan pek hoşlanmadı galiba. Ne yalan söyleyeyim ben de kendimi "acı var mı acı" diye soran Reha Muhtar muhabirlerine benzetmedim değil zaman zaman...Kimsenin acı anlatmaya niyeti yoktu neyse ki...Yüzünde oluşan güneş lekeleri için krem ismi istedi benden. Sen ancak bundan anlarsın demeye mi getirdi bilemiyorum...Bu söyleşi bir fiskelik egomu da yerle bir etti, bildiğim o...

Siz kaç yaşındasınız?

14 yaşımdayım... Burada hayat güzel geçiyor.

Babanız var mı, ne iş yapıyor?

Saliha: O benim kardeşim. Babam ticaret yapıyor.

Tüccar baba... Siz merak ettiğiniz için mi geldiniz, yoksa para kazanmak için mi?

Öyle tüccar değildir. Hayvan satıyor. Durumumuz kötüdür. Borcumuz vardır. Para için geldik biz buraya. Çalışmak için borcumuzu ödemek için.

En küçük sizsiniz galiba?

13 yaşımdayım ilk kez geliyorum. **(İsmi vermedi).**

Okul peki?

Gitmedim. Hiç gitmedim.

Niye yollamadılar?

Para yoktu. Beş kız, altı erkekiz biz.

Sizin babanız ne iş yapıyor?

Çobanlık yapıyor ama bu sene gitmedi.

Kimle geldiniz?

Abim var 16 yaşında.

Burada çalışıp ailenize vereceksiniz, size hiç para veriyorlar mı?

Evet aileme verceğim. Harçlık veriyorlar tabii.

Sizi tanıyalım?

Ben **Aynur**. Daha önce çalışmadım.

Siz tek mi geldiniz?

Ağabeyim ve yengemle geldim.

Kaç yaşındasınız?

18'e yeni girdim.

Evlilik, nişanlılık var mı?

Yok.

Babanız çalışıyor mu?

Yok çalışmıyor.

İşi mi yok?

Hayır, zaten çalışmıyor. Biz bırakmıyoruz çalışmaya.

Çok sıcak çadırın içi akşam nasıl oluyor?

Akşam çok soğuk oluyor.

Çadırı siz kendiniz mi yaptınız?

Burada yaptık, ilk geldiğimizde.

Sizde akrabalık var mı?

Burada herkes birbirleriyle akraba.

Siz kaç kardeşsiniz?

Sekiz kız, altı erkek kardeşiz biz. Tek bir anneden ama annem hasta iki kere ameliyat oldu.

Siz şehirden şehire gidiyorsunuz, eliniz ekmek tutuyor, yarın evlendiğinizde nasıl anlaşıyorsunuz eşlerle?

Birkaç kişi birden: Belki o zaman eşlerle geliriz çalışmaya. Bazıları da çalıştırmaz.

Yok şunu demek istedim eşler fazla ezemez gibi geldi bana, sizleri?

Yook valla ezemez... Giderler... **(birkaç kişi birden)**

Siz memnun musunuz çalışmaktan?

Evet memnunum. Farklı bir yere geldik. Değişik oluyor. Para kazanıyoruz.

Helin: Ben çalışmayı çok istiyorum.

Sizin babanız çalışıyor mu?

Şöförlük yapıyor.

Ninenizle geldiniz, o ne iş yapıyor?

Bizim gibi çalışıyor.

Kadınlar Başka Bir Dünyayı Yeşertebilir mi?

Tarım içerisinde kadınlar hayatın diğer birçok alanında olduğu gibi ezilenlerin en ezilen bölümünü oluştururlar. Kadınların ve kız çocuklarının tarım içerisindeki konumu yaşça küçük erkek çocuklarla birlikte ücretsiz aile yardımcısı konumunda boğaz tokluğuna çalışmak ve üretim sürecinin içerisinde söz hakkına bile sahip olamamak şeklinde belirlenir.

Bilge Seçkin Çetinkaya (*)

"Dünya ölçeğinde kadınlar tarımdaki iş gücünün çoğunluğunu oluşturmalarına rağmen hâlâ patriarhal sosyal sistemin hakim olduğu birçok yerde yaşça büyük erkekler toprakların mülkiyetine sahipler, kadın iş gücünü kontrol ediyorlar ve tarımsal kararlar onlara ait"¹

Global ölçekteki bu değerlendirme Türkiye ölçeğinde de aynı şekilde tekrarlanmaktadır. Kadın işgücünün halen en yoğun olduğu sektör tarım sektörüdür. 1999 yılı verilerine göre kadınların %66,3'ü tarım kesiminde çalışmaktadır. Tarım sektöründe çalışan her 100 kadının 60'ı ücretsiz aile işçisi konumundadır.² DİE'nin verilerine göre "tarımsal işletmede esas işi tarımsal faaliyet olan erkeklerin %57,15'i, kadınların ise %6,47'si kendi hesabına çalışmaktadır. Esas işi tarımsal faaliyet olan kadınların %92,81'inin ücretsiz aile işçisi olduğu görülmektedir."³

Türkiye'de kooperatiflere üye olabilmek ve kooperatiflerin üyelerine sağladığı kredilerden yararlanabilmek için toprak tapusu ile hayvana sahip olmak gerekir. Kooperatifte oy kullanabilmek için de üye olmak gerekir. Herhangi bir bankadan tarımsal kredi alabilmek için de yine arazi tapusu gerekmektedir. Ama kadınlar toplumsal işleyiş içerisinde genel olarak tapuya sahip olamadıklarından kredi olanağına da erişememektedirler. Aynı nedenden dolayı kooperatiflere de üye olabilmeleri mümkün olamamaktadır. Dolayısıyla tarımın yönetiminde ve yönlendirmesinde Türkiye'deki kadın çiftçilerin rolü yok denecek düzeydedir.

Tarıma ilişkin bilgi birikimi

Diğer yandan ücretsiz tarım işçiliğinin yanında küçük aile çiftçiliğinin içerisinde de, mesela bir işçi ailesine benzer şekilde ev içinde gerçekleştirilen faaliyetlerin tamamına yakını kadınlar tarafından yüklenilmektedir. Yani ham ve işlenmemiş tarım ürünleri kadınlar tarafından önce üretilmekte ardından işlenerek diğer aile bireylerinin kullanılabileceği hale getirilmektedir. Genellikle kışık yiyeceklerin sağlanması ailenin varlığını sürdürmesine önemli bir katkı sağlar. Diğer yandan bu görevin yüzyıllardır kadınlara ait olması kadınların bu konuda erkeklerle oranla çok daha geniş bir bilgiye, deneyime ve birikime sahip olmalarını sağlamıştır. Kışık yiyeceklerin yetiştirilmesi ailenin pazarda satmaya ve para kazanmaya yönelik olarak piyasa için yaptığı tarımdan farklılaşır. Burada seçilen tohumlar ve ürünün yetiştirilmesi mümkün olduğunca 'modern' ya da endüstriyel tarımın özelliklerinden uzak ve olabildiğince geleneksel, organik. Modern ya da endüstriyel tarım en nihayetinde yüz, iki yüz yıllık bir maziye dayanır ve geleneksel tarım yöntemleri ile karşılaştırıldığında bir hayli yeni, dolayısıyla az denenmiş ve denendiği yerlerde uzun vadede sonuçları iyi olmamış bir yöntemdir. Üstelik yabancı tohumlar uluslararası şirketlerden alınmakta, kendini yeniden üretmemekte ve insan sağlığı açısından risk oluşturmaktadır. Yani kısacası kadınlar ailenin kendi yiyeceği ürünü yetiştirirken bu konuda kendi deneyim ve tohum bilgi ve birikimlerine

güvenmekte, kimyasal ilaçlama-gübreleme, genetik olarak değiştirilmiş tohum kullanma gibi yöntemlere itibar etmemektedirler. Bu hem maliyetler açısından daha ucuz bir yöntemdir hem de daha güvenlidir ve bilindik. Kadınların elinde bulunan bu geleneksel bilgi, tarıma ait bilgi birikiminin uluslararası şirketlerce tekelleştirildiği bir çağda yeni ve alternatif bir tarım için çok büyük öneme haizdir.

Özellikle yaşadığımız dönemde tohum konusunda çok uluslu şirketlerin tekelleşme çabalarının karşısında durabilmek, türlerin çeşitliliğini koruyabilmek ve geleneksel yöntemlerle türlerin ıslahını sürdürebilmek için bu bilgi elzemdir. Yeni bir hayatın örgütlenmesinin temelinde kadınların birikimleri ana eksen olarak ortaya çıkmaktadır.

Akşama ne yiyeceğiz?

Kadınlar yüzyıllardır eşitsiz bir iş bölümü içerisinde ve emeklerine ücretsiz el konularak da olsa beslenme ve tarımda kilit bir rol edinmişlerdir. Bu rol aynı zamanda onları tarım ürünleri konusunda daha duyarlı bir hale getirmektedir. Bunun yanında, aynanın diğer yüzündeki kadınlar, yani şehirlerde tüketim tarafında yer alan kadınlar da tarım sektöründe yer alan kadınlardan çok da farklı olmayan bir şekilde tarımsal ürünlerle doğrudan ilişkilidirler. Ürünlerin yetiştirilmesinde olduğu gibi kadınlar alışveriş ederken de tercihlerini doğal olandan yana kullanmaktadırlar. Organik tarımın desteklenmesi söz konusu olduğunda kadınlar seslerini bu pazarda duyurabilmektedirler. Organik Ticaret Derneği yöneticisi Katherine Di Matteo yapılan araştırmaların organik yiyeceklerle ilgilenenlerin birçok demografik kategoriye kestiğini ancak hâlâ baskın şekilde organik ürün alıcılarının kadın olduğunu ifade etmektedir. Kadınların yiyeceklerle yakın ilişkisi yine aile içindeki dezavantajlı konumlarından kaynaklanır. Ev içerisindeki ücretsiz iş bölümü kadınların mutfaka hapsolması, tüm ev işlerinin olduğu gibi mutfak hizmetlerinin de karşılıksız olarak kadınlar tarafından gerçekleştiriliyor olması bu ilişkinin ana dinamiğidir. Ancak bu dezavantajlı konum diğer bir alanda bir avantaj olarak kullanılabilir gözükmemektedir. Kadınlar konumları itibarıyla sürece müdahale edebilir durumdadırlar. 'Kadınlar dünya üzerinde %80 oranında ailelerin yiyecek satın alma kararları ve yiyecek hazırlama işlerinden sorumludurlar. Bu iş bölümünde bir gelişme olarak okunamasa da kadınlara satın alma alanında ciddi bir güç sağlamaktadır'.⁴

Kadın dayanışması açısından bakıldığında bütün bu eğilimler önümüze büyük fırsatlar sunmaktadır. Sürecin her iki yanında kadınlar vardır. Kadın olmaları sebebiyle bu iki farklı ama birbiriyle sıkı sıkıya bağlı pozisyonda bulunmaktadırlar. Çevreye ve topluma duyarlı üreticiler ve aynı özelliklere sahip tüketiciler olarak var olmaları, tarım alanını başka bir yaşamı arayan herkes ve öncelikle kadınlar açısından önemli kılmaktadır. Tarımsal üretim alanında kadınlara ilişkin verilerin toplanması, mevcut pratikler ve kazanımlar ile kadınların bu alanda görünür kılınması elzemdir. Fakat bütün

bunlar birer olasılıktır ve bu alanların deneyimleri ve tanıklıkları olmaksızın birer olasılık olarak kalmaya devam edeceklerdir.

Çiftçi Kadınların;

► Kadınların tarımsal alanda kendi sözlerini üretecekleri öz örgütlülüklerin önü açılmalı. Bu tür öz örgütlülükler kooperatiflerden sendikalara kadar tarım alanının diğer örgütlülükleri için de kadınların varlabileceğinin de önünü açacaktır.

► Tarımsal örgütlenmelerde kadınların karar alma süreçlerine katılımı sağlanmalıdır. Bu konuda hukuksal düzenlemeler hayata geçirilmeli ve pozitif ayrımcılık ilkelerinin burada da uygulanması yönünde çaba harcanmalıdır.

► Kadınların anahtar rolleri, kırsal bölge ve köylü örgütlerinin örgütsel ve politik yapılarına yansımalarıdır.

► Sosyal güvenlikten yoksun olan kadınlar sosyal güvenliğe kavuşturulmalı.

► Tarım sektöründeki kadınların okuryazar olmalarına yönelik eğitim çalışmaları yapılmalı. Bunun yanında kadınların tarım alanında kendilerini geliştirmelerini sağlayabilecek her türlü bilgiye erişimlerini kolaylaştıracak eğitimi alabilmeleri sağlanmalı.

► Tarımın kırsal sınırlı bir konu olmadığı ve şehirlerde de tüketimde söz sahibi olan kadınların konuyla doğrudan ilişkilerini açığa çıkaracak politikaların geliştirilmesi ve her iki taraftaki kadınlar arasında dayanışmanın sağlanması temel bir talep olmalıdır.

► Kadınlara ve çocuklara fiziksel ve cinsel şiddeti de içeren her türlü baskı ve yıldırma yöntemlerine karşı mücadele kadın öz örgütlülüklerinin görevi olmalıdır.

► Kırsal bölgelerde tarım ve hizmet sektöründe çalışan kadınlar erkeklerle aynı ücreti almalıdır.

► Kadın emeğini tarımsal alanda görünür kılacak çalışmaların yapılması ve verilerin toplanması özendirilmeli, bu konuda çalışma yapanlar desteklenmelidir.

Son söz olarak tarımsal alanda gerek aile çiftçiliği içinde işçi, gerek mevsimlik işçi olarak çalışan kadınların örgütlenmesi ne yalnız kadınlık ne de işçilik üzerinden örgütlenebilir. Kadınların örgütlenmeleri yani söz ve karar sahibi olabilmeleri kadınlık ve işçilik sorunlarını birlikte ele alarak örgütlenmelerinden geçmektedir.

***Çiftçi Sendikaları Konfederasyonu
Kadın Çiftçi Danışmanı**

Notlar:

¹ Carolyn Sachs (penn state üniversitesi çevre enstitüsü kırsal sosyoloji profesörü), www.safs.msu.edu/womenag/aboutus/us.htm - 32k - 30 Ağustos 2005 içinde

² Kapitalist Küreselleşmenin Kadın Emeğine Etkileri- KESK Kadın Kurultayı Atölye Çalışması

³ Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı VII. Genel Tarım Sayımı Tarımsal İşletmeler Anketi Geçici Sonuçları, <http://www.die.gov.tr/konullari/310703-1.htm>

⁴ Elaine Lipson, "Food, Farming... Feminism?" www.msmagazine.com/summer2004.

Nürnberg'den bir göç hikâyesi:

Aileme daire alıp dönecektim

35 yıl önce, henüz 18 yaşındayken Amasya'dan Almanya'nın Nürnberg şehrine göçmüş Naciye Hanım, işçi olarak. Kadın olmak, göçmen olmak, yalnız olmak... Güçlenerek, bilinçlenerek çıkmış her süreçten. Kızları okuyor, eşi çalışıyor, güzel bir evi, sevdiği bir işi var. Mutluyum, diyor. Hakedilen bir mutluluk onunkisi....

Necla Akgökçe

"Amasya Gümüşhacıköy doğumluyum, ismim **Naciye Şahin**. 1973 yılında Almanya'ya geldim. Türkiye'de okula giderken dünyanın en zengin ülkelerinden birinin evladı olduğumu sanıyordum. Ama çok yanıltıldığımı Yugoslavya'ya gelince anladım, kimsenin bizi hesaba katdığı yoktu, öyle önemli filan da değildik." diye başladı Naciye Hanım hikâyesine. Onunla Almanya'nın Nürnberg kentinde tanıştık, anlattıkları birinci kuşak göçmenlerin çoğunun hikayesini özetler nitelikteydi. Bir farkla ama ona göre, ne onun ne de arkadaşlarının başından geçenler kaderin bir oyunuydu. Kapitalizmin ucuz işgücü çalıştırma mantığının, Türkiye'de hükümetlerin Almanya'daki işçilere karşı tutumunun göçmenliğinin, haklarının, her şeyin farkındaydı... Güzel yurdumun tüm vicdanlı ve doğuştan sorumlu kız çocukları gibi Naciye Hanım da çok çektiğini düşündüğü anne ve babasına güzel günler yaşatmak istiyordu. Öncelikli hayali ise onlara konforlu bir daire almaktı. Amasya'da lise birinci sınıfta güzel güzel okurken, Almanya'ya ondan önce giden bir okul arkadaşı çelir aklını. "gel" der, "Orada yıllarca çalışıp alamayacağın daireyi burada beş sene çalışıp alırsın. Paran da olur, sonra da dönersin memlekete..."

Çok genç kabuğunun içine sığmıyor, her şeyi yapabileceğine inanıyor, bir an önce olsun istiyor hayatındaki değişiklikler. Annesine açar hemen durumu, onu ikna etmek için epey bir çaba sarfeder, anne ikna olur ama başka bir sorun çıkar karşısına, yaşı 17; kararlı olunca çareler tükenmez, büyütür yaşını, bırakır okulu ve müracaat eder.

Mecidiyeköy'de sıkı bir muayeneden geçirir hepsini. "Orada ortaokulu bitirmiş küçük elli genç kadınları seçtiler. Almanya'ya gidince anladım, niye bizi seçtiklerini."

"Niye"sini biz de sorduk sormasına ama Türkiye-Almanya yolculuğu anla-

tılmadan geçilecek gibi değil... Yolculuk Sirkeci'den başlamış büyük bir işçi trenine doldurmuşlar onları. 60'lardaki ilk göçmen işçi kafflesi gibi.

Amasya'da Balkan müziklerini pek beğenerek dinlermiş radyodan, şimdi oraları görececek gözleriyle, bir sevinçli bir sevinçli...

Ama umduğu başka bulduğu başka olmuş, Naciye Hanım'ın şöyle anlatıyor yolculuğu: "Yola koyarken 'sizi şuraya yolluyoruz, şunlar şunlar lazım' şeklinde bir açıklama yapmamışlardı bize. Hazırlıksızdık. Üç gün yolculuk yaptık. Yanımızda yiyecek, içecek hiçbir şey yok. İstasyonlarda duruyor tren, ama biz inemiyoruz korkudan. Aileler de düşünmedi, devlet gönderiyor her şeyi hazırlamışlar, diye bakılıyordu herhalde. Yanımızda beş kuruş yoktu."

Almanya'ya ayak bastıktan sonra bir torba içinde kumpanya verilir göçmen kafflesine. Oracıkta yiyip, bitirirler.

Nerede çalışacağı önceden belli; Nürn-

berg'de Grundig Fabrikası'nda. Fabrikanın yabancı işçiler için "heim"ı vardır (yurt, lojman) 10. katına yerleştirirler, genç kadınları.

Oda verilir ama ekmek yok, aş yok. Kimse sormaz aç mısınız, tok musun, diye. Naciye Hanım'ın çantasında memleketten alınmış bir paket makarna bulunmaktadır, onu pişirir yerler kız arkadaşlarıyla birlikte. Sonra... sonra iki gün daha aç kalırlar.

Grundig'de akort işçisi

Türkiye'den daha önce gelmiş, yurttan kalan işçiler vardır ama ilini, ilçesini terk ederek oralara giden, genç bir kadın işçinin, kadın olduğu için katlanmak veya başatmak zorunda olduğu farklı korkular vardır.

"Aman Almanya'daki Türklere (erkeklerle) pek yanaşmayın, konuşmayın. Başınıza bir olay gelir, diye tembihlemişlerdi bize. O yüzden kimseyle konuşmıyorduk, öyle aç, aç bekledik."

Sonra yurdun yönetildiği yere gitmek gelir akıllarına, el kol işareti ile anlatırlar dertlerini yattıkları yerin karşısında yurdun yemekhanesi vardır. Oraya geçip karınlarını doyururlar.

Ertesi gün iş başı. *"İşe başladığımız gün bize 187 Mark avans verdiler."*

Kuruşu kuruşuna aklında. Eee o kadar sıkıntıdan sonra...

İyi de "kötü adamlar her yerdedir" bir de domuz eti yemek korkusu vardır, çarşıya çıkamazlar. Kantinden 10 adet brotchen (Almanya da tane ile satılan küçük ekmekçikler) alır herbiri, birkaç gün de onunla idare ederler.

Daha sonra Ankaralı bir kadın arkadaşları imdatlarına yetişir, "Siz hep böyle kuru ekmek yiyorsunuz, alışveriş merkezi var sizi götüreyim. Oradan bir şeyler alırsınız". Dört, beş kadın onun önderliğinde alışveriş merkezine giderler. *"Öyle öyle alıştık. Yolları öğrendikçe kendimiz çarşıya inmeye başladık."* diyor Naciye Hanım...

Peki Grundig'de ne iş yapar? Tüm kadınlar gibi montaj işindedir. Televizyonlarda uzaktan kumanda aletlerine geçilmiştir o sıralar. Line'lerde bu aletleri üretmek onların görevidir.

"Ortaokul bitirmiş küçük elli genç kadınları niçin aldıklarını, o zaman anladık hepimiz. İnce teneke gibi bir şeyi makinenin üzeri açık asit ve benzin kokuyor. Her şeyle burun burunasın ağzında maske, elinde eldiven filan hiçbir şey yok. Ve bu maddeler zehirli. Çoğumuz, çalışma hayatı nedir, ne lâzım, ne kullanılır, bilmiyoruz ki."

Gençlik var serde, bir de çalışıyorlar durmadan, anlamıyorlar neler olup bittiğini. Seneler sonra acısı çıkıyor ama, astıma yakalanıyor Naciye Hanım. Çevresinde olup biteni bilinç süzgecinden geçirerek aktarıyor hep. Döküm yerinde çalışan erkeklerin de vereme yakalandıklarını söylüyor. Sağlıklı bir ortam değildir velhasıl çalıştıkları yer.

"Seneler sonra boyalar su içinde yapılmaya başlandı, boya yerleri kabinler içine alındı. İnsanlarla teması kesildi ama çok zaman geçti."

Kadın işgücü temelinde varlığını sürdüren akort çalışma biçimidir, çalışma biçimleri... Sayıyı tutturdun tutturdun, tutturamadığında saat ücreti düşüyor. Tek bir avantajı var Naciye Hanım'ın Almanlarla aynı ücreti alıyor olmaları. Çalışma şartları böyle, dil sorunu var bir de. Bazıları umursamıyor ama o eksikliğin farkında. Gündüz çalıştığı için kursa gidemiyor, gece kursu var varolmasına da heim ile kursun olduğu şehir merkezi arasında bir hayli yol var. Gece gece kız

başına olacak gibi değildir. Ustasıyla konuşur "beni Almanların çalıştığı yere ver, dil öğreneyim" usta kabul eder. Çalışma arkadaşlarıyla konuşa konuşa söker dili.

Sendikaya hemen üye oldum

Sendika deneyimi peki; işe girer girmez IGMetall'e üye olur. Çok kısa zamanda tüm sendikal haklardan yararlanmaya başlar. Birlikte çalıştığı arkadaşlarının imdadına yetişir.

"Almanca'yı öğrendiğim için birlikte çalıştığım arkadaşların rahatsızlıklarını şeflere ve sendikaya yansıttım. Sonra sendikal çalışmaların ve toplumsal mücadelenin içine girdim."

Amasya'da yetişmiş genç bir kadın neler yaşar, orta Avrupa göbeğindeki bir işçi yurdunda ya da erkek-kadın tüm göçmen işçilerin birlikte kaldığı yurtlarda kadınlar neler yaşar? Girişler çıkışlar nasıldır, kurallar var mıdır, bunlar merak edilen konular. Merak kediye öldürmüştür diyor kimileri, bazıları da bilimin gelişiminin merakla mümkün olacağı görüşünde. İkincisi bizce daha makul gibi, devam edelim o halde. *"Biz gelmeden önce herkesin giriş çıkışları serbestmiş. Bekâr olarak, buraya eşini bırakıp gelen çok erkek varmış. Birinle sevgili hayatı yaşadığı için bir kadın kesilmiş mesela, acı olaylar yaşanmış."*

Bu olaydan sonra giriş-çıkış belli saatlerde yapılmaya ve denetlenmeye başlanır. Bir katta 14 oda vardır, her odada iki kişi kalmaktadır. Mutfak müşterek ve 28 kişiye 8 ocak. Banyo olanakları da bir hayli iyi. Dört duş bulunuyor, dört de tuvalet. Çarşaf ve çamaşırlar yurt tarafından yıkanır ve ütülenir işçilere dağıtılır.

Naciye Hanım yurdu diğer yurtlara göre çok temiz konforlu ve düzenli buluyor. *"Geldiğimde yatağım, gardrobum, bir buzdolabı, iki sandalye ve bir masa vardı odamda. İki kişiydik paylaştığımız arkadaş gece hayatına takıldığı için 'heim'den çıkarıldı. Oda bana tek kaldı. Kirasını biraz fazla ödedim tek başıma oturdum, yanıma arkadaş almadım. Orada uzun süre kaldım eşimi oraya getirdim, büyük kızım da o odada doğdu hatta."*

Zor muydu peki genç bir kadının tek, başına yabancı bir ülkede yaşaması, kadınlar hakkındaki değer yargıları, çalışan kadınlara memleketin çeşitli yerlerinden gelen erkeklerin yaklaşımı... İlişkiler nasıl, ya da var mı insani bir iletişim tarzı?

"İlk başlarda kendimi çok sahipsiz hissettim. Hiç şehirde yaşamamışsın. Avru-

pa'nın ortasında bir şehre geliyorsun... Kimseyi tanımıyorsun herkes başka şehirden gelmiş. Kendine yeni baştan bir hayat kuruyorsun. Türkiye'yle telefonla konuşamıyorduk mektubumuz bir ayda gidiyordu."

Kadınlar çok üzüldüler

Zordur, genç bir kadının tek başına Almanya'da adeta getto olan bir yerde yaşaması. Erkek için bir problem yoktur da kadına damga yapıdırılıyor hemen *"Türkiyeli erkekler eşlerini çoluğunu çocuğunu bırakmışlar. Almanya'da o zaman kadın nüfusu boldu. Herkes kendine bir sevgili ediniyordu. Bazen buraya gelen genç kadınlar da kandırılıyordu. Ülkede evli ama erkek söylemiyor bunu. Çok üzüntü yaşayan kadınlar oldu. Ben hiç bu tür ilişkilere girmedim."*

Yüzüne karşı kimse bir şey dememiş. Ama oraya gelen ilk Türk kadınlarına yapıdırılan damgayı duymuş o da: "fahişe".

Topluluk içinde kadınların ardından bu tür yakıştırmaların kullanılması onu çok ama çok korkutmuş. Ailenin yüz karası olmamak konusunda annesine söz vermiş. En ufak bir laf gelsin istemiyor. Her adımına dikkat ediyor. Çözümü kendini çalışmaya vermekte bulmuş. Akşamları temizlik işine gidiyor. Boş vakti iç yok... Beş altı kişilik arkadaş grubu içine saklamış kendini. Başka iletişim yok...Dert te yok.

Bu tempo ile sekiz yıl geçmiş, gitmiş. Amasya'da değil ama İstanbul Eyüp Sultan'da bir ev almış, anne ve babasını oraya yerleştirmiş. Çamlıca'da kendi de bir daire sahibi olmuş.

Üç, beş kuruş daha biriktirip geri dönmeyi planladığı bir sırada evlilik girmiş işin içine...

Almanya'dan evliliği düşünmemiş hiç. Fabrika'ya İngiltere'den gelen, Alman kökenli ailesi zengin bir mühendis varmış o zamanlar esmer güzeli, bakışları manalı Naciye Hanım'a aşık olmuş bu genç erkek. Çok istermiş onunla evlenmeyi.

Ama Naciye Hanım'ın gönlü Türkiye'dedir ve memlekette evlenmekten yanadır. Annesine "Sizin de onaylayacağınız biriyle evleneceğim" diye söz vermiştir... Ayrıca o da kültür farkının evlilik ilişkilerini olumsuz yönde etkileyeceğini düşünenlerdendir.

1980 yılında Türkiye'ye gittiğinde aile dostlarından biri Naciye Hanım'ın eşi ile tanışır. Güzel gözlü ilkokul öğretmene daha ilk bakışta içi ısınır Naciye Hanım'ın. Daha sonra karakterine, konuşmasına, fikirlerine hayran olur.

"Eşimden çok şey öğrendim. Bana bir kadın olarak çok değer verdi." Ne güzel. Kadın olarak çok değer verdi cümlesi özetliyor her şeyi. Ailesi de çok beğenir, erkeği. 1981'de evlenirler. Eşini Nürnberg'e getirir, yurttaki odada birlikte kalmaya başlarlar. *"Ona nasıl bir yerde yaşadığımı, nasıl bir insan olduğumu da göstermek istiyordum. Bire bir benim şartlarımı yaşasın, görsün istedim ve bire bir de yaşattım."* Yalan, riya gizli kapaklı iş çevirmeler yok... Her şey açık ve saf, haliyle de tertemiz.

Yine aynı odada 1982'de ilk kızını dünyaya getirir. Eşi Almanya'ya geldikten sonra beş sene çalışmaz. Kızı doğduğunda evdedir eşi ve Türkiye'den bir buçuk seneliğine yanına gelen annesi bakar bebeğe, o çalışır.

Grundig kapandı

Beş yıl sonra şefine rica eder, eşimi de işe alın, diye. Bir süre sonra eşi de Grundig'de çalışmaya başlar. Her şey yoluna girmiştir, mutludur Naciye Hanım.

Bu arada ikinci kızını doğurur. Büyük kızını kreşe verirler, aynı yerde çalıştıkları için vardiya ona göre ayarlayarak nöbetleşe bakarlar çocuklarına.

Bitmez tükenmez çalışma, ilk zamanlarda sağlıksız işkoşullarında geçen aylar, seneler, Naciye Hanım'ın sağlığı ciddi sinyaller vermeye başlar. Eşi "Biraz da ben çalışayım, sen evde otur hem çocuklarla da ilgilenirsin" der.

O sırada Grundig'i Avusturya'ya, Türkiye'ye taşıma kararı alır patronlar. Yıl 1992, protestolar, grevler... Sonuç değişmez. Fabrikada paralı çıkışlar verilirken, o da alır çıkışını.

Yanından geçerken işte bizim fabrika, dedi Naciye Hanım. Kapatılmış Grundig'i ben de gördüm. Cıvı, cıvı yaşam alanlarının, işçi mekanlarının mezbele-ye dönüşmesi hangi ülkede olursa olsun içimde tarifsiz bir acı bırakıyor.

Daha sonra AEG'de de yaşanmış aynı

durum. Grev yapılmış ama işverenin direnci devletin de desteği ile Roman-ya'ya taşınmış AEG de neticede. *"Burada binin üzerinde işyeri kapandı işsizlik diz boyu."* diyor üzüntüyle.

Ellerine geçen toplu para ile eşi taksiciliğe soyunur. Tutar da iş.

Naciye Hanım şu anda yarım zamanlı temizlik işinde çalışıyor. Sağlık sigortasından yararlanmak, çocuklarını da faydalandırmak için. Ayrıca ne kadar fazla çalışırsa, o kadar iyi koşullarda emekli olabilecek. İş ortamını çok seviyor. IGMetall'deki sendika üyeliği de devam ediyor. Türkiye'deki çalışanlara mesaj veriyor sendika konusunda: *"Türkiye'deki arkadaşların sendikalara üye olmasını sendikalara destek çıkmasını, canı gönülden arzu ediyorum. Çünkü biz sendikaları iteklersek, onlara yardım edersek onlar da bizim için çalışırlar."*

Her şey paylaşma ile çoğalır

Kızlar büyümüşler artık, ikisi de okuyor. Biri üniversitede o şehirde değil. Hayatlarından memnun onlar tam Almanyalı. Arkadaşları çevreleri her şeyleri orada. Türkiye'ye tatil için geldiklerinde bile birkaç gün sonra sıkılmaya başlıyorlar.

Naciye Hanım'a soruyorum, o ilk kuşaktan çünkü "nereli hissediyorsunuz kendinizi", zaman kafasındaki ikilemi ortadan kaldırmış.

"Kendimi Türkiyeli hissedemiyorum. Ailem orada, ailem burada olmuş olsa Türkiye'ye sadece tatile giderdim. Hayat çizgim burada oluşmuş. Bir de televizyonlardan izliyorum; Türkiye'de hayat giderek daha zorlaşıyor, yoksulluk var, karmaşa var. Çok genç kadınlar türban takıyor. Kendi özgürlüklerini kısıtlıyor, üzülüyorum" diyor.

Nürnberg dışında, Amerikan filmle-riindeki evleri andıran çok güzel düz ayak, bahçeli bir evleri var, kredi ile almışlar. Komşuları hep Alman, Naciye Hanım'la ilişkileri çok iyi. Zaten Naciye Hanımın herkesle ilişkileri çok iyi. Genç

göçmen kadınların Naciye Ablası o... Her şeyi çalışarak didinerek emeği ile kazanmış. Mücadele edip, belli şeyler elde ettiğini düşünüyor. Hayatından memnun. İnsanın hayatta bir amacının olması gerektiğine inanıyor... Bu amaca uygun oluşturacaksın hayatı ilmik ilmik, seninle onu paylaşanlarla birlikte. Yaşamın manası orada gizli. Türkiye'de yaşayan ve çalışan kadınların önlerine çok fazla engel çıkarıldığını düşünüyor. Naciye Hanım politik bir kadın 26 yıldır Almanya'daki işçilerin ve kadın işçilerin sorunları üzerine düşünüyor, fikir üretiyor, eylemlere, mitinglere katılıyor. Demokratik İşçi Dernekleri Federasyonu ve Göçmen Kadınlar Birliğinin aktif üyesi. Türkiye'den gelen göçmenlerin geri dönme niyetleri olmadığı için yaşadıkları ülke ile ve o ülkenin sorunlarıyla uğraşmaları gerektiğine inanıyor.

"Bu ülkede yaşıyorsak bu ülkenin sorunları da bizim sorunlarımız. Biz Alman vatandaşlarıyla omuz omuza olmalıyız. Bunu da başardık galiba meclise, belediyelere temsilcilerimizi sokuyoruz artık. Kadınlarla, sendikalarla, Almanlarla komşuluk ilişkileri geliştirmek çalışıyoruz seminerler veriyoruz. Benim davam burada hak ihlalleri yaşıyorsak burada düzeltmeye çalışmalıyız." Makul görünüyor söyledikleri...

Ya geri dönme fikri ondan tümüyle vazgeçmiş mi Naciye Hanım?

"İki çocuğum burada okuyor, onları bırakıp gidemem. Belki çocukların hayatlarını kurduktan sonra yaşlılığımızda biraz orada biraz burada kalırız. İkili bir hayat olur yani."

İnsan her yaşta tercih yapar şüphesiz. Ama bazı tercihler hayatımızın akışını değiştirir. Geriye dönüp baktığımızda bazen kendimizi hiç ait olmadığımız bir iklimde ve halde buluveririz. "Ahh keşke" sözcüğü çıkar ağızımızdan. 18 yaşında bir karar alarak Almanya'ya gelen dişinle tırnağıyla bir hayat kuran bu güçlü kadın, verdiği karardan hiç pişmanlık duymuş mudur. Cevap; hayır... Ama devam ediyor:

"Bu kararı aldıktan sonra okul arkadaşlarımı gördüm, onların hepsi memur olmuşlar. Yaşam şartlarını dinledikten sonra iyi yaptığımı düşünüyorum. Yalnızca kendime değil, aileme de faydam oldu... Pişmanlık hiç duymuyorum. Ben burada emek verdim ama yemeğimi çok kişilerle paylaştım. Eşim de buraya geldikten sonra o da kendi ailesine yardımcı oldu... Bencil insanlar değiliz... Paylaşma ile çoğalır her şey."

Petrol-İş'te kadınlara yönelik eğitim

Sendikamız ile Toplumsal Araştırma ve Eğitim Merkezi (TAREM)'in birlikte gerçekleştirdiği kadın üye eğitimleri İstanbul 1 ve 2 No'lu Şubeleri'nde yapıldı. Eğitim seminerinde kadın hareketi tarihi, İş Kanunu'nda kadınlar ile ilgili düzenlemeler ve kadınlarla sendikalar arasındaki ilişki ele alındı.

12 Nisan Cumartesi günü 1 No'lu Şube'de yapılan eğitimde genel bir insan hakları tanımı yapan İstanbul Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Görevlisi **Yard. Doç. Sevgi Uçan Çubukçu**, ulusal ve uluslar arası belgeler ile garanti altına alınan bu haklara kadınların sahip çıkması gerektiğini söyledi. Tüm ezilenler arasında kadınların daha fazla ezildiğine dikkat çeken Çubukçu, "Bu sistem, erkeği de kadını da ezen bir sistem. Ama kadını daha çok ezen bir sistem. Zengin kadınlar da eziliyor. Zengin kadın da, zengin adamlardan daha fazla eziliyor. Bu nedenle eşit koşullarda yaşayabilmek için öncelikle eşitsiz olan diğerinin konumunu iyileştirmek gerekir. Buna 'pozitif ayrımcılık' diyoruz. Bunun hayata geçirilmesine ihtiyaç var" diye konuştu.

Çubukçu, ucuz ve statüsü olmayan, sigortasız yerlerde hep kadınların çalıştırıldığına dikkat çekerken, iş hayatındaki bu ezilmenin yanı sıra kadınların üzerine bir de aile bakımı, ev işi gibi büyük sorumluluklar yüklendiğini söyledi. Kadınların bu yüklerinin biraz azaltılması gerektiğini belirten Çubukçu, katılımcı kadınların yönelttiği "Peki nasıl çözülecek?" sorusuna şöyle cevap verdi; "İnsan önce kendine değer vermeli. Biz kadınlar da önce kendimize değer vermeliyiz. İşin başı bu. Sonra haklarımız için sesimizi yükseltmeliyiz. Bizim hakkımızda ne düşündüklerini önemsemeden haklı bildiğimiz yolda ilerlemeliyiz. Farkında olmak çok önemli. Kadınlar olarak ezildiğimizin farkında olmak ilk adım. Bir anda değişmesini bekleyemeyiz. Ama bugün burada bunları konuşuyor olmak bile büyük bir adım. Kadın olma bilincini yükselterek bizi bölmeye çalışanlara karşı ortak sesimizi yükseltmeliyiz."

İş güvencesi işverene bırakılmamalı

"İş Kanunu'nda Kadınlarla İlgili Düzenlemeler" konusunu anlatan avukat kadın hareketi aktivisti **Meriç Eyüboğlu**, İş Kanunu'nda işverenin cinsiyet ayrımcılığı yapamayacağı yönünde maddeler olmasına rağmen, bu maddelerin hiçbir yaptırımının olmadığını belirtti. Kadınların cinsiyetinden dolayı işten çıkarılmayacağını aktaran Eyüboğlu, "Çıkarılıyorsanız ne yapabilirsiniz? Dava açabilirsiniz. Ama bunun bazı şartları var. Örneğin, bir işyerinde 6 aydan fazla çalışmış olmak, o işyerinde 30'dan fazla çalışanın olması gibi. Bu kadar ön koşula bağlı bir iş güvencesi olmaz. Bizim gibi çok sayıda küçük atölyelerin bulunduğu bir ülkede bu yasa baştan birçok çalışana kapsamıyor. Davayı açtıktan sonra yaşamınızı sürdürmek için tekrar bir işe giriyorsunuz ve mahkeme sonuçlanana kadar sigortasız çalışıyorsunuz. Bu da ayrı bir sıkıntı. İş güvencesi işverenin iki dudağında olmamalı, memurlar gibi biraz zorlayıcı olmalı işten çıkarmalar" diye konuştu.

İşyerlerinde kreşin olmamasının kadınların iş hayatını bırakmasında ve sosyal hayattan çekilmesinde çok etkili olduğunu aktaran Eyüboğlu, kreş işverenlerin bir yük gibi algıladıklarını aktardı. Eyüboğlu, kanunlarda 100-150 kadın işçinin çalıştığı işyerlerinde emzirme odaları ve kreşin zorunlu olduğunu ifade ederek, işverenlerin ise bunu yapmamak için kadın işçi sayısını daha aşağıda tuttuğunu söyledi. Kreş için sadece kadın çalışanların değil erkek çalışanların da dikkate alınması gerektiğini ifade eden Eyüboğlu, kreş için bir işyerinde bu sayıyı tutturmak çok zor. Fakat mahallelerde ya da birkaç işyeri birleşerek ortak bir yerde bir kreş açılabilir" dedi.

Kadın taleplerini toplu sözleşmelere mutlaka koydurun

13 Nisan Pazar günü Kartal 2 No'lu Şubede yapılan seminere ise Hava-İş Sendikası Genel Başkan Yardımcısı **Eylem Ateş** katıldı. Ateş "Kadınların Örgütlenme Pratikleri ve Sendikal Yaşamda Kadın" konusunu anlattı.

Kadınların çifte mesai ile çalıştıklarına dikkat çeken Ateş, ilk kadın grevinin 'Kibritçi Kızlar Grevi' olduğunu söyledi. Bu grev sonrasında Kibritçi Kızlar Sendikası'nın kurulduğunu aktaran Ateş, bu grevin var olan yapıları ve sonrasını etkilediğini aktardı.

Ateş, sendikaların erkek egemen yapılar olduğunu ifade ederek, kadınların sendikalarda görmezden gelindiğini aktardı. Türkiye'de sendikalarda cinsiyetçi bir ayrımcılık olduğunu belirten Ateş, "Sendikalar kadınlar ile bütünleşemedi. Bunu da gerekli görmüyorlar. Biz kadınlar rüştümüzü ispatlamak, başarılı olmak için iki kat çaba harcıyoruz. Sesimizi yükseltmek ve kendimizi görünür kılmaktan başka şansımız yok. Sendikalarda yer almalıyız. Buralarda kadın bakış açısına sahip kadınlara ihtiyaç var. Kadınlar bir yerlere gelmek için ya da geldikten sonra kadın bakış açısına sahip olmadıkları için erkek egemenliğinin söylemlerini sürdürüyorlar. Kadın bakış açısına sahip olmayan kadınların bizim sorunlarımızın çözümünde bir yararları yok. Oysa kadınlar bizim sorunlarımızı dillendirmeliler. Bunun için biz kadınlar sahip olduklarımız ile yetinmemeliyiz. Sesimizi yükseltmeliyiz, gerektiğinde kavga da etmeliyiz" dedi.

Sendika başkanlarının erkek oldukları için kadın politikaları üretmediklerini ifade eden Ateş konuşmasına şöyle devam etti; "Kadınları gerekli gören sendikalar yok. Bu sadece Türkiye'de değil Avrupa'da da böyle. Ama madem ki sendikalarda sendika içi demokrasi var, sizler de kendinizi ifade etmekten geri kalmayın. Toplu sözleşmelerde kadınlara özel maddeler koydurun. Kreşler, emzirme odaları isteyin. Toplu sözleşmeler sizin için önemli araçlar, bunu kullanın. Sendika yönetimlerine kadınlara yönelik politikalar geliştirmeleri için baskı yapın. Genel kurullarda kadın adaylar belirleyin. Sendikalarda eksik bulduğunuz şeyleri dile getirin. Bu taleplerinizden vazgeçmeyin ve buralarda bir kadın bakış açısı geliştirin. Yöneticilerinizi sorgulayın ve sizin taleplerinizi görmeyenleri oralarda tutmayın"

Kathe Schmidt Kollwitz:

Yoksulları, savaş acılarını, ayaklanmaları resmeden kadın

Kathe Schmidt Kollwitz bir Alman kadın sanatçı, bir sosyalist, pasifist ve savaş karşıtı. O güzel konuları, manzarayı, mutluluğu resmetmek yerine, yoksulluğu, açlık, ölüm ve savaşı, ayaklanmaları resimlerine, heykellerine konu etmiş, iki savaşın açtığı yaraları resmetmiş.

Yirmi gün önce Almanya'nın Köln kentinde bir dizi toplantıya katılmak için gitmiştim. Orada iki kadın tanıdım. Biri Türkiye doğumlu Pelin Şener, diğeri Alman sanatçı Kathe Schmidt Kollwitz. Pelin Şener on altı yıldır Almanya'da yaşıyor. Gazeteciliğin yanı sıra göçmen kadınlarının karşılaştıkları sorunlara çözüm için çeşitli çalışmalar yürütüyor. Sadece Göçmen Kadınlar Birliği'nin kurucularından olmakla kalmıyor, birliğin yayın organı olan Kadın adlı dergiyi de iki yıldır gönüllü olarak çıkarıyor. Pelin, sorunlarla mücadele gücüyle değil, kültürel açıdan da insanı zenginleştiren bir dost insan. Onun sayesinde ressam Kathe Kollwitz'i tanıdım, Köln'de eserlerinin sergilendiği müzesine birlikte gittik. Ben bu sayfada size 1945 yılında kaybettiğimiz Kathe Kollwitz'i tanıtmak istiyorum. Kathe, öyle sıradan bir ressam değil, güzel konuları, manzarayı, mutluluğu resmetmek yerine, yoksulluğu, açlık, ölüm ve savaşı, ayaklanmaları resimlerine, heykellerine konu etmiş, iki savaşın açtığı yaraları resmetmiş. Amacı insanlığın 20. yüzyılda karşı karşıya kaldığı sorunları yansıtarak insanları rahatsız edip, sorumluluk almaya davet etmek.

Şimdi Rusya topraklarında olan Prusya'nın bir kenti olan Königsberg'de 1867 yılında ailenin 5. çocuğu olarak dünyaya geldi. Bir yapı ustası olan babası Karl Schmidt, Almanya'nın radikal sosyal demokratlarındandı. Fakat babasından daha çok annesinin babası olan dedesinden, onun din ve sosyalizm derslerinden etkilendi. Dedesi Julius Rupp, resmi devlet kilisesinden ihraç edildikten sonra, bağımsız bir cemaat kuran dünyevi Lutheryendi. Dedesinin ölümünden sonra babası bu cemaatin başına geçecekti.

Emekçileri resmetti

13 yaşındayken babası resme olan yeteneğini keşfetti. Resim dersleri almaya başladı. 16 yaşında emekçileri resmetmediyordu artık. Babasının ofisinde gördüğü denizcileri, köylüleri çiziyordu. O yıllarda üniversiteler kadınlara açık olmadığı için, Kathe Berlin'de bir kadın sanat okuluna kaydoldu. 17 yaşında bir tıp öğrencisi olan Karl Kollwitz ile

nişanlandı. 1888 yılında bu kez Münih'e, yine resim eğitimi için gitti. İki yıl sonra döndüğünde, ressam olarak değil teknik ressam olarak çalışmaya karar verdi. Resimlerini daha çok baskı tekniği kullanarak yapmayı tercih etti. İlk stüdyosunu açtı, işçileri resmetmeye başladı. 22 yaşında Karl'la evlendi. Berlin'de büyük bir daireye taşındılar. Burada doktor eşi yoksulları çoğunlukla bedava tedavi ederken, Kathe gelen hastalara ilişkin gözlemlerini, resimlerine yansıtabiliyordu.

1892 ve 1896 yıllarında iki oğlu olan Kathe, bu yıllar arasında resimlerine tarihteki ayaklanmaları konu etti. Emile Zola'nın Germinal adlı eserinden ilham aldı. Dokumacıların ayaklanmasını "Dokumacılar" adlı başlık altında 6 çalışmayla resmetti. Resimleri işçilerin umudunu, cesaretini, mutsuzluğunu ve kötü talihlerini ortaya koyuyordu.

1902-1908 yılları arasında ise 1525 yılında Güney Almanya'da başlayan köylü ayaklanmalarını "Köylü Savaşları" adlı bir dizi çalışmayla ortaya koydu. Bu seride çalışırken iki kere Paris'e gitti, heykeltıraşlığı öğrenmek için kurslara katıldı.

Öğlunu ve torununu savaşlarda kaybetti

1.Dünya Savaşında 18 yaşındaki oğlu Peter'i kaybetmesi onun, savaş karşıtı saflarda yer almasında belirleyici oldu, "Yas Tutan Aileler" adlı anıt heykeli oğlunun mezarlığına koydurdu.

Kollwitz inanmış bir sosyalist, pasifist ve savaş karşıtıydı. 1930 öncesi Alman Sosyal Demokrat Partisi'ne katılmıştı. (Belirtmek lazım

ki, partinin adı sosyal demokratı ama çizgisi sosyalisti.)

1920 yılında Prusya Güzel Sanatlar Akademisi'ne ilk kadın üye olarak seçildi. Düzenli bir gelire, geniş bir stüdyoya ve profesörlük kadrosunu kavuştu.

1922 -23 yıllarında savaş karşıtlığı onu bir dizi resim çizmeye ve heykeller yapmaya itti. Yine bu dönemde bugün bile oldukça tanınmış olan üç posterini çizdi. "Alman Çocuklar Açlıktan Ölüyorlar", "Ekme", "Savaş, Bir Daha, Asla".

1924 yılında 1.Dünya Savaşı'nın bitişinin 10. yıl dönümünde "Savaşa Karşı Savaş" posterini yaptı, eser 7 dilde yayımlandı. Son dönemde, Irak Savaşı'na karşı da kullanıldı bu poster.

1933 yılında faşist rejim iktidara

gelince, Nazi Partisi yetkilileri onu görevinden istifaya zorladı. Eserleri müzelerden alındı. Sergi düzenlemesi yasaklandı ama buna rağmen bazı eserlerini Naziler propaganda için kullandılar.

1930'larda eserlerinin konusunu ölüm teması oluşturmaktadır. Litografı ve heykelleri ölümün çeşitli vechelerini 8 ayrı esere konu etti. "Bir Arkadaş Olarak Ölüm", "Ölümün Çağırısı", "Suda Ölüm", "Ölümlü Mücadele Eden Kadın."

1936 yılında Gestapo tarafından Kathe ve kocası tutuklanmakla ve toplama kamplarına gönderilmekle tehdit edildiler. Ancak Kathe Kollwitz artık bir uluslar arası kişilik olmuştu, 70. yaş gününde dünyanın her tarafından sanat dünyasının belli başlı isimlerinde 150'den fazla destek telgrafı aldı. Kocasını 1940 yılında hastalıktan öldü.

1942'de büyük torununu da savaşta kaybeden Kollwitz, Berlin'in şiddetli bombardımanı esnasında önce Nordhausen daha sonra da Moritzburg'a taşındı. Bu kentte savaş bitmeden kısa bir süre önce 1945 yılında, baskı eser, poster, grafikten oluşan 275 eseri bize bırakarak bu dünyadan göç etti Kathe Kollwitz. "Ölü Oğluyla Anne" adlı heykeli "Savaş ve Tiranlığın Kurbanlarına " bir anıt olarak 1993 yılında Berlin'in merkezine yerleştirildi.

SENDİKAL BİLİNÇ

YARD.DOÇ.DR. BETÜL URHAN

Kocaeli Üniversitesi İ.İ.B.F. Çalışma Ekonomisi
ve Endüstri İlişkileri Bölümü

Ekmeğimizin kokusu ve rengi

Sadece 2006 yılında 1601 işçi iş kazası ve meslek hastalığı sonucunda hayatını kaybetti. İşçiler ve temsilcilerinin söylenmek yerine gelir güvencesi ve çalışma hakkının yanı sıra sağlıklı bir çevre hakkını da talep etmeleri gerekiyor. İşçilerin de ekmeğin ekmeği gibi koktuğu bir yerde yaşama hakkı vardır.

Bir gezi dergisinde Sudan ile ilgili bir yazıda fıkra mı, gerçek mi olduğu anlaşılmayan ve bir Fransız araştırmacının Sudan'da yaşadığı bir anıya yer verilmişti. Yazıya göre sosyolog, Sudan'daki yaşam koşullarını tespit etmek için sıradan vatandaşlara çeşitli sorular sorar; Ne kadar gelirsiniz var? Vatandaş yanıtlar: 60 bin dinar, kira gideriniz ne kadar? 100 bin dinar, mutfak masrafınız? 50 bin dinar. Sosyolog büyük bir şaşkınlıkla ve anlamaya çalışarak; peki bu gelirle yaşamınız nasıl mümkün olabiliyor? diye sorar. Vatandaşın verdiği cevap; "Allah kerim" olur. Sosyolog birçok kişiyle konuşur, gelirle giderleri arasındaki farkın büyük olduğu insanlardan sürekli aynı cevabı alır; "Allah kerim". Fransa'ya dönüşte sosyolog, araştırma ile ilgili raporuna şu notu

düşer; "Sudan'da yaşayan sıradan vatandaşların gelirleri ile giderleri arasındaki fark çok büyük. Ama burada yaşayan birisi birden ortaya çıkıp insanların gelir-gider bütçelerini dengeliyor. O kişiyi bütün aramalarıma rağmen bulamadım, ama ismini öğrendim. "Allah Kerim"

Söylenmek yerine söylemek

Doğu toplumlarının sorunlarını mücadele ederek çözmek yerine Allah'a havale etme geleneğinin olduğu bilinen bir gerçek. Bunun nedenleri burada ve bizim ele alamayacağımız kadar derinlere inmektedir. Ancak bu konuyla ilgili söyleyebileceğimiz, doğu toplumlarının aksine Batı toplumlarının ekonomik, sosyal ve siyasal sorunlarını tek başına aşamayacağını ve bunları birlikte hareket ederek çözebileceği fikrini

yaşayarak ve deneyerek öğrenmiştir. Yaşadıkları sorunların bir kader olmadığını, bunun bilinçli politik bir tercih ve planlamanın eseri olduğunu acı deneyimlerden ve ağır bedellerden sonra bilincine varmışlardır. Bu nedenle siyasetçiler, toplumun geniş kesimlerini ilgilendiren konularla ilgili olarak, Türkiye'de yapıldığı gibi bir gecede yasa çıkartmaktan korkmuşlar. Çünkü bu gün için kolektif örgütlere olan güven ve eğilim görece azalmış olsa da bu durumlarda, kendi örgütlerini harekete geçirmişler. Kısaca "söylenmek" yerine "söylemeyi" tercih etmişler. Bu nedenle de temsil ettikleri kitlenin onayını alamayan bir düzenlemenin hayat bulması çok zaman mümkün olamamış. Toplumdaki farklı sınıflar uzun vadeyi düşünmezlerse, kısa vade de günü kurtara-

mayacaklarını çok açık fark etmişler. Bu nedenle de sermaye, doğayı kirleterek yaşam alanlarını tüketen, düşük ücretlerin, sağlıksız ve güvenliksiz koşulların ve eskimiş teknolojilerin kullanıldığı sınai faaliyetlerini, sadece söylenmekle yetinen az gelişmiş ülkelere kaydırmış. Ücrete bağımlı ancak ondan mahrum binlerce milyonlarca işsiz bulunduğu ülkeler ise bu işyeri göçerliğini seve seve kabul etmişler.

Dayatılan koşullara karşı çıkmak

Bir gün işçi çıkarmalarının çok yakında gerçekleşeceğine yönelik söylentilerin yayıldığı bir işyerinde, işçilerle bir araştırma kapsamında görüşmeler yapıyordum. Kendisi için değil ama çocuklarının geleceğinin kaygısına düşen bir çok

erkek işçi tedirgindi. Nasıl olur, işveren deprem sonrasında işçilerine lojman yaptırmıştı, onlara iyi davranıyordu. Sendikanın sağlayacağı bütün imkanları zaten sağlıyordu. Bu nedenle sendika bir işe yaramıyordu. Hatta önceleri var olan sendikanın işveren tarafından istenmediği için, işyerinde sendikanın bertaraf edilmesi, sendikaya açık destek veren işçilerin işten çıkartılması dışında çok da bir değişiklik yaratmamıştı. Ama son zamanlarda işyerinin bir kısmının kapana-acağı, faal kısımlarından ise işçi çıkarılacağı söylentisi yayılmaya başladı. Hemen hemen tüm çalışanların erkek olduğu işyerinde kimin işten çıkarılacağı da belli değildi. Bu tedirginlik elbette erkek işçilerin eşlerine de sirayet etmişti. İşçilere tahsis edilen lojmanlar fabrikaya çok yakındı. Ve fabrikadan normal bir insanın değil ama bir insanın ancak yıllarca orada yaşadığı için katlanabileceği cinsten çok kötü bir koku yayılıyordu. Bu araştırma kapsamında işçilerin evlerini de ziyaret ediyordum. Misafirperver ev halkı beni lojmanın bahçesinde ağırladı. Ben de sohbet esnasında, “bu kokuya nasıl dayanıyorsunuz” şeklinde bir soru sordum. İşsizlik tehdidini ensesinde hisseden işçinin karısı “ama bu koku bizim ekmeğimizin kokusu” cevabını verdi. Bu cevap beni uzun bir süre düşündürdü.

Muhtemelen atıkların delrelere akıtılması nedeniyle rengi kırmızıya dönen suyu gören bir başka işçi “bu ekmeğimizin rengi” diyecektir. Ancak bu gün ekmeğinin kokusu veya rengi olarak algılanan yarın çocukları için ne anlama gelecektir? Hatta bugünden ne anlama gelmektedir? Örneğin 50 bin kişinin yaşadığı Kocaeli Dilovasında gerçekleşen ölümlerin %32.3-ünün kanser nedeniyle olduğu araştırmalarla ortaya çıkmıştır. 50’si ağır sanayi, 100’ü orta ölçekli çoğunluğu petrol, kimyasal, parlayıcı ve patlayıcı maddelere üretim yapan 150 fabrikanın bulunduğu bu bölgede genç yaşlı, işçi, işsiz, kadın, erkek herkesin risk altında olduğu ve yaşadığı biliniyor. Bu durumda çalışanlar için ekmeğin kokusu ve rengi hastalığın kokusu ve rengi-ne dönüşebiliyor.

İşçinin sağlıklı çevrede yaşama hakkı

Oysa sanayinin yoğunlaştığı şehir insanları, çok yakından aciliyeti hissedilen sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı ile yarı aç yarı tok pahasına yaşayabilme hakkı arasında bir tercih yapmaya zorlanıyor. Gerçekten, kendisinin ve çocuklarının karnını doyuramayan bir işçiye sağlıklı çevrede yaşama hakkından bahsetmek çok gerçekçi gibi görünmemektedir. Ancak, kısa vadeli ve günü

kurtarmaya dönük yaşama stratejileri çerçevesinde görmezden gelinip ihmal edilen bir çok sorun uzun vadede insanca ve sağlıklı yaşama hakkını ortadan kaldırıyor. Sağlıklı olmayan bir çalışanın kısa bir süre sonra işgücü piyasasından itileceği, yani işsiz kalacağı, iş bulsa bile bu işlerin düşük ücretli olacağı, tedavi için gerekli olan masrafları karşılayamayacağı ve bunun yeniden sağlıksızlığı doğuracağı çok açıktır. Bu durumda yazının başında ifade ettiğimiz gibi işçiler uzun vadeyi düşünmezlerse, kısa vade de günü kurtaramayacak bir hale gelebileceklerdir.

Türkiye’nin genelinde sağlıksız ve güvenliksiz çalışma koşulları binlerce işçinin hayatına mal olduğu bilinmektedir. Bu başka bir yazının konusu olabilir. Ancak çevre sağlığı ile işçilerin işyerindeki sağlığı ve güvenliğinin sağlanması özünde ve sonuçları itibarıyla birbirinden ayrıştırlabilecek konular değildir. Bu nedenle her ikisinin birlikte düşünülmesini gerektiriyor. Sadece 2006 yılında 1601 işçi iş kazası ve meslek hastalığı sonucunda hayatını kaybetmiştir. Her yıl ortalama 1000 işçinin iş kazası ve meslek hastalığında öldüğü varsayılsa bile 10 yılda 10 bin insanın hayatını kaybettiği görülebilir. Bu nedenle işçiler ve temsilcileri, söylenmek yerine gelir güvencesi ve çalışma

hakkının yanı sıra sağlıklı bir çevre hakkını da talep etmeleri gerekiyor. Oysa Türkiye’de sendikaların bu sorunları gündemlerine alarak uzun vadeli bir strateji geliştirdikleri söylenemez. Araştırma kapsamında görüştüğüm işçiye ve ailesine ne oldu diye sorarsanız diye kısa bir notla yazıyı bitireyim.

Kadercilik değil direnme

İşçi işten ve lojmandan çıkarıldı. Kısa bir süre işsizlik sigortasından faydalandı. Erkek işçi kira giderini karşılayamadığı için kadının babasına ait eve yerleştiler. Sonra erkek işçi yeni bir işe girdi. Yine kısa bir süre sonra işten çıkartıldı. İşten çıkartılmadan önce TOKİ konutlarından taksitle bir ev alma girişiminde bulundu. Gelirine oranla çok yüksek olan borçlarını ödeyemedi, evi bankaya devretmek zorunda kaldı. Eski işinden aldığı tazminatla küçük bir işyeri kurdu. İşyerinin maliyetlerini dahi karşılayamayacak düzeyde bir gelirle yaşamaya çalışıyor. Eski işte çalışırken yani düzenli bir geliri varken karısı iki çocuklu bir ev kadınıydı. İşten çıkartıldıktan sonra, karısı bir akrabasının yanında çocuk bakıcısı olarak günde 12 saat çalışmaya başladı. Uzun bir süreden beri kadının geliri aileyi ayakta tutuyor. Geçen gün karşılaştık, işleri yoluna koydunuz mu? diye sordum, ikisinin cevabı “Buna da şükür” oldu.

Petrol-İş Kadın Dergisi Kadın Öyküleri Yarışması'nda üçüncülük ödülünü alan Hamide Gönen:

Hayatımı yazdım, roman oldu

Hamide Hanım matematik okumuş, bilgisayar programcılığı yapmış büyük şirketlerde... Evli, iki çocuk annesi, keyifli bir hayatı var, kendi tanımına göre... Hayatının en keyifli yönü ise okumak ve yazmak... Yayınlanmamış dört romanı, bir hikaye kitabı bulunuyor... Tutku olmadan yazmanın mümkün olmayacağını söyleyen Hamide Hanım'la, erguvanların eşliğinde konuştuk...

Sizi tanıyalım biraz önceliklikle?

İsmim Hamide Gönen, matematikçiyim, yerli ve yabancı firmalarda uzun yıllar bilgisayar programcılığı yaptım. Matematikçi olmayı ve bilgisayar programcılığı yapmayı çok çok sevdim. Seçtiğim mesleklerden dolayı hiçbir zaman pişmanlık duymadım. Küçüklüğümde pozitif bilimlere yatkın hissediyordum kendimi. Çevremdekiler de hep "sen matematikçi

olmalısın" derlerdi.

20 yıllık evliyim ve iki çocuğum, keyifli, düzgün bir hayatım var. Şimdi emekli olduğum için tamamiyle edebiyat odaklı bir hayat yaşıyorum, daha da mutluyum.

Çalışırken edebiyatla uğraşıyor muydunuz?

Hayır uğraşmıyordum. Beni büyüten, anne dediğim insan 93 yaşında ölmeden önce bir kitap yazmamı

söyledi. Bir gece ben ona hayatımı anlatmıştım, bana anlattığın gibi anlat hikayeni kitabında, dedi. Tek vasiyeti buydu. Edebiyatla daha doğrusu yazı ile ilişkim annem vefat ettikten sonra doğdu. O zaman çalışıyordum. Kitabı yazdım, bitirdim ve ondan sonra işten ayrıldım. Otobiyografik bir kitaptı. Birçok yazara okuttum, iyi eleştiriler aldım. İyi gibi görünüyor bir ilk kitap olarak. Ama hala değiştirilmesini düşündüğüm noktalar var. Üzerinde çalışıyorum, bitince yayınlamayı düşünüyorum.

Edebiyata ilgi nasıl başladı?

Çok iyi bir okurdum. En sıkışık zamanımda bile ayda dört, beş kitap okurdum. Lise ve orta okulda şiir denemelerim vardı. Hocalarım beğenirlerdi, duruyorlar hala. Şimdi okuduğumda pek başarılı bulmuyorum, teşvik etmek için öyle yapıyorlardı herhalde. Çok ince detaylara dikkat ederim, bu yazar burada ne düşünerek yazmış, bu bölüm gerekli miydi, gibi sorular sorarak okurum. Bilinçli bir okur olduğumu düşünüyorum. Bu sene okuduğum kitap sayısını ayda ortalama, 10.33'e çıkardım. Bu yılki hedefim ise ayda 12 kitap okumak. Seçilmiş iyi kitaplardan.

Vakit darlığından şikayet eden insanlar vardır.... Okuyamıyorum çünkü.... derler...

Tamamıyla öncelik meselesi. Sabah çocukları okula gönderdikten sonra yatmıyorum mesela, iki saat mutlaka okuyorum. Akşam üstü de mutlaka bir, iki saat okuyorum. Gece yatmadan mutlaka okuyorum. Kitap benim öncelikli işlerim arasında olduğu için okumamak diye bir sorunun olmuyor. Şimdi bir de yazı girdi işin içine, bu aralar hem okuyor, hem de yazıyorum.

Sanatın başka alanlarına ilginiz var?

Evet, resme karşı da yetenekli olduğumu, tesadüfen keşfettim. Daha doğrusu Güzel Sanatlar Akademisi'nden bir hoca beni çok yetenekli buldu. Özel dersler verdi. Akademiye özel öğrenci olarak kaydetmek istedi. Ama o aralar üniversiteye gidiyor, iki işte birden çalışıyor, gece bile özel dersler veriyordum. Maddi durumumuz iyi değildi, annemin emekli maaşı ile geçinmek zorundaydık. Çalışmam gerekiyordu. Kendi sınırlarımı değil doğayı da zorlamak olurdu. İçime dert oldu ama emekli olmama yakın tekrar resime döndüm; üç boyutlu resim sergisi açtım Akatlar Kültür Merkezi'nde, çok beğenildi. Pozitif bilimlere eğilimim var dedim, ama yaptıklarım tam tersi gibi insana, ruha ve niteliğe dayalı işleri daha çok seviyorum galiba. Ama ne istediğimi, ne sevdiğini keşfetmem biraz geç oldu. Artık eminim edebiyat en sevdiğim alan.

Bingöllüyüm dediniz, nasıl geldiniz İstanbul'a ?

Hayatımı anlatsam roman olur derler ya. İşte ben de yazdım ve bir roman oldu. Hayatımın ayrıntılarını hiçkimse bilmiyor esasında eşim, en yakın arkadaşım görümcelerim, teyzelerim- benim kimsem yok eşimin tarafı yani- bilmiyorlar. Dolayısıyla bu konuya girmek istemiyorum. Annemin vasiyeti üzerine yazdığım kitapta her şey ayrıntıları ile anlatılıyor ve birgün kitabım onlara bir özür gibi çıkacak. Ama şunu söyleyebilirim. Bingöl'de 9 yaşını bitirdikten sonra, bana bir teklif yapıldı; "İstanbul'da kimsesiz erkek kardeşini kaybetmiş yaşlı ve soylu bir hanımefendi evlat edinmek istiyor, gitmeyi düşünür müsün?" Dokuz yaşında çocuk düşünmez derler, ama ben hep başka yerde olmam lazım, diye düşünürdüm. Kendimi oraya ait hissetmiyordum. Birkaç dakika içinde karar verdim: "Gidiyorum" dedim. Bütün köylü, arkadaşlarım, hiçbiri beni fikrimden döndüremedi ve geldim. Ne İstanbul'u tanıyordum, ne Türkçe biliyordum. Tam bir uzaydan geliş hikayesiydi...

Petrol-İş Kadın Dergisi'nin Kadın Öyküleri Yarışması'nda üçüncülük ödülü kazandınız niye hikaye?

Hikaye yazmayı ben aklımdan ge-

çirmiş değildim. Kitap fuarında yapılan bir panelde Murat Gülsoy, Sait Faik'in bir hikayesine yorumlamıştı. Deniz kenarında bir ayna kırması ile ilgili bir hikayesi vardır, kendisi taş atıp kırar aynayı... Hikayeyi ben birkaç kere okumuştum, aynayı adamın neden kırmak istediğine dair isteğim gibi bir yorum getirememiştim içimde dertti. Murat Bey açıklayınca hikayenin çok başka bir yönünü keşfettim. Hikaye çok kısa bir zamanda, çok şeyi yoğun olarak anlatabiliyordu. Roman uzun olduğu için yavaş yavaş farkında olmadan çözüle çözüle gidiyor. Sonuna geldiğimizde giz ortadan kalkıyor. Ama hikayede giz ve heyecan bitmiyor.

O panelden sonra yıllar önce kafamda bir hikaye vardı, onu yazmaya başladım ve birgünde yazdım. Çok severek yazdım. Birkaç kişi çok beğendi hikayeyi. Yarışmaya katıldığım hikaye esasında bir çocuk hikayesiydi. Başladım yazmaya sonra bir baktım, bambaşka bir hikayeye dönüşmüş. Oradaki karakterim çok güçlüymüş. Cemile karakterinde anlattığım kadın tanıdığım bir insandı. Gerçekten de çok güçlü bir karakterdi. Kalemi benden yakaladı ve bitirtti hikayeyi. Noktayı koyduğumda "Allah Allah ben bir çocuk" öyküsü yazacaktım, ne oldu böyle dedim, ama dokunmadım.

Peş, peşe üç gün arayla üç öykü bitirdim. O arada da Petrol-İş Sendikası'nın böyle bir yarışma düzenlediği haberi gelince gönderdim.

Daha sonra hikaye yazdınız mı?

Evet, ödülünden sonra cesaretlendim, motivasyonun dışında hikaye yazmak bana çok zevk verdi. Bu arada insanların hikayeleri daha kolay okuduğunu gördüm. Günümüz insanın temposu roman okumaya uygun olmayabiliyor... Şimdi bir kitap olabilecek kadar hikayem var. Hatta yarışmaya da göndermeyi düşünüyorum. Kontrolünden geçmiş, birçok yazar tarafından da okunmuş öyküler bunlar. Ödül almaya gelince. Ödül almak kadar güzel bir şey yok. Siz ne kadar beğenirseniz beğenin yazdıklarınızı, hep bir tereddüt içinde oluyorsunuz. Ödül almak bir değerlendirme, çok iyi okurlar ya da iyi okurluğu aşmış kişiler tarafından değerlendiriliyorsunuz, bir jüri tarafından değerlendiriliyorsunuz.

Yazmaya devam etmemi, hikaye yazmamı tetikleyen en büyük unsurlardan biri oldu aldığım üçüncülük.

Edebiyat sizin açınızdan sadece yazma değil, öğrenme sorunu da galiba çünkü hep eğitim almışsınız iyi yazmak için?

Evet, eğitime çok önem veriyorum. İyi bir yazar olmak için öncelikle tutkunuz olmalı ama aynı zamanda çalışmak, akademik olarak da kendini eğitmek şart. Resimden biliyorum. Bana, yeteneklisin, dediler ama benim tutkum yoktu. Çalışmamı tetikleyecek bir şey yoktu. Tutku, çalışma ve akademik yol gösterici... Bu üçü önemli. Doğru yoldan gitmek için bir yol gösterici mutlaka olmalı. Çok okursunuz yıllarca okursunuz, doğru yolu bulursunuz. O mesafeyi uzun zamanda katetmek yerine bazı yapısal şeyleri daha kısa zamanda öğrenebilirsiniz. Her sene ÖSS sınavına giriyorum, o nedenle de Türk dilinin kurallarını çok iyi biliyorum. Roman yazmak, hikaye yazmak için bu bir katkı. Dilin inceliklerini bilmek, gereksiz eklerden kurtulmak, kelimelerden kurtulmak yalın duru açık olmak çok iyi bir şey. Üniversiteden bilen birinden öğrenmek daha da önemli. İyi bir hoca yazma isteğini tetikleyebiliyor. Bir yazar tarafından sizdeki yazma isteği, esnetilebilir, yumuşatılabilir, akıtılabilir.

Bir resim dersi almıştım. Resim yapmayı öyle iyi anlatıyordu ki hocam dünyaların resmini yapabilirim sanırdınız, her şeyi dile getirebilirim, bütün duyguları aşabilirim resmedebilirim zannederdiniz, o kadar tetikliyordu resim yapma isteğinizi gücünüzü... Dolayısıyla akademik bilgi hem içimizdeki tetikleme açısından hem de yapıya ilişkin doğru bilgileri kısa zamanda alma açısından çok önemli.

Aynı zamanda annesiniz, çalışıyordunuz da bir taraftan yazmak ve evdeki sorumluluklar, bunlar birlikte gidebiliyor mu?

İki işte çalışıyordum, iki çocuğum vardı o arada da yazıyordum. Nasıl yazıyordum?

Bacaklarıma, kollarıma bazen bluzlarımin iç kısmına yazdığım bile olurdu. Dolayısıyla benim için yazmanın bir zamanı yoktu. Ama "Şu anda çevremde hiç kimse olmasa ve ben sürekli yazsam" dediğim za-

manlar olurdu. Fakat gece ikide de kalksam yazmak için, birisi mutlaka uyanıyordu, ne yine mi okuyorsun, ne yine mi yazıyorsun, ne zaman uyuyacaksın diyen birileri oluyordu hep yanımda. Fırsat azdı, tutku çoktu böyle olunca yazabiliyorsunuz. Bunu resim için yapmazdım. Meslek için de yapmazdım. Eve iş getirip sabahlara kadar çalışmazdım. Fakat edebiyata bir kez kapıldınız mı kimse durduramaz sizi artık.

Nasıl yazıyorsunuz o süreci anlatabilir misiniz?

Her şey bir kaç dakikada biçimleniyor aklımda. Bir öykü mü, son satırına kadar-yarışmaya katıldığım öykü hariç...- bir anda biçimleniyor. Nasıl oluyor bilmiyorum... Poşetli bir adam görmüştüm yolda. O görüntü, A'dan Z'ye kadar bir öykü oluşturmama yol açtı. Tatilden geliyordum, soğan patates çuvalı arasında bir kadın vardı. Son satırına kadar bir öykü , biçimlendi kafamda. Kurgu sorunun hiç olmadığı. Roman yazar-ken de öyle oldu.

Biz bilgisayar programcılarını programlama yaparken sistem analiz çalışmaları sırasında akış diyagramı çıkarırız; şuraya basarsanız şuraya gider, buraya basarsanız şu sonuç çıkar, şurada yanlışlık olursa buraya yansır, diye. Şematik olarak süreçleri baştan sona görürüz. Diyagramı yaptıktan sonra programlamaya geçeriz. Benim hikaye ve romanlarımda "şak" diye bir akış diyagramı oluşuyor. Pınar Kür'ün Ayvalık Yazı Atölyesi'ne katılmıştım. Orada müzik edebiyat ilişkisi üzerine bir hikaye yazacaktık hepimiz, ödev olarak.

Benim öyküm A'dan Z'ye aklımdaydı. Ama Ayvalık'a gittiğimde daha bir satır bile yazmamıştım. Üç bölümden oluşuyordu. Birinci bölümünü orada yazdım, devamı, dediler devamı yoktu. İsterseniz anlatayım ama beklerseniz yazarım dedim. Enteresan bir durumdu. Buraya geldikten sonra diğer iki bölümünü de yazdım. Ataol Behramoğlu'na sormuştum bir seferinde, şiir yazmadan önce neden beslenirsiniz, ne yaparsınız ve düşünürsünüz, diye. Önce felsefe, fizik, kimya, matematik çalışırdım demişti. Ben de akış diyagramından hareketle öyküleri hazırlıyorum.

Kadın olmak ve yazmak, bu ilişkiye nasıl bakıyorsunuz, ya da ikisi arasında bir ilişki görüyor musunuz?

İnsanları nicel özellikleri üzerinden düşünmem pek. Kadın dünyasını çok iyi yazan erkeklerin olduğunu düşünüyorum ben. Ahmet Altan'ın, Murathan Mungan'ı bu dünyanın bazı noktalarını çok iyi yansıttığını gördüm. Tanpınar mesela müthişti. Kadın, erkek diye ayırmıyorum. Ama kadın yazar olmak çok zor ona inanıyorum. Diğer işlerinizin yanında bunu da yürütmeye çalışıyorsunuz çoğu kez. Ne kadar tutkuyla sevseniz, ne kadar önem verseniz, birinci öncelik olarak yer almıyor hayatınızda. Ev bakımı, çocuk bakımı devreye giriyor, iş geçim, bir erkek kadar zamanınızı özgürce kullanamıyorsunuz. Churchill'i ele alın, devlet yönetmiş, o kadar kitap yazmış. Ama harika bir karısı var, bütün yapıtlarını kaleme alıp, düzel-

ten. Kocasının yerine o olsaydı çok daha başarılı olurdu, Ben Bayan Churchill'in, eşinin on katı kadar başarılı olabileceğini düşünüyorum. Tolstoy'un eşi sonra yine bütün eserlerini o daktilo ve redakte etmiştir. Kadınlara tanınan yazma hakkı olsun, yazma zamanı olsun, yazma ortamı olsun çok daha sınırlı. Ona rağmen inanılmaz olağanüstü bir gelişme var kadın yazarlarda. Gelecekte kadınların büyük başarılarına imza atacağını düşünüyorum.

Yeni kuşaktan da başarılı kadın yazarlar var; Müge İplikçi olsun, Nalan Barbarosoğlu, Elif Şafak gibi kadınları düşünürsek çok çok kadın var yazı alanında. Bu işi bırakacakmış gibi de görünmüyorlar.

Neler yapmayı hedefliyorsunuz, gelecek projeleriniz biraz bahsedebilir misiniz?

Üç büyük yazardan ders aldım. Pınar Kür, Murat Gülsoy ve son olarak sekiz ay boyunca Mario Levi'ye gittim, ondan da çok değerli bilgiler edindim. Onlara, öğretmenlerime çok şey borçluyum. Her birine teşekkür ediyorum.

Bu sene yine ÖSS'ye başvurdum akademik olarak ya İngiliz Dili Edebiyatı ya da Karşılaştırmalı Edebiyat okumak istiyorum. Dört romanım ve bir hikaye kitabım şu anda hazır. Bu romanlar, öyküler, üç yazarın eleştirisinden geçtiler. Eksikliklerini tamamladığım anda yayınevinden ziyade yarışmalara göndermeyi düşünüyorum.

Niçin yarışmalar?

O kadar çok kitap yazılıyor, piyasada o kadar çok kitap var ki, eğer değerli değilseler gerçekten de yayınlanmasın. Ne insanların vaktini alayım, ne onları uğraştırayım. İlk zamanlar, hangi yayınevi basarsa, bassın, kitabım çıksın diyordum, şu anda "iyi ki basılmamış" diye düşünüyorum... Şimdi gerçekten çok iyiye, değerliye basılsın istiyorum. Derece alırsam ilerleyeceğim, almazsam...

"Dünyada biricik olan şey nedir" diye sormuşlar bir düşünür, o da "ümittir" demiş. İnsanı en son terk edecek olan ümittir. Ben de o ümidi içimde taşıyorum, öykü kitabım veya romanlarımdan biri, bir yarışmada mutlaka derece alacak, diye düşünüyorum.

Kentteki Azınlık: Kadınlar

Gece yollar karanlık, otobüsler kalabalık, parklar az kentler örgütlenirken kadınların talepleri ve ihtiyaçları gözününe alınıyor mu? Deneylerimiz alınmadığını gösteriyor. Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nden iki genç şehir plancısı kadın, kentlerin kadınların da olması için neler yapılması gerektiğini anlatıyor.

Melis Oğuz* Neslihan Atatimur**

Kenti ve toplumu biçimlendiren farklı aktörler vardır; fakat bilim insanları, yöneticiler ve uygulayıcılar tarafından bu farklı aktörler üzerinde yeterince durulmamış, kentlerin ve toplumun ihtiyaçları ataerkil yapı ve ideoloji erkeğe göre belirlenmiştir. Kadınlar, toplumun onlara erkeklerden farklı olarak yüklediği görevler sebebiyle mekânın yeniden organizasyonunda diğer mekân kullanıcılarından farklı bir role sahiptir. Plancı kadınlar, erkek meslektaşlarından farklı hassasiyetlere sahip olduklarından, mesleki sınırların ve uygulamaların değişmesine yardım ederler.

Bu yazıyı yazarken birer plancı ve kadın olarak kendi deneyim, gözlem ve tecrübelerimize dayanan bulgulara yer vermememiz olanaksızdı. Dolayısıyla okuyucuların bizi sübjektif olmakla suçlayabileceklerinin farkındayız. Kadınları, homojen bir grup olarak görmediğimizi, ancak toplumdaki diğer aktörlerle karşılaştırıldıklarında da ortak bir çatı altında toplamamın yanlış bir yöntem olmaya çağına inandığımızı belirtmeliyiz. Amacımız, kent ve toplum içinde bir aktör ve kenti biçimlendirme yet(k)i-sine sahip olan kadına dair durum tespiti yapmak, kamuoyunda bu konu üzerine düşünülmesini sağlamak ve daha kapsamlı araştırılmasına gereksinim duyulan konuları ortaya çıkarmaktır.

EN BÜYÜK AZINLIK: TOPLUMUN "DİĞER" YARISI

Toplumsal değişimlerin yansımaları, ekonomik ve fiziksel alanlarda birbirinden ayrılan farklı cinsiyet rollerinde görülür hale gelir. Toplum, cinsiyetler arası görev dağılımı sürecinde kadınları hane içinde yapılan etkinliklerle sınırlandırarak yaşam alanlarını yeniden tanımlamıştır. Kadınlara ait alanlar, ev ve komşuluk birimi olarak şekillenmeye başlamış ve kadınların ekonomik sorumlulukları hane dışı üretimden ayrılarak hane içi işler ve aile bakımı ile sınırlandırılmıştır. Böylece kadınların konumu hep dezavantajlı olmuş, dışlanan, kenara itilen ve çoğu zaman ikinci sınıf vatandaş olarak algılanan

kadınlar, toplumun "azınlığı" haline gelmiştir. Bu durum, kentsel alanda da planların kadınların ihtiyaçlarına yönelik geliştiril(e)memesine yol açmıştır. Bu sebeple kadınlar, yaşadığı çevrede birçok karışıklıkla yüz yüze kalırlar. Gelir getirci işi olan kadınların bir kısmının çalışma mekânları yine ikamet ettikleri yer olan evleridir. Kamusal mekânlarda çalışabilen kadınların büyük bir kısmı ise üretim yaparken, yeniden-üretim "sorumluluklarını" devredermez ve eş zamanlı olarak hane içi işler ve aile bakımını da yerine getirmeye çalışırlar. Dolayısıyla konut ve mahalle, kadınların hayatında belirleyici bir role sahiptir. Pek çok kadının, evinden ve mahallesinden dışarı çıkmasının en önemli

sebebi yine, hane içi işlerin idamesidir.

Dolayısıyla üretilecek olan yerel politikalar, kadınların büyük bir kısmının yaşam alanlarının halen ev ve yakın çevresi olduğu ya da bu çevreyi tercih ettikleri gibi basit bir gerçeği göz önünde bulundurduğunda, kadınların yaşam alanlarını ve yaşamlarını kolaylaştırıcı temel önlemler alınabilir.

Kadınların günlük yaşamları, onları üretim ve yeniden-üretim sorumlulukları arasında bir denge kurmaya ve çoğu zaman ikisi arasında bir seçim yapmaya zorlar. Kadınların planlama mesleğine en büyük katkıları, iste bu denge sorunsalından kaynaklanan "toplumsal mekân" ile ilgili kaygılarından doğmaktadır. Dolayısıyla, kadınları

planlama sistemine dâhil etmek, planlama mesleğinin gelişmesi açısından önemlidir.

Toplumsal cinsiyet, kenti ve sosyal çevreyi algılama farklılıklarının en önemli faktörlerindendir. Farklı hayat tarzları, kişisel bakış açıları, ırk, yaş, sağlık durumu, sınıf içi ve sınıflar arası alt-kültür bağları, bir bireyin kentsel deneyimini anlayabilmek dolayısıyla ona en uygun mekânı geliştirebilmek için göz önünde bulundurulması gereken etmenlerdir.

ATAERKİL ŞEHİR PLANCISI

Mevcut duruma baktığımızda ise, şehir planlamasının cinsiyet faktörünü göz önünde bulundurmadığını ve erkek-toplum için çözüm ürettiğini iddia edebiliriz.

Planlama, “gerçeklik” yaratmaktır. Plancı, yarattığı bu gerçekliği bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde mekâna dayatır. O dikkatsiz ve duyarsız davrandığında planlama sürecinde gerçek ihtiyaçlar atlanır.

Bu noktada, plancının “dünya görüşü” devreye girer ve kadının kentteki konumunu, plancının dünyaya bakışı etkiler.

Ancak elbette kentlerin erkek lehine çalışan cinsiyet-terafı doğası, yalnız, plancının eseri değildir. Plancı da kentlerin gelişim sürecini etkileyen aktörlerden sadece biridir; toplum kentin biçimlenmesinde çoğu zaman plancıdan daha öncelikli bir role sahiptir.

Bu şekilde düşünüldüğünde, planlama sürecine katılımın önemi de açıklık kazanır. Günümüzde katılımcı planlamanın gerekliliği üzerine yazılıp çizilmeye başlanmış olmasına rağmen, kamunun, planlama sürecine katılımı hala gerektiği ölçüde sağlan(a)mıyor. Kullanıcılarına danışılmaksızın ve onların görüşleri

alınmaksızın üretilen, sözde sosyal içerikli kentsel projelerin başarısızlıkları, eksik bir tabloya bakarak çözüm üretilmeye çalışılmasından ileri geliyor. Avrupa’da kadınların mağduriyetinin önüne geçmek ve seslerinin duyulmasını sağlamak için sivil toplum örgütleri ve meslek odaları kurulmuştur. Bu örgütler, yapılan projelerin eksik bakış açılarını eleştirerek, proje üretici ve geliştiricilerinin dikkatini eksik olan unsurlara çekmek ve gerektiğinde danışmanlık servisi vermek üzere görev yapıyorlar. Türkiye’de bu tip örgütlenmelerin olmayışı, planlama alanında kadının hem plancı hem de planlanan taraf olarak sesini duyuramadığının ve “yaratılan gerçekliklerin” hatalı ve eksik olmaya mahkûm olduğunun en önemli göstergesidir.

MEKÂNA FEMİNİST BAKIŞ

Ataerkil planlama sistemi, mekân aracılığıyla ataerkil toplum düzenini güçlendiriyor. Mekânda kamusal ve özel arasındaki ayrım, önemli/önemsiz,

ev/iş, üretim/tüketim, eklemek kazanan/yuva kuran, görülen/görülmeyen, meşru/gayri meşru pek çok ikilemi ve karşıtlığı fiziksel öğelerle kuvvetlendiriyor. Mekâna yansıyan bu ikilemler dizisi kadının ötekileştirilmesi lehine işliyor. Günümüzde mekân-insan ilişkisine dair yapılan akademik ve profesyonel çalışmalarda, kadınların görülmez kılınmasının temelinde ataerkil toplum yapısından kaynaklanan bir dizi eksiklik yatar. Şimdiye dek, ekonomik, sosyal, kültürel ve mekânsal analizler yapılırken toplumsal cinsiyet parametresi göz ardı edilmiştir. Toplumun kadınlara yüklediği görevler, bilimsel ve profesyonel çalışmalarda da tartışılmaksızın aynen kabul görmüş ve kadının işi, ev ve yakın çevresindeki yeniden-üretim etkinlikleri olarak belirlenmiştir. Mekânsal araştırma ve çözümlemelerde daha çok erkeğin egemen olduğu kamusal mekânlar dikkate alınmış, hane içi verilere dayanılarak yapılan araştırmalar da çoğunlukla “evin reisi” erkeğin verdiği bilgiler doğrultusunda derlenmiş,

böylelikle kadının varlığı görül(e)memiştir. Bunun yanı sıra, ev dışında temizlik, çocuk bakımı gibi ücretli ev işçiliği yapan kadınların işlerinin kayıt dışı sektör içerisinde değerlendirilmesi, meslek sahibi kadınların ise salt mesleki kimlikleri üzerinden değerlendirilmeleri kadınların işgücüne katılımının ve toplumda değişmekte olan rollerinin çalışmalara planlara gerektiği ölçüde yansıtılamamasına sebep olmuştur.

Kentsel mekânda görülmeyen kadınların erkek-kentlerde yaşamakta olduğu sorunlar ise sadece kadınların günlük yaşamını etkilemekle kalmıyor. Kentin olanaksızlıkları, kadının yerel yönetime, eğitime, işgücüne ve toplumsal yasama katılımını da engelliyor. Kadınların mekânı erkeklerden daha farklı kullanıyor oldukları gerçeği, incelendiğinde çarpıcı sonuçlar ortaya çıkıyor.

KENTTE KADIN

Büyük kentlerde uygulanan ulaşım politikaları, genelde erkek “ekmek-kazanan” tarafından yapıldığı düşü-

Türkiye'den Kadın İstatistikleri

İstatistiklere göre Türkiye'de toplam 34 milyon 569 bin kadın var.

AB ülkelerinde kadınların işgücüne katılım oranı %46 iken, Türkiye'de bu oran %24. Çalışma çağındaki 25 milyon kadından sadece 5.5 milyonu çalışırken, onların da yarısı kayıt dışı işlerde. Son bir yılda 237 bin kadın, işgücü piyasasından çıkarak ev kadını oldu. Bugün 11 milyondan fazla kadın "evinin kadını".

nülen iş ve ev arasındaki yolculuğun en hızlı, en güvenli ve en rahat şekilde geçirilmesine yönelik tasarlanmıştır. Bu da konut alanları ve iş merkezleri arasında hızlı akan bir araç yolu ile sağlanıyor. Oysa pek çok çalışan kadın, ev ve iş arasındaki seyahatine alışveriş ve çocukların okulu gibi ara duraklar ekliyor. Erkeklerin ev-iş arası yolculuğu mevcut sistemde daha baskın olduğu için, konut alanından pek dışarı çıkmadığı varsayılan kadınların yolculukları ile ilgili gereksinimleri görülmez hale geliyor ya da görülse dahi önemsiz addediliyor. Oysa kadınların büyük bir bölümü kentte ulaşımını toplu taşıma araçları ile ya da yaya olarak gerçekleştiriyor. Bu durum bir kısır döngüye yol açarak, kadınların kendilerini dezavantajlı konuma getiren kentin problemleriyle karşı karşıya kalma ihtimallerini yükseltiyor. Örneğin, toplu taşıma araçlarını kullanan kadınların karşılaştıkları en büyük sorun araçların kalabalığı olurken, bu durumun çoğu zaman kadınlar tarafından bir tehdit olarak algılandığını da gözden kaçırmamak gerekir. Bu alanda kadınların karşılaştığı sorunlar, kent içinde hem fiziksel hareketle hem de güvenlikle ilgili problemlerdir.

Kaldırımların arabalarca işgal edilmesi sonucu sokakta rahat yürüyememe, kaldırım yüksekliklerinin bir standardı olmaması yüzünden doğan sıkıntılar, kaldırım ve yol yapım çalışmaları ile yetersiz kentsel aydınlatmalar çoğu kadının günlük hayatında yüzleştiği kentsel sıkıntılar arasında sayılabilir. Bu sorunlar bebek puseti ya da alışveriş arabası kullanmak durumunda olan, küçük çocuklarıyla dışarı çıkan ya da yüksek topuklu ayakkabı giyme tercihinde bulunmuş birçok kadının kent içinde hemen her gün karşılaştığı sorunlardır. Bu sorunlarla başa çıkmak ve yaşadıkları kente karşı kendilerini korumak için kadınlar, karanlık sokaklardan geçmemek, hava kararmadan eve dönmek, "gerekmedikçe" dışarı çıkmamak gibi önlemler almak zorunda hissedyorlar. Kadınların kent deneyimlerine ve bu alanda karşılaştıkları sorunların temeline bakıldığında, mekan kullanıcısı olan herhangi bir bireyin aynı problemleri tecrübe ettiğini kabul etmekle beraber, kadınların bu kullanıcılar içinde daha dezavantajlı olduklarını vurgulamak gerekir. Kadın, bu sorunlarla başa çıkabilmek ve toplumsal üretim ve tüketim gibi pek çok aktiviteye katılabilmek için bütün kentsel hizmetlerin olabildiğince yerelleştirildiği bir yapıya ihtiyaç duymaktadır. Dolayısıyla, plancılar ve/veya politika üreticilerinin, kamusal alanda mekânsal düzenleme kararları alırken, cinsiyet-körü yaklaşımları bir kenara bırakıp kadınların yaşadığı dezavantajları da göz önünde bulunduran çalışmalar yapması gerekiyor. Kentte kadınların da var olduğunu ve kadınların kamusal alanda erkeklerden daha dezavantajlı bir konumda

olduklarının bilincinde olan ve kadınların ihtiyaçları ile ilgili empati kurabilen plancılar/politikacılar, cinsiyet-körü bir yaklaşımla tasarlanan kentlerin, bir bütün olarak toplum için kullanışsız olduğunu savunuyorlar.

Şehir planlama, kısıtlı olan kentsel mekânın en iyi ve en verimli şekilde kullanımını sağlamayı amaçlar; ancak kentsel mekâna dair bir fedakârlık yapılması gerektiğinde bu fedakârlığı yapmak zorunda bırakılan taraf genelde kadınlar oluyor.

Planlamanın kadını görmezden gelerek ürettiği eksik tabloların, sadece kadını ilgilendirmeyen olumsuzluklara yol açtığına gösterilmesi, kadının toplumun diğer yarısını oluşturan erkek gibi ihtiyaçların erkeklerden farklı olabileceğinin ortaya konulması önemlidir.

Şehir plancısı sıfatı taşımasa dahi, mekâna erkeklerden daha değişik bağlarla bağlı olan kadın, çoğu zaman erkeklerden daha çok benimsediği mekânın

iyileştirilmesi için, yaptığı gözlemler ve edindiği tecrübelerle dayanan pek çok çözüm üretebiliyor. Önemli olan, kadınların bu çözüm önerilerini gerekli mercilere duyurabilmeleri, bu mercilerin ise bu sese kulak vermeye gönüllü olmasıdır.

Örgütlülük ve planlama sürecine katılım da kadınların seslerini duyurabilmeleri açısından önemlidir. Kadınların mekâna dair ihtiyaçlarını ve sorunlarını dile getirebilmeleri için örgütlü bir çalışma yapmaları, çözüm önerilerini geliştirebilecekleri, sorunlarını tartışabilecekleri platformları oluşturabilmeleri ve bu platformlarda üretilecek önerilerin plan ve politika üreticileri tarafından göz önünde bulundurulması, kadının, üretim, yeniden-üretim ve sosyal "görevleri"nin düzenlenmesini yaparken özgür olabilmesi açısından son derece önemlidir.

* Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

** Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kadın Tasarım Servisi, Emlak Sektöründe Kadınlar, İnşaat ve Tasarım Sektöründe Kadınlar

Feminist Şehircilik

Kadınların, belirgin bir yasak olmadığı durumlarda bile kamusal mekanlardan sakınmaları biçiminde kendini gösteren açık alan korkusu (agorafobi), simgesel şiddetin önemli bir göstergesidir.

Feminist hareketin altüst edici yapısının nedeni daha fazla bakımevi talebi değildir; kadınların bundan sonra herhangi bir kişiye bakmayı reddediyor olmalarıdır.

Sorun, kadınların gelir getirici etkinliklerde bulunup bulunamamaları sorunu değil, konut alanlarını salt "oturma ve tüketim bölgeleri" olarak gören kentsel mekânsal kavrayışın değişmesi sorunudur.

Büyük Kentlerde Kadınlar

Ankara'da gelir getirici bir işi olan her 7 kadından birisinin çalışma mekânı ikamet ettiği yer olan, ev.

Kadınların %42'si "komşu ziyareti ve kapı önüne çıkma dışında haftada bir veya daha az dışarı çıkıyor.

Dışarı çıkan her üç kadından birinin dışarı çıkış amacı hane içi işlerin idamesi iken, her dört kadından birinin de yakın akraba ziyareti.

Ankara'da her 10 kadından 9'u kentteki ulaşım ve dolaşım aktivitelerini toplu taşıma araçları ile ve/veya yaya olarak gerçekleştiriyor.

Alkan, Ayten (2005) Yerel Yönetimler ve Cinsiyet: Kadınların Kentte Görünmez Varlığı Ankara: Dipnot Yayınları

Yaşasın Renk! Bedri Rahmi Eyüboğlu (1911-1975) Sergisi

Bedri Rahmi Eyüboğlu, İş Sanat Kibele Galerisi'nde, 10 Nisan- 24 Mayıs 2008 tarihleri arasında düzenlenen sergiyle anıldı. Sergide Eyüboğlu'nun başta aile koleksiyonu olmak üzere, çeşitli kurum, müze ve özel koleksiyonlardan derlenen 150'ye yakın eseri yer aldı.

“Resim sanatını bir cümleyle tarif etmek zorunda olsam, renklerle düşünebilmek ve düşündürebilmek sanattır derdim” der Bedri Rahmi Eyüboğlu. Batan güneşin önündeki çınar dalları ve kuşların yarattığı kompozisyon, atölyenin akademili öğrencilerini düşündürür ona. Derste dört beş saatte anlatabileceği bir çok şeyi, bu görüntüyle dört beş dakikada anlatabileceğini düşünür. Renk – Leke – Çizgi – Benek. Resimde ağırlığı renkte görür.

Yazma motifleri üzerine araştırmalar ve denemeler yapmıştır. Yazma sanatı hakkında şöyle der: “Yazma halkın malıdır. Yazma az ve öz değerlerle yapılır. Yazma renkleri ve biçimleri hayata karıştırır. Yazma cömerttir, ele avuca sığar, işe yarar. Yazma insana ferahlık ve sevinç verir.” Sabri Berkel 1950’de Yeditepe’de yayınladığı “Bedri’nin Sergisi” yazısında sanatçının, halk sanatından, bu büyük ve tükenmez kaynaktan nasibini kana kana aldığından söz eder.

Kömür ocakları

Sergide Trabzon, İstanbulun semtleri –Beyazıt, Kızkulesi, Anadolu Hisarı, Fenerbahçe Tophane, Boğaz, Dalyan Taksim, Dolmabahçe sarayı, Haliç, Boğaz Köprüsü, Salı Pazarı, Kariye, Korupark Suadiye- Edirne, Ankara,

Bodrum Çorum İskilip, Lyon, Napoli, Stramboli, Paris gibi kent resimleri, Portreler, Otoportreler, Nüfer, Kahveler, Hanlar, Sarılı pırpır kondular gecekondular vardı.

Ressam, ressamın, heykelin, dinlenmenin resmini de yapmıştır.

Kömür Ocakları, Tekel çizimleri tekel desen, İlk geçen treni seyreden köylüler, Köylüler, Köylü kadınlar Garson, Beyaz Esire, Çoban, Mercan Usta, Anne ve Çocuk, Saz Çalan Hamam, Akademinin bahçesi, Çingene Kız, Askerlik Hatırası, Şiirli, Fotoğrafçı, Kız kaçırma, Sokak, Karadut, Misuri.

Yunus Emre, Aşık Veysel, Nasrettin Hoca, Viva Zapata, Kara Tren, Kağın Kilimli kompozisyon, Dutçu, Halay, Horon, Ana, Torun, Nallanan Öküz.

Tenis oynayanı, hacısı, Beyaz Güvercin kediler balıklar da eksik değil

‘Yarelerim göz göz oldu’ resimlerinden birisinde de resmin içine imzasının yanına yerleştirir ‘Yarelerim göz göz oldu / Doktor gözleyi gözleyi’ diye.

Oğlunun Kanadalı eşini resmettiği kuğu boyunlu kadının yanına ithaf yazısı

“Hughuett gelin / uçup gelmiş Ke-bekten / ak ellerin pırıl pırıl emekten” dizeleridir. Şiirli-Can pazarı resminde yer alan şiirde “Az ver ama candan sadaka değil/ Garibiz, yoksuluz ayıp değil a/ Görüp göreceğimiz nafaka değil” der. ‘Marifet’ te “Marifet hiç ezilmemek bu dünyada/ama bir biçimine getirip ezerlerse/Güzel kokmak/Kekik misali/lavanta çiçeği misali derken yine “Otoportre-Yalnızlığın Kadarsın” da “ Yalnızlığın kadarsın/Yalnızlığın mis kokmalı diye devam eder gider, ta ki can kuşu havalanıp, içinden gidip, karşı dama konana dek. Yazar, çizer, boyar dört nala, hiç bıkmadan, usanmadan.

* Ömer Faruk Şerifoğlu’nun hazırladığı “Bedri Rahmi Eyüboğlu Yaşasın Renk 1911-1975” sergi kataloğundan yararlanılmıştır.

Bedri Rahmi Eyüboğlu

Öğrencilik yıllarında çalışmalar yaptığı Paris’te İnsan Müzesi’nde ilkel kavimlerin sanatını inceledikten sonra güzelin yararlı, yararının güzel olabileceği fikrini benimseyen Bedri Rahmi Eyüboğlu eserlerinde bu görüşü yansıttı. Resimlerinde geleneksel halk sanatlarından seçtiği motifleri başarılı bir biçimde kullanan sanatçı yerel yaşama ilişkin gözlemlerini, yazma, kilim gibi kültürel değerlerdeki malzemeyle buluşturarak tablolarına yansıttı. Halk kaynağından beslenen sanat anlayışı ile tablolar ve gravürlerin yanısıra büyük boyutlu duvar resimleri, mozaik, seramik panolar yapan Eyüboğlu’nun bazı desenleri, ölümünden sonra Binbir Bedros (1977), Karadut (1979), Babatomiler (1979), Aşk Mektupları (4 cilt, 1999-2006) adlı kitaplarda yayımlandı.

1911 yılında Trabzon’da doğan Bedri Rahmi Eyüboğlu lisede resim öğretmenini olan Zeki Kocamemi ve ağabeyi Sabahattin Eyüboğlu’nun yönlendirmesiyle girdiği İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümü’nde Nazmi Ziya ve İbrahim Çallı’nın öğrencisi oldu. 1931’de diplomasını almadan gittiği Paris ve Londra’da resim çalışmalarını sürdürdü.

1940’lardan sonra duvar resimlerine yönelen sanatçı, 1950’de mozaik çalışmalarına başladı ve bu alanda uluslararası başarılar elde etti. 1927’de başladığı resim öğretmenliğini 1975’teki vefatına kadar İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi’nde sürdüren Eyüboğlu çok sayıda öğrenci yetiştirdi.

Sanat yaşamı boyunca onlarca ulusal ve uluslararası karma sergide yer alan ve başarılar elde eden Bedri Rahmi Eyüboğlu yurtiçinde ve yurt dışında toplam 44 kişisel sergi açtı, 200 kadar sergiye katıldı. Sanatçının, Güzel Sanatlar Akademisi Diploma Yarışmasında Üçüncülük (1933) ve Birincilik (1936) ödülleri, Birinci Devlet Resim ve Heykel Sergisinde Üçüncülük (1939), Dördüncü Devlet Resim ve Heykel Sergisi’nde İkincilik (1942), 1956’da Sao Paulo Bienali’nde Onur Madalyası, 1958’de Uluslararası Brüksel Sergisi için hazırladığı mozaik pano ile Altın Madalya Ödülü, 33. Devlet Resim ve Heykel Sergisi’nde (1972) Birincilik ödülleri bulunmaktadır. Eserleri İstanbul Resim Heykel Müzesi ile yurtiçi ve yurtdışında birçok müze ve koleksiyonda yer alan sanatçı çok sayıda mozaik duvar panosu ve kabartmaları gerçekleştirdi.

Kaynak: Sergi Basın Bülteni

Sömürgeciliğe karşı portreler

Pınar Yolaçan'ın "Meryem / Maria" sergisi 20 Mart - 4 Mayıs 2008 tarihleri arasında İstanbul'da Kazım Taşkent Sanat Galerisindeydi. Sergide, sanatçının bir yıl içinde ürettiği yirmi iki çarpıcı büyük boy fotoğraf yer aldı.

16. yüzyıl başlarında, Portekiz sömürgeciliğiyle dünyanın en büyük köle ticaretinin yapıldığı, Salvador Limanı'nın yakınında gerçekleştirdiği bu çalışmada ürettiği portreler Brezilyalı kadınlara ait. Kadınlar, yirmiyedi ile doksan yaşları arasında, değişik ve ilginç malzemelerden yapılmış kostümler içinde.

Bu kostümlerde kadife, saten gibi dokumalar yanında, işkembe, koç yumurtası, ciğer ve bazı kültürlerde "doğum gömleği" denen plasenta gibi birbirinden farklı malzemeler kullanılmış.

Sergi katalogunda yer alan söyleşide Pınar Yolaçan şunları söylüyor:

"19. yüzyıldan 20. yüzyıla geçiş döneminde "alan araştırması yapan antro-

pologlar"ın çektikleri fotoğrafları inceledim; bunların orta yaşlı beyaz adamlar tarafından "akıl" ve "kanıt" amacıyla çekilmiş oldukları bence aşikar. Bu insanların gözünde Orta Doğu ve Kuzey Afrika kadar, Bahia gibi iklimi, bitki ve hayvan örtüsü farklı olan tropik bölgeler de son derece egzotikti, o yörelerin insanlarını da egzotik buldular. Ben çalışmamda fotoğrafı, belgeleme aracı olarak kullanmıyorum. Bunun yerine, ben o kişilerle baştan sona kadar, etten kıyafet yapımından stüdyo fotoğrafı çekimine kadar, birlikte çalışıyorum. Bu çalışma insanlar hakkında, fotoğrafın amacı olarak görülen "kanıt" ve gerçek" bulmaktan çok farklı. Öte yandan resimsel bir nitelikleri de var,

bu sayede oldukça gerçekçi görünüyorlar, çünkü kompozisyonlarda organikten organik olmayana, mesela deriden kumaşa geçiş, çoğu kez belli bile olmuyor."

Sanatçı, çalışmasına "Maria (Meryem) ismini vermesini ise seçtiği modellerin çoğunun isminin gerçekten Maria olması ve bunun bölgedeki insanların geleneksel Katolik geçmişini göstermesiyle açıklıyor. Elbette, modeller klasik Meryem tasvirlerine hiç benzemiyor. Bu gerilim sömürgeciliğin dini değerleri kullanımına gönderme olarak okunabilir.

Sanatçı, Batı portre geleneğinde çoğunlukla, dini kişilerin ve belli bir sınıfa ait olan insanların portrelerinin yapıldığını, kendisinin Afrika kökenli

Brezilyalı Bahiana kadınlarını kullanarak bu geleneği tersine çevirdiğini düşünüyor.

Kendi deyimiyle "Çalılık-ların arasında çıplak, ya da Üçüncü Dünya bağlamında favellada resmedilmeyen" portreleriyle sömürgeciliğe karşı duruş da sergiliyor.

Pınar'ın Meryemleri, etten gömlekleriyle, kadını et gören sisteme karşı, birer gurur abidesi gibi, karanlık içinden bakıyor.

Pınar Yolaçan kimdir? 1981 yılında Ankara'da doğdu. Londra'da ve New York'ta Medya Sanatı ve Güzel Sanatlar okudu. Eserleri İstanbul, Paris ve Londra ve New York'ta kişisel ve grup sergilerinde yer aldı. Yolaçan *New York Times Magazine*'in "Capture the Times" yarışmasında ikinci oldu. Çalışmalarına Londra'daki National Portrait Gallery tarafından yayımlanan *The Portrait Now* kitabında yer verildi. 1997'den bu yana, çalışmaları hakkında yazılar uluslararası olarak *New York Times*, *Art in America*, *ArtReview*, *Bidoun* ve *i-D* dergilerinde yayımlandı.

Feriköy Pazarı'nda organik tarımcı bir kadın:

Çeşitlerimiz tükeniyor yakında aç kalacağız

Nurperi Sancak, avukat ve kadın hareketi aktivisti. Şu anda organik tarım yapıyor. İstanbul'un ilk ve tek organik pazarı olan Feriköy Pazarı'ndaki tezgahında mevsime göre sebze, bakliyat ve peynir satıyor. Onunla organik tarımı, biyo güvenlik yasasını kokulu gdo'lu mısırları konuştuk. . .

Pazarda ne satıyorsunuz?

Şu anda fasulye satıyorum. Ama ben enginarla organik pazara dahil oldum. Göynük'te çiftçiyim. Göynük'te yetişen sebzelerin içinde en önemlisi enginar olduğu için ben de çiftçiliğe enginar eke rek başladım.

Niçin Göynük, neler yetişiyor orada?

Benim kendi kasabam. Göynük küçük ölçekli sebze ve meyve bahçelerinin olduğu bir coğrafya eskiden şehirmiş şimdi kasaba. Fasulye memleketi, Türkiye'nin fasulyelerinin büyük bir bölümü Göynük'te yetiştirilir. Geçen yıl fasulyede kuraklık nedeniyle önemli bir düşüş yaşandı. Geleneksel çiftçiliği savunun biriyim. Yazın yaz sebzeleri kışın kış sebzeleri ekiyorum. Yazın fasulye çeşitleri, domates, patlıcan, biber, bamya ekiyorum. Yazın diktiğim taze fasulyelerin içlerinden, altı yedi çeşit kış fasulyesi yapıyorum.

Siz tarımla sonradan uğraşmaya başladınız değil mi?

Evet avukatım. Meslek hayatım ceza, basın ve aile hukuku şiddet gören kadınlar ve çocuklara ilişkin davalarla geçti.

O sıralarda toprak benden uzaktı. Toprağa niye yöneldim. Annemin memleketi olan Göynük ben doğduğumda, doğaya uygun, temiz bir coğrafyası olan bir yerdi. 70'li tarım geriledi, insanlar topraklarını bırakarak kendi

lerine daha fazla para sağlayan tavukçuluğa yöneldiler. Çevre kirlendi, dereler kirlendi, toprak kirlendi. Buğday yıkanan derelerde deterjanlar, arıtma suları birikmeye başladı.

Hayatımın geldiği bir noktada yaşadığım ve sorguladığım bazı durumlar nedeniyle İstanbul'dan uzaklaştım. Aileden özellikle annemden kalan anıları yaşatmak için Göynük'e geldim. Organik tarıma yönelmemde iki yıl önce tanıdığım ziraat mühendisi arkadaşlar, çiftçi sendikaları etkili oldu. Taklitçi biriyim. Hayatımın çeşitli zamanlarında doğru olduğuna inandığım işlere bakar, o insanları taklit ederim. Taklit ettiğim kişiler genellikle kadınlar olur. Bu

kez de Jade çiftliği sahibi Berin Ertürk önemli bir rol oynadı hayatımda. O, 10 yıl önce organik tarımı başlatan insanların içindeydi. 2006'nın 8 Mayıs'ında yedi dönüm toprağı sürüp, enginarlarımı diktim.

Ne tür tarım yapıyorsunuz, organik mi, geleneksel mi?

Ben organik tarımın geleneksel köylü tarımına aynı şey olduğunu düşünüyordum. Daha sonra edindiğim bilgilerle ikisinin birbirinden çok farklı olmadığını ama belli insanlar açısından bir farklılık taşıdığını öğrendim. Küçük çapta üretimi, çeşitliliği, yerelliği, kendi topraklarımız için mücadeleyi ve buradan çok miktarda ürünü değil

ama çeşitli ürünleri yetiştirip insanlara bunları sunmayı savunun çiftçilerin artık organik tarıma girdiklerini öğrendim. Onlarla bir onları beğendim ve bir araya geldim. Ama Türkiye'de büyük araziler kiralayarak, sertifika kuruluşlarından sertifika alıp organik tarım yapanlar da var. Bu arda genetiği değiştirilmiş organizmaların (GDO) nun da, ne kadar vahim olduğunu da öğrendim. Öğrendikçe, yakında aç kalacağız, gelecek kuşaklara aktaracak çeşidimiz bile kalmayacak bunlara karşı mücadele etmek lazım, diye düşündüm.

Çiftçiliğe başladıktan sonra bizim kasabada da durumun vahim olduğunu gördüm. Topraklar ekilmiyor, çiftçi-

lik çok bedel gerektiriyor. Tarım hiçbir biçimde devlet tarafından desteklenmediği gibi sanki bilinçli bir biçimde engelleniyor. Her şey pahalı, dışarıdan ilaçlı ve yabancı tohumlar geliyor bunlar köylüye dağıtılıyor. Köylü kazancının büyük bir kısmını bunlara ödüyor ve borçlanıyor. Sulama projeleri diye sunulan projelerde de çiftçiye yine belli şirketler işaret ediliyor. Bu borçlandırma sistemi bilemiyorum ne kadar sürer. Bakınız Ziraat Bankasının özleştirilmesi söz konusu.

Küçük tarımla uğraşanları vuruyor daha ziyade bu politikalar değil mi?

Evet, herhalde birkaç sene içinde Türkiye'de 100 dönümün altındaki çiftçilere kredi bile verilmeyecek, tarımdaki şirketleşme, almış başını gidiyor. Büyük ölçekli tarım yaparak ülkemizin karnını doyurabiliriz söylemleri var. Bu AB politikaları ile de destekleniyor. Kirli tarıma odaklı ürün üreten büyük ölçekli tarım yapan kuruluşlar her yanı sardı.

Emek de ucuz, tarımsal emeğin büyük bir bölümünü kadın oluşturuyor. Güneydoğu'dan Kürt kadın tarım emekçileri yaz aylarında Adana'nın pamuk tarlalarına, Orta Anadolu'ya çapaya hatta Yunan adalarına bile gidiyorlar.

İki türlü tarım var. Zehirli tarım, temiz tarım. Benim aradığım yer eski küçük köylü tarımı, yerellik, çeşitlilik temiz toprak, temiz su bu gayretle çalışan adına organik denen tarımı yapan çiftçiler az. Neden az, çünkü dönen bedel ve emeğin gücü çok pahalı yetiştirdikleri değerli ürünler pazara girmiyor, hale girilmiyor.

Küçüklerin hepsi temiz tarım mı yapıyor?

Temiz tarımın içinde büyükler ve küçükler var. Büyükler bizde yetiştirilen ürünleri sertifikalı kuruluşları vasıtasıyla da büyük çapta üretip, Almanya ve bütün Avrupa'ya yollayanlar. Ayrıca yerel üreticiye ürün ısmarlayarak, kendi iç piyasamıza sunanlar da var,

bunlar büyük marketlerin reyonlarında bulunuyor. Bu ürünlerin organikliği konusunda şüphelerim var. Çünkü biz her şeyin iyisini dışarı yollarız.

Organik ürün sertifikası nedir?

Benim de sertifikam var, bir sertifika kuruluşuna başvurduğum aldım. Benim gönlüm şunu istiyor, Türkiye'nin sertifika kuruluşları paralı sertifika kuruluşları olmasın. Türkiye'deki Ziraat Odaları, çiftçi sendikaları, tek tek çiftçiler, o yörenin insanlarından oluşan bir yapı olsun, bunlar sertifika versinler. Çünkü temiz tarımın garantisi ancak budur.

Geçen sene İstanbul'da Avrupa'dan da organik tarım yapan kuruluşların ve çiftçilerin katıldığı bir Tohum Çalıştayı oldu, tüm bunlar masaya yatırıldı. İspanya, Almanya, Fransa'dan gelen köylü önderleri ve çiftçi önderleri de sertifika sistemini eleştirdiler. Ama bunların dışında daha acil sorunlarımız var. Eğer küçük organik bir çiftçiyse ürünlerini pazarlamak gibi bir sorunun var. Türkiye'deki ilk organik pazarın İstanbul'da Feriköy'de açılması haftada bir ürünlerimizi uygun fiyatla getiriyor olmamız büyük bir şey. Pazarın başarılı olmasını diğer semtlerde de kurulmasını istiyoruz. Yerel yönetimler ilgilenebilir. Kadıköy Belediyesi de bir yer vereceğini söylemişti hala bir haber çıkmadı.

Şu küçücük pazar bile İstanbul'un değişik semtlerinden pek çok insanı buraya getiriyor. Sağlığı hakkında kaygı duyanlar, yaşlısı, hastası, çocuğu olanlar sağlıklı ürün tüketmek isteyenler, neler yediğimiz hakkında fikri olan buraya geliyorlar. Diğerleri de plastik domates ve biber yiyorlar. Türkiye şu anda hibrit tohum cennetidir. Genetiği değiştirilmiş ürünlerin Türkiye'ye gelişi o kadar kolay ki. Dünya'da GDO'lu ürünleri gösteren bir harita vardır. Bu ürünlerden nerede varsa orada kırmızı ışık yanar. Türkiye'nin haritası ışıltı ışıltıdır. Bu

ışıkların söndürülmesi lazım. Latin Amerika'dan milyonlarca ton mısır ithal edildi. Biyo güvenlik yasaları olmadığı için başbakanın tarım bakanının imzasıyla girdiler. Artık her köşe başında karton bardaklar içinde mis kokulu mısırlar satılıyor. Cumhurbaşkanı'nın oğlunun bile mısır ithal şirketi var.

Enginarla başladınız işe biraz o süreci anlatır mısınız?

Enginar ekim o yaz bizzat çok çok çalıştım. Fideleri aldım, enginaları diktik. Bu süreçte Berin'in çok desteğini gördüm. Enginarlar tuttu, keçi gübresi en iyi gübreymiş, onu öğrendim. Organik tarımda bir döngü vardır. Birinin çıktısını diğer ürünlerin girdisi olarak kullanırsın. Keçi alayım dedim. Ağustos ayında Zanen keçileri aldım, bu keçiler hareket etmiyorlar. Devlet 2001 yılında İsviçre'den getirmiş. Türkiye'de yerli keçi ırkını yok etmeye çalışıyorlar. Aklıma yatmadı yerli keçi istedim bir köyden 45 tane yerli keçi aldık.

Gübre sorunu çözüldü, ayrıca süt vermeye de başladı-

lar. Bu yıl peynir yaptım, keçi peyniri.

Kadın olarak organik tarımla uğraşmak nasıl bir şey?

Sürekli doğurmak gibi, ben anneyim, kocaman bir oğlum, büyümekte olan kızım var. Her ürünümde yeniden doğuyor gibi hissediyorum. Ne ektiysem çıktı. Yüz tane müşterim var, çoğu kadın. Keçi peynirinden numune getirdim, belki seneye küçük bir mandıra yaparız kadınlarla. Doğadan vahşi toplamaya başladım. Organik tarımın gereklerinden, doğanın sunduğu şeyleri mevsime göre topluyorsun, çocuklar ve yaşlılar, topluyorlar genellikle onlar da para kazanıyorlar. Kuşburnu çakal eriği, ahlat çok iyi oluyor. Getiriyorum buraya satıyorum.

Organik çiftlik gibi büyük yerler bana yabancı benimki bir imece evi. Temiz vadi mi de istiyorum ki insanlar gelsin kalsın, ekim, biçtim. Çocukları, yaşlıları birleştiren bir şeyler yaparım belki. Küba'daki gibi oksijen solur, birbirimize destek olarak daha çok yaşarız...

Evli kadının hakları

Bu sayımızda Medeni Kanunda yer alan ve kadın haklarına ilişkin düzenlemelerden olan, evlenme ve evlilik konusuna değineceğiz.

Evlenmenin esasları, Türk Medeni Kanunu'nda ve Evlendirme Yönetmeliği'nde düzenlenmiştir.

Evlenme, farklı cinsiyetteki iki kişinin sürekli bir yaşam ortaklığı kurmak üzere sözleşme ile oluşturdukları birlikteliktir. Evlenme ile kurulan bu birliktelik, ölüm veya boşanma ile sona erer.

Evlenme Yaşı

Evlenme sözleşmesi yapabilmek için kadın veya erkek 17 yaşını doldurmalıdır. Evlenme yaşını doldurmadan yapılan evlilik yok hükmündedir.

Bu yaş sınırlaması ile ailelerin 17 yaşın altında olan küçükleri zorla evlendirmeleri engellenmiştir. Ancak 18 yaşını doldurmayanların hukuki işlem yapma ehliyetleri olmadığından, 17 yaşını doldurmuş olanlar ancak ana babasının veya vasisinin yazılı izniyle evlenebilirler. Bu yüzden evlenecek olanların özgür iradeleri ile karar verebilmeleri için evlenme yaşının 18'e yükseltilmesi daha uygun olacaktır.

Yargıç, olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple 16 yaşını doldurmuş olan kadın veya erkeğin evlenmesine izin verebilir. Yargıç kararını verirken, kişilerin evlilik için gerekli ruhsal ve bedensel olgunluğa sahip olup olmadıklarını göz önüne alır.

Evlenme Engelleri

Medeni Kanuna göre,

* Ayırt etme gücüne sahip olmayanlar evlenemez. Kısıtlılar ise

yasal temsilcinin izniyle evlenebilir.

* Hısımlık bağı olanlar, evlat edilen ile evlatlık evlenemez.

* Önceki evliliğin sona erdiğini ispat edemeyenler; gaiplik durumunda evliliğin feshine dair mahkeme kararı almayanlar evlenemez.

* Evlilik sona ermişse, kadın, evliliğin sona ermesinden başlayarak 300 gün geçmedikçe evlenemez. Doğurmakla bu süre biter. Kadının önceki evliliğinden gebe olmadığının anlaşılması veya evliliği sona eren eşlerin yeniden birbiriyle evlenmek istemeleri halinde mahkeme bu süreyi kaldırır

* Akıl hastaları, evlenmelerinde tıbbi sakınca bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporuyla anlaşılmadıkça evlenemezler.

* Evlenmeye engel hastalığının bulunmadığını, resmi sağlık raporu ile belgelendirmeyenler evlenemezler.

Evlenme Başvurusu ve Töreni

Birbiriyle evlenecek kadın ve erkek, taraflardan birinin oturduğu yerdeki evlendirme memurluğuna, köyde oturuyorsa köy muhtarına nüfus cüzdanı ve sağlık raporu ile başvururlar. Evlendirme memuru evlenme koşullarının varlığını tespit ederse, evleneceklerle evlenme gün ve saatini bildirir veya isterlerse evlenme izin belgesi verir. Evlenme izin belgesi, verildiği tarihten itibaren 6 ay geçerli olup, herhangi bir evlendirme memuru önünde evlenebilme hakkı verir.

Nikâh, belediye başkanı veya onun bu işle görevlendirdiği vekili tarafından, köylerde ise muhtar tarafından kıyılır. Evlendirme memuru, tanıkların önünde kadın ve erkekten her birine ayrı ayrı birbiriyle evlenmek isteyip istemediklerini sorar. Evlenme, her birinin olumlu sözlü yanıtlarını verdikleri anda gerçekleşir. Hiç kimse zorla evlendirilemez. Zorlandığı durumda, savcılığa suç duyurusunda bulunulabilir.

Evlenmenin yapılacağı sırada taraflardan biri iradesini serbestçe açıklamasını engelleyici ruh hali içinde ise evlendirme memuru evlenmeyi erteleyebilir.

Sağır ve dilsizler, işaretlerle yanıt verebilirler. Evlendirme memuru gerek görürse, işaretlerden anlayan bir kişinin aracılığını da isteyebilir.

Evlendirme memuru, evlenme töreni biter bitmez eşlere bir aile cüzdanı verir. Medeni Kanunda, dini törene ilişkin düzenlemeye de yer verilmiş olup, aile cüzdanı gösterilmeden dini törenin yapılamayacağı belirtilmektedir. Aksi davranış Türk Ceza Yasasına göre suç teşkil etmektedir. Evlenmenin geçerli olması, dini törenin yapılmasına bağlı değildir. Dini nikâh, kadına yasalar karşısında herhangi bir hak tanımamaktadır. Kadın, eşinden ayrıldığı takdirde nafaka talep edemez, mirasta pay sahibi olamaz.

Başlık Parası ve Çeyiz

Medeni Yasa'da yer almayan, ancak eski bir adet olan başlık parası erkeğin evleneceği kadının ailesine ödediği bir paradır. Yasal olmadığından bu konudaki anlaşmaların hiç bir geçerliliği bulunmamaktadır. Çeyizle ilgili de herhangi bir yasal düzenleme yoktur. Ancak kadın getirdiği eşyayı kanıtlaması halinde ayrılırken bu mallarını geri alabilir. İspat için faturalar, belgeler veya tanık gerekir. Yargıtay kararlarında, geleneklerin icap ettirdiği şekilde çeyiz olarak adlandırılan takı ve eşyaların kadına ait olduğu kabul edilmektedir. Evlilik sırasında kadına hediye edilenler kadına aittir. Dava yoluyla dahi kadından geri alınamaz.

Kadının Soyadı

Kadın evlenmekle kocasının soyadını alır. Ancak evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuruyla kocasının soyadının önünde önceki soyadını da kullanabilir.

Evliliğin Yönetimi ve İş Seçimi

Eşler birlikte yaşamak, birbirlerini sadık kalmak ve yardımcı olmak zorundadırlar. Aile reisi kavramı, Medeni Kanun'dan kaldırılmış olup evlilik birliğini eşlerin beraberce yönetecekleri hükmüne yer verilmiştir. Eşler oturulacak evin seçiminde ve evlilik birliğinin yönetiminde beraberce hak sahibidirler. Evlilik birliğinin giderlerine eşler güçleri oranında emek ve mal varlıkları ile katılırlar.

Kadının kocası lehine borç altına girmesine ilişkin işlemleri yapmasını

hakimin iznine tabi tutan hüküm de yasadaki kaldırılmıştır. Eşler, mali sorumluluğu birlikte taşımaktadırlar. Eşlerden her biri, kendi borçlarından dolayı 3. kişilere karşı bütün malvarlığıyla sorumludur.

Medeni Kanunda, kadının çalışmasının kocasının iznine tabi olacağına dair hükmün Anayasa Mahkemesince iptali üzerine yapılan değişiklikler, eşlerden her birinin, meslek veya iş seçiminde diğerinin iznini almak zorunda olmadığı ancak, meslek ve iş seçiminde ve bunların yürütülmesinde evlilik birliğinin huzur ve yararının göz önünde tutulacağına ilişkin düzenleme yapılmıştır.

Geçersiz Olan Evlenmeler

Aşağıdaki hallerde evlenme hükümsüzdür, iptal edilir;

- * Eşlerden birinin evlenme sırasında evli olması,
- * Eşlerden birinin evlenme sırasında sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun bulunması,
- * Eşlerden birinde evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı bulunması,
- * Eşler arasında evlenmeye engel olacak derecede hısımlığın bulunması.

Bu durumlarda, Cumhuriyet savcısı tarafından re'sen veya ilgisi olan herkes tarafından dava açılır. .

Evliliğin İptali Davaları

* Evlenme sırasında geçici bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun olan eş, evlenmenin iptalini dava edebilir.

* Evlenmeyi hiç istemediği veya evlendiği kişiyle evlenmeyi düşünmediği halde yanılarak bu evlenmeye razı olmuş,

* Eşinde bulunmaması, onunla birlikte yaşamayı kendisi için çekilmez bir duruma sokacak derecede önemli bir nitelikte yanılarak evlenmiş,

* Eşinin namus ve onuru hakkında doğrudan doğruya onun tarafından veya onun bilgisi altında bir başkası tarafından aldatılarak evlenmeye razı olmuş,

* Davacının veya altsoyunun sağlığı için ağır tehlike oluşturan bir hastalık kendisinden gizlenmiş,

* Kendisinin veya yakınlarından

birinin hayatı, sağlığı veya namus ve onuruna yönelik pek yakın ve ağır bir tehlike ile korkutularak evlenmeye razı edilmiş, eş evlenmenin iptalini dava edebilir.

Yukarıdaki sebeplerle evliliğin iptali davası açma hakkı, iptal sebebinin öğrenildiği veya korkunun etkisinin ortadan kalktığı tarihten başlayarak 6 ay ve herhalde evlenmenin üzerinden 5 yıl geçmekle düşer.

Küçük veya kısıtlı, yasal temsilcisinin izni olmadan evlenirse, izni alınmayan yasal temsilci evlenmenin iptalini dava edebilir. Bu suretle evlenen kimse sonradan 18 yaşını doldurmak suretiyle ergin olur, kısıtlı olmaktan çıkar veya eş gebe kalırsa evlenmenin iptaline karar verilemez.

Evliliğin İptalini Gerektirmeyen Haller

* Kadının bekleme süresi bitmeden evlenmesi,

* Evlendirmeye yetkili memur önünde yapılmış olan bir evliliğin, yasanın diğer şekil kurallarına uyulmaması sebebiyle, evliliğin iptaline karar verilemez.

Geçersiz bir evlilik ancak hakimin kararıyla sona erer ve hakimin kararına kadar geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurur. Mahkemece geçersizliğine karar verilen bir evlilikten doğan çocuklar, ana ve baba iyi niyetli olmasalar bile evlilik içinde doğmuş sayılırlar. Çocuklar ile ana ve baba arasındaki ilişkilere boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır. Evlenmenin geçersizliğine karar verilirse, evlenirken iyi niyetli bulunan eş bu evlenme ile kazanmış olduğu kişisel durumunu korur. Eşler arasındaki mal rejiminin tasfiyesi, tazminat, nafaka ve soyadı hakkında boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır. Evlenmenin geçersizliğini dava etme hakkı mirasçılara geçmez, ancak mirasçılar açılmış olan bir davayı sürdürebilirler. Dava sonucunda evlenme sırasında iyi niyetli olmadığı anlaşılan sağ kalan eş, yasal mirasçı olamayacağı gibi, daha önce yapılmış olan ölüme bağlı tasarruflarla kendisine sağlanan hakları da kaybeder.

Mutlu beraberlikler dileğiyle...

Hastaların ayakta kalması için kemik iliği bankasının yaşatılması lazım

Sibel Ateş Yengin

Çok sevdiğiniz bir yakınınız, eşiniz ya da çocuğunuz bir gün lösemi hastası olursa ne yaparsınız? Ateş düştüğü yeri yakarmış. Bugün duyarlı olmazsak yarın bizim için belki de çok geç olacaktır. Hastalarımız içinse yarın belki de hiç olmayacaktır . . .

Ailesinden uygun ilik bulamayan kan kanseri ve lösemi hastalarının, yani yaşamın kıyısına gelmiş insanların tek umudu Kemik İliği Bankası zor günler geçiriyor. Yeterli verici bulunamadığı için hayatını kaybeden hasta sayısı 723. Donör (verici) sayısı az, test ücretleri karşılanamıyor, ilik bekleyen birçok hastaya ilik bulunamıyor; daha da önemlisi Kemik İliği Bankamız, bunları sağlayamadığı için Dünya Kemik İliği Bankası'ndaki öncelikli üye imkânlarını kaybetme aşamasına gelmiş durumda. Bu konuda acilen harekete geçilmelidir. Bu sorunlar hakkında Kemik İliği Bankası Koordinatörü **Doç. Dr. Sarper Diler**'le görüştük.

Kemik iliği nedir?

Kemik iliği, kanda dolaşan hücrelerimizin ana hücreleridir. Kandaki hücreler, yani alyuvarlar, akyuvarlar (lökositler), trombositler kemik iliği hücreleri tarafından üretiliyor. Eğer kemik iliği hücrelerinin çalışmasında sorunlar yaşanırsa ciddi hastalıklarla karşı karşıya kalırız. Akyuvarlar eksik ya da fazla olduğunda

bağışıklık sistemimiz zayıflar, hatta devre dışı kalıp en ufak bir mikrop vücuda girdiğinde direnemez, böylece hastalanır veya ölebiliriz. Alyuvarlar (eritrositler) eksik olunca da anemi (kansızlık) ortaya çıkar ki, bunun ileri düzeyi yine ölüme neden olabilir. Trombosit azlığı durumundaysa pıhtı oluşumunda aksaklıklar meydana gelir ve bir yerimiz kanadığında kanama durmaz, trombosit çokluğunda ise kan pıhtısı, kalp ya da beyin damarlarını tıкаяıp, kalp krizi yada felç ile sonlanabilir.

Peki genetik faktörler dışında, neden bu hastalıklarla karşı karşıya kalıyoruz?

Sanayileştik; soluduğumuz hava temiz değil, içtiğimiz sularla ilgili soru işaretleri var, yüksek gerilim hatları, elektromanyetik dalgalar çok yakınımızda ve bedenimizi etkiliyor. Sebze ve meyvelerdeki hormonların ne kadar kanserojen içerdiğini bilmiyoruz. Çernobil'i biliyoruz ama bilmediğimiz başka küçük çaplı Çernobiller de var ve bunların etkilerini bilemiyoruz. Karadeniz'de bugün neredeyse her evde bir

kanserlinin olduğu haberlerini alıyoruz. Bütün bunlar kemik iliği kanserinin, lösemnin inanılmaz derecede artmasına neden oluyor. Eskiden lösemi, çoğunlukla çocuklarda görülürken şu anda bize başvuran hastaların % 60'ı çocuk, % 40'ı erişkin. Dünya Sağlık Örgütü'nün bir raporunda önümüzdeki on sene içinde kanser vakalarının %325 artacağı, bundan gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerin daha fazla etkileneceği belirtiliyor.

Hangi hastalıklarda kemik iliğine ihtiyaç duyuluyor?

Kan hastalıklarında; anemilerde, kan kanserlerinde ve lösemilerde. Ayrıca metabolik hastalıklarda, aşırı radyasyona maruz kalmaktan kaynaklanan radyasyon zehirlenmelerinde, bazı genetik hastalıklarda, bazı böbrek tümörlerinde ve göğüs kanserlerinde kemik iliği naklini alternatif bir tedavi olarak görüyoruz. Kemik iliği nakliyle tedavi edilen hastalıkların sayısı ve türleri de gün geçtikçe artmakta.

Peki bütün bu hastalıklarda herkese kemik iliği nakli mi yapılıyor?

Öncelikli olan ilaç tedavisi, yani kemoterapidir. Bundan yarar görülmezse kemik iliği nakli aklımıza gelir. Nakil için önce birinci dereceden akrabalar, kardeşler araştırılır. Eğer bu araştırmada uygun gen grubu bulunamazsa, kemik iliği bankalarından, hastanın tanımadığı bir gönüllüden kemik iliği bulmaya çalışarak hastayı hayata döndürmeye çalışırız.

Tedavilerde kemik iliği naklinin başarı yüzdesi nedir?

Bundan 25 sene evvel parmakla sayılır derecede kemik iliği nakli yapılırken geçen sene dünyada 12 bin kadar hasta aile dışı kemik iliği nakliyle yaşama döndürüldü. Amerika'da ilk zamanlar başarı oranı yüzde 2-2,5 olarak veriliyordu. Bugün artık yüzde 15 ila 60 arasında bir başarı oranı söz konusu. Yüzde 15'lik başarı oranının düşük olduğunu ve bu orandaki bir tedavinin ülkemiz için lüks olduğunu söyleyenler var. Onlara şunu sormak isterim: Bu oran yüzde 1 dahi olsa, kendileri ya da sevdiklerinin böyle bir rahatsızlıkla karşı karşıya kalması durumunda bu şans kullanmazlar mıydı?

Önümüzdeki yıllarda ülkemizde ilik nakli yapılması beklenen hasta oranı nedir?

Cumhuriyet'in 100. yılında 5 milyon yeni kanserli bekleniyor dersem olayın büyüklüğü ve ciddiyeti anlaşılır sanırım. İlerleyen zamanda tedavilerden sonuç alınamaması halinde diğer hastalıklarla birlikte en az 10-15 bin kişilik bir aday kitlesi söz konusu. Buna kanser hastalarının sayısında beklenen artış da eklenince manzara daha ürkütücü olacak. Bu tabloyu gören Almanya ve Amerika gibi milyonlarca vericiye sahip ülkeler milyonlarca dolar bütçe ayırıp verici sayılarını artırmaya çalışıyorlar. Bir şekilde geleceklere yatırım yapıyorlar.

Dünyadaki ilik nakli başarı oranlarını Türkiye'dekilerle karşılaştırabilir miyiz?

Dünya standartlarına uygun bir başarı oranına sahibiz. Bugün böyle bir nakli yapabilecek 8 merkezimiz var. Bu merkezler özellikle akraba dışı nakillerin yapılabilmesi için yeterince desteklenmiyor. İşin bir de ekonomik boyutu var. Yurt dışında kemik iliği nakli yaptırmanın 200 bin dolarla 1 milyon dolar arasında maliyeti var. Türkiye'de ise ortalama 50-60 bin dolara yapmak mümkün. Bütün bu üst düzey çabalara rağmen ABD'de 86 Avrupa'da 81'i kurtarıyor, Türk hastaların ancak 100'de biri kurtarıyor.

Kemik iliği bankasının şu anki durumu nedir ?

1998'de kuruldu. Şu anda Kemik İliği Bankası İst. Tıp Fakültesi Tıbbî Biyoloji Ana Bilim Dalı içerisinde küçük bir yerde bulunuyor. Bu bölümün laboratuvarlarını kullanıyoruz. Bu laboratuvar her türlü nakil ve diğer hastalıklar için de rutin olarak çalışan bir yer. Ama bu çalışmalara kemik iliği bankasının çalışmalarını da yükleyince sistem tıkanıyor. 2006 yılında yeni başvuran hasta sayısı 392. 1999'dan beri ise başvuru sayısı 2010 olmuş, 723'ü yeterli banka olmadığı için ölmüştür. 1287'si hâlâ bekliyor ve zamanla yarıyorlar. Bankanın aktiviteleri tüm yetersizliklere karşı arttı. 2003'de 1, 2004'de 2, 2005'de 6 nakli organize eden kemik iliği bankası 2006'da 378 kişiye uygun ilik adayı buldu ancak bunlardan 20 kişiye ilik nakli yapılabildi. Akdeniz, Gazi Üniversitesi, Yeditepe ve Ankara Üniversitesi'ndeki hastalara sağlanan ilığın yanı sıra, kordon kanı da önemli bir kaynak oldu.

Yeterli verici var mı peki?

Olması gerekenden çok ama çok gerideyiz. Dünya Kemik İliği Bankası'nın öngörüsüne göre Türkiye'de 150 ila 300 bin vericinin olması gerekiyor. Zira 550 bin nüfusu olan Güney Kıbrıs'ta 114 bin verici var. Yaklaşık 250 milyon nüfuslu ABD'de 4,5 milyon, Almanya'da ise 2 milyon verici var. Genetik olarak bu vericilerden faydalanmamız o toplumlara genetik olarak uzak olmamız nedeniyle pek mümkün değil, çünkü uygunluk oranı çok düşük. Dolayısıyla bu toprağın insanları yine bu topraklarda yetişen hastalara şifa olacaktır. Ama yeterli sayıda vericimiz olmadığı için ilik bulamadığımız birçok vakamız oluyor.

Yeterince donör bulunamamasının sebebi nedir?

Yetkililerin işin önemini anlaması gerekiyor. Gönüllü verici sayısını artırmamız bize başvuruların yapılmasıyla mümkün. Bir gönüllünün kayıt olması çok kolay; bir tüp kan verecek ve rıza formunu okuyup, anlayıp, imzalayacak. Ama bu andan sonra 50 ila 70 avro arasında bir test ücreti gerekiyor. Bunu gönüllülerden isteyemiyoruz. Bunun için bir fonumuzun olması şart. Ayrıca sadece kemik iliği bankası için çalışacak laboratuvarlarımızın olması lâzım. Yurt dışından ileri düzeyde bir çalışma istendiğinde yetiştiremiyoruz ve Dünya Kemik İliği Bankası toplantılarında çok kötü durumlara da düşüyoruz.

Dünya Kemik İliği Bankası, Türkiye gibi verimsiz çalışan bankalar için özel bir düzenleme de getiriyor...

Evet, iki sene önce, Dünya Donör Birliği akreditasyon kriterlerini açıkladı ve bunun

için kontrollere de başlayacak. Ama biz şu an maalesef bu kriterleri karşılayamıyoruz. Bahsettiğim eksiklikler nedeniyle de, bizi kapatamasa da, iyi çalışmayan ülkeler arasında dünyaya duyuracaktır. Sonuçta diğer ülkeler de sizinle çalışmak istemezler. Kemik iliği talebinizi kabul etmediklerini söylemezler belki, ama öncelikli olarak değerlendirmeye almazlar.

Bu sorunlar için size hangi kurumlar, nasıl yardımcı olabilir?

Dünya Kemik İliği Donör Federasyonunun Türkiye'den istediği kriterleri yerine getirme konusunda İstanbul Valiliği, İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü yazılı olarak taahhüt verdi. Bu sayede İstanbul Valiliğine bağlı, bakanlık denetiminde bir merkez kurularak birçok hastaya hayat verileceği gerçeği, Dünya Kemik İliği Donör Federasyonuna resmi olarak bildirildi ve bu üye bankalarca takdirle karşılandı. Fatih Belediyesi sınırları içerisinde kemik iliği bankasına verilecek olan yerle ilgili İl Sağlık Müdürlüğü ile Fatih Belediyesi yazışıyor. Ancak verilen yerle ilgili bir gelişme henüz yok. Dünya Kemik İliği Donör Federasyonu'ndan ek süre istenebilir ama bunun için bir girişim de bulunmanız lazım. Aksi takdirde zaten bu konuda güven sağlamak imkansız. Bu olmadan duyarlı vatandaşlarımızın başvurularını maalesef kabul edemiyoruz, çok kısa zamanda bir sivil toplum hareketini sizlerle paylaşabileceğimizi umuyoruz. Bu

da ancak kemik iliği bankası bir tüzel kişiliğe kavuşunca gerçekleşebilecek sorunların en kısa sürede aşılabileceğini umuyoruz. Böyle bir sivil toplum hareketine işadamlarından sporcusuna, sanatçısından devlet büyüklerine ve sokaktaki vatandaştan diğer sivil toplum kuruluşlarına kadar herkesin destek vermesini hastalarımız adına yürekten istiyoruz. Ayrıca, Devlet desteği arkamızda olursa sponsorlar ve uluslararası fonlar bulmak da kolaylaşacaktır. Ayrıca bütün toplum da olaya daha güvenle bakacaktır.

Son olarak neler söylemek istersiniz?

Dünya Kemik İliği Bankası'na Akreditasyon için çok az zamanımız var ve biz artık kaybedilen hastaların vebalini üstümüze almak istemiyoruz. Bir annenin sözlerini hiç unutmuyorum: "Sizler eksiklikler içinde Türkiye'den ve dünyadan donör bulmak için çalışıyorsunuz. İyi niyetle çalışmanız yetmiyor, çocuğumun hastalığı hızla ilerliyor. Ya dört-dörtlük çalışın, ya da hiç çalışmayın, bankayı kapatın ve biz yurtdışına gidelim; çünkü bizim kaybedecek vaktimiz yok..." Son olarak bu söyleyişi okumakla kalmayıp bu konuyu bize yardımcı olabileceğini düşündüğünüz birileriyle tartışınız. Bizler kemik iliği bankası olarak çok zor günler geçiriyoruz ve desteğinize ihtiyacımız var. Kemik iliği bankasının ayakta kalması daha çok hastanın hayatta kalması demektir.

Kemik iliği bankasına nasıl gönüllü verici olunur? İlik nasıl veriliyor?

Kalp hastası olmayan, geçmişte kanser tedavisi görmemiş, kanla bulaşan hepatit, AIDS gibi hastalığı olmayan 18-55 yaşları arasındaki herkes gönüllü vericimiz olabilir. Başvuruda, sizden gönüllü olduğunuzu belirten bir form doldurmanız isteniyor. Sonra küçük bir tüp kan analiz için alınıyor. Kemik iliği vericisi olmakla siz kanun karşısında illa kemik iliği alınacak duruma düşmüyorsunuz. Hukuki bir yaptırım yok. Baştan iyi düşünüp karar vermek lazım. Gönüllülüğün vazgeçme hakkınız her zaman saklı kalıyor ve kişisel bilgileriniz güvenli bir sistemde tutulup kimseye verilmiyor. Genetik kodunuz (doku tipiniz) bir gün sonra ya da yıllar sonra bir hastaya uyum gösterdiğinde tekrar sizi arayıp bilgilendiriyoruz, ileri tetkiklerinizi yapıyoruz sonra sizi geniş bir sağlık taramasından geçiriyoruz. Ve sıra ilik vermenize geliyor. Bu işlem de gelişen teknoloji sayesinde çok basit ve size bir zararı yok. Kan vermek kadar basit bir işlem artık. İlik alımı için basit bir aşılama işlemi yapılıyor. Daha sonra kan bağışi gibi kolunuzdan kan alınıp filtre ediliyor. Kanınızdan toplanan kemik iliği hücreleri hastaya naklediliyor. Dünya Kemik İliği Donör Federasyonunun (WMDA), tüm dünyadaki kemik iliği bankalarını standardize etmek için öngördüğü akreditasyon kriterleri: Ayrı bir birim-merkez oluşturulması, testlerini yapabilecek bir laboratuvar ve donanımına sahip olması, kendine ait çalışanları ve kendine ait bir bütçe olması...

Mutfağımızın sağlıklı ve lezzetli yabanisi: Semizotu

Kır hayatının beslenme alışkanlığı açısından şehir hayatına göre daha sağlıklı olduğu her zaman dile getirilir. Bunun bilinen sebeplerinden bir tanesi de kırsal kesimde yaşayan insanların yabani otları sofralarından eksik etmemeleri. Tarlalardan toplanıp lezzetli yemeklere dönüşen semizotu, bugünlerde şehirli insanların da ilgi alanına girmiş durumda. Sebebi ise basit: hem ucuz, hem lezzetli, hem de sağlığa sayısız faydası var.

Kıymalı Semizotu Yemeği

Malzemeler: Bir demet semizotu, 300 gr dana kıyma, bir çay bardağı pirinç, bir adet kuru soğan, 2 adet domates, tuz

Hazırlanışı: Kıymayı ve soğanı zeytinyağında kavurun. Soğanlar iyice öldükten sonra yıkanıp ince ince doğranmış semizotunu ekleyin. Birkaç dakika karıştırdıktan sonra soyulmuş ve küp şeklinde doğranmış domatesleri ve pirinci ekleyin. Bir bardak su ve tuz ekleyin. Yemeği sulu tercih ederseniz su miktarını arttırabilirsiniz. Pirinçler piştiğinde (yaklaşık on dakika sonra) yemeğiniz hazır. Afiyet olsun.

Peynirli Semizotu Salatası

Malzemeler: Yarım demet semizotu, bir adet kuru soğan, 2 adet domates, 200 gr yağsız beyaz peynir, zeytinyağı, tuz, limon, sumak

Yapılışı: Soğanı halka şeklinde doğrayıp tuz ve sumakla ovalayın. Semizotunu iyice yıkayıp ince ince, domatesi de küp şeklinde doğrayın. Peyniri elinizle parçalara ayırın. Son olarak tüm malzemeleri karıştırdıktan sonra zeytinyağı, limon ve tuzu ekleyip tekrar karıştırın. Salatanız hazır, afiyet olsun.

Yoğurtlu Sarımsaklı Semizotu

Malzemeler: Yarım demet semizotu, bir diş sarımsak, bir kase yoğurt, tuz

Yapılışı: Sarımsağı soyduktan sonra havanda dövün. Yoğurdu iyice çırpın. Sarımsağı ekleyin. Semizotunun yapraklarını saplarından ayırın ve yoğurtlu sarımsakla karıştırın. İsteğe göre tuz ekleyin. Dilerseniz semizotunu saplarıyla birlikte doğrayarak da kullanabilirsiniz. Afiyet olsun.

ÇAY SAATİ ÇİLEKLİ MUHALLEBİ

Malzemeler: Yarım litre süt, 3 yemek kaşığı pirinç unu, 100 gr toz şeker, 250 gr çilek, 1 paket vanilya

Yapılışı: Çilekleri iyice yıkayıp saplarını ayıkladıktan sonra küçük küçük doğrayın. Pirinç ununu sütle içine ekleyip iyice çırpıttıktan sonra sürekli karıştırarak kısık ateşte kaynatmaya bırakın. Kaynamadan hemen önce toz şekerle vanilyayı ekleyip iyice karıştırın. Kaynamaya başladıktan sonra çilekleri ekleyip kısık ateşte karıştırmaya devam edin. Beş dakika kaynattıktan sonra kaselere koyun. Soğuyunca üzerine çilek koyup servis yapabilirsiniz. Afiyet olsun.

Semizotu'nun Beslenme Açısından Yararları

Kökene Ortadoğu ve Hindista'a dayanan ve Latince adı **Portulaca oleracea** olan semizotunun uzmanlar tarafından açıklanan yararlarından bazıları şöyle:

- ✿ A, C ve E vitaminleri ve kalsiyum, potasyum tuzları, fosfor, mangan ve demir bakımından zengindir.
- ✿ Omega 3 yağ asitleri içerir.
- ✿ Antiasit özelliğiyle mide ve bağırsak

yanmalarını azaltır.

- ✿ İdrar söktürücü ve kanı temizleyici özelliği vardır.
- ✿ Beyin yorgunluğunu önler, uyku düzenine yardımcı olur.
- ✿ Bağırsak tembelliğini ve kabızlığı önler.
- ✿ Böbrek taşı ve kumunu döker.
- ✿ Kilo vermeyi kolaylaştırır.

1 Mayıs, şehir kaçkınları ve eril huzursuzluk

Mayıs çok sıcak başladı. Sendikaların 1 Mayıs'ı Taksim'de kutlama kararı alması, işçi sınıfı ve tüm emekçiler açısından önemli bir adımdı.

17 yaşından beri 1 Mayıs kutlamalarını kaçırmam. Bu yıl da yine toplantı yeri olan Şişli'deydik. AKP Hükümeti'nin niyeti belli idi zaten. 1 Mayıs'ı emekçilerin istedikleri biçimde kutlamasına asla izin vermeyecekti. Bu bir demokrasi azlığı, çokluğu meselesi değil, doğrudan doğruya emek-sermaye çatışmasının billurlaştığı bir ortamdı... SSGSS Yasası, İstihdam Paketi nasıl meclisten geçtiyse, geçen yıl olduğu gibi bu yıl da olay çıkacaktı...

Televizyonlarda gördünüz, gazetelerde okudunuz, devlet tarafından kullanılan gücün ve şiddetin tanımını ve değerlendirmesini yapmayacağım...

Bizim açımızdan sorun anlamlandırma, tahlil yapma, kanaat eksikliği değil, durduğumuz yeri bir kez daha hatırlama meselesi galiba. Yapmamız gereken ise daha örgütlü ve bilinçli olmak ve de her şeyden önce direnmenin, mücadelenin gereğine daha fazla inanmaktı galiba... Bu olmazsa hiçbir şey yapamayız sevgili kızlarım, oğullarım...

Baharın başında pek iyiydim ama sonra büyük bir yorgunluk çöktü üzerime. Kızımın damat Ege kıyısına gitmek istediler, 10 günlük izin alıp. Takıldım ben de onlara... Ne iyi yapmışım, aman ne iyi yapmışım...

O kadar lazımmış ki bana bu kaçamak tatil, insan şehirde bazen çok fazla insana maruz kalıyor... Birbirimizle o kadar dip dibe, öylesine iletişim(!) halinde yaşıyoruz ki? Çarpmamak, istenilmeyen iletişimden boğulmamak için cambaz olmanızı gerekiyor. Şehri İstanbul'da biliyorsunuz "binlerce cambaz var"

Yaşlandınız artık refleksleriniz o kadar güçlü olmadığı gibi beyninizin mana-

landırma merkezi de birbirinin üzerine kayıt almaktan ve aşırı tekrardan feci bir biçimde yorgun.

İllic Ege Mayıs, akşamları bahçeden rahatsız etmekten korkar gibi yayılan yasemin, gül kokuları, ach o komşunun ebruli hanımelisi... Gündüzleri bizi yalnız bırakmamaya niyetli kuşların bitmek tükenmek bilmeyen şarkıları. İçimde mi, uzakta mı olduğunu kestiremediğim sonsuz deniz. Ve elbette kitaplarım... İnsanın özüne kavuşma anları... Huzur. Huzur... huzur.

Şehir için güç

Ama "anılar bizi yalnız bırakmaz." Birden manzarayı bozan o eril bencillik ve bir türlü doyamama hali... Hala süt emiyor, hala emzikli bir bebek: Damadın bir öğretmen arkadaşı, o da gelmiş, eşiyile, emekli olmuş da yakında...Kadın ağzı var, dili yok bir hatun... Kocanın hikayesi peşine takılıp gitmiş. İyi bir anlatıcı neme lazım, sözcüklerin ardından gerçek sırtımsa. Erkeğin işleri iyi gitmiyor, kendine yeterli miktarda mal, para, vs.. mülk edinmemiş, çocukları onu sevmiyor ya da hayırsız, yaş ise kemale erme seviyelerinde.

Veryansın ediyor, iki biradan sonra annesine. Ömrü boyunca yaptığı tüm hataların, alamadığı mülklerin, açamadığı işyerinin, yeterince sevemediği ya da onu sevmeyen çocuklarının, kendisini bir türlü anlamayan karısının, her şeyin her şeyin sorumlusu annesi... Ona sevgi vermemiş, mal vermemiş, destek olmamış... ihtiyacı olduğunda yanında değilmiş, düğününde altın takmamış... O da yurdunun tüm erkekleri gibi babasını 25'inde, 35'inde, 45'inde çok iyi anlayanlardan...

Geçenlerde Viyanalı sakallıyı bile mezarından ters döndürecek kadar acayip bir olay olmuş, bu anne kinini katmer-

leştiren: Anneler Günü'nde uzun süre dargın olduğu annesini ziyarete gitmiş, dönüş yolunda eşi ile birlikte kaza yapıp ölümden dönmüşler. "Kötü bir şey mi yaptık? Elimizde hediye annemizi ziyarete gittik, nedir başımıza gelen." diyor - çok yüksek kira ödediği için gecici olarak annesinin evine sığınma planları yaptığını sonradan anlıyorum.

Kaç yaşındasınız evladım, dedim, 50, diye cevap verdi... Evladım olacak yaşta da değilmiş ama.

İyi bilirsiniz kızlarım; insanı yıpratıcı, sorumluluk ahlakı ve suçluluk duygusudur. Onlar olmayınca mutlu mesut yaşarsınız.

Geçmişte, belki de gelecekte bir başka zamanın içinde buldum kendimi... Ahhh değerli kızlarım ortalık babalarına, yani otoriteye, yani iktidara karşı gelmeyi göze alamadığı için ailenin ve toplumun ezileni olan anneyi ezme, ona yüklenme üzerinden kendine bir duruş, karakter güç oluşturan erkeklerle kaplanmış. Yurdum semalarında uçan bu huzursuz, tatminsiz eril ruhlar kanatlarını birbirlerine çarparak büyüyorlar.

Erkek egemenliğinin evel ezeli güçlü olduğu ve son dönemlerde şiddetin, muhafazakarlığın, militarizmin giderek artması neticesinde daha da güç kazandığı bir toplumda daha farklı ne kadar mümkündür? Elbette tartışılır... Ben yine de bilinç, yine de doğru ebeveynle özdeşleşme, empati yeteneği diyeyim, varsın hayatta olsun, ama olmasın umutsuzluk bizim yazımızda.

Damada "aman evladım arkadaşınla onun mekanında konuşsan artık... Malum kafa dinleme hali" dedim...

Şimdi o arkadaşınla, ben kızım, çiçekler, kitaplar ve de mırıl da mırıl tekir kediyle... Mutluyuz ve de huzurlu. Güç topluyoruz, şehir için...

n.a

Türkiye Kyoto Protokolü'nü imzalıyor ama...

2012'de sona erecek olan Kyoto Protokolü, küresel ısınmaya ve iklim değışikliklerine karşı oluşturulmuş uluslararası bir protokol. Bu protokole imza atan ülkeler, atmosfere salınan sera gazlarının miktarını %5'e indirmeyi; ulaşımda, endüstride ve ısınmada daha az enerji kullanmayı; güneş enerjisi ve nükleer enerjiyi ön plana çıkarmayı kabul etmiş olacak.

Çevre açısından bazı olumlu maddeler içeren bu protokol, enerji bağımlılığını ve nükleer enerji kullanımını da getiriyor elbette. Dileğimiz, çevreyi kurtarmak, küresel ısınmayı engellemek adına alınan önlemlerin insanlığı tehdit edecek boyutlara gelmemesi.